YÖN
HAFTALIK GAZETE

MİLYONERLİK REKORU
NEDEN MUSEVİLERDE?

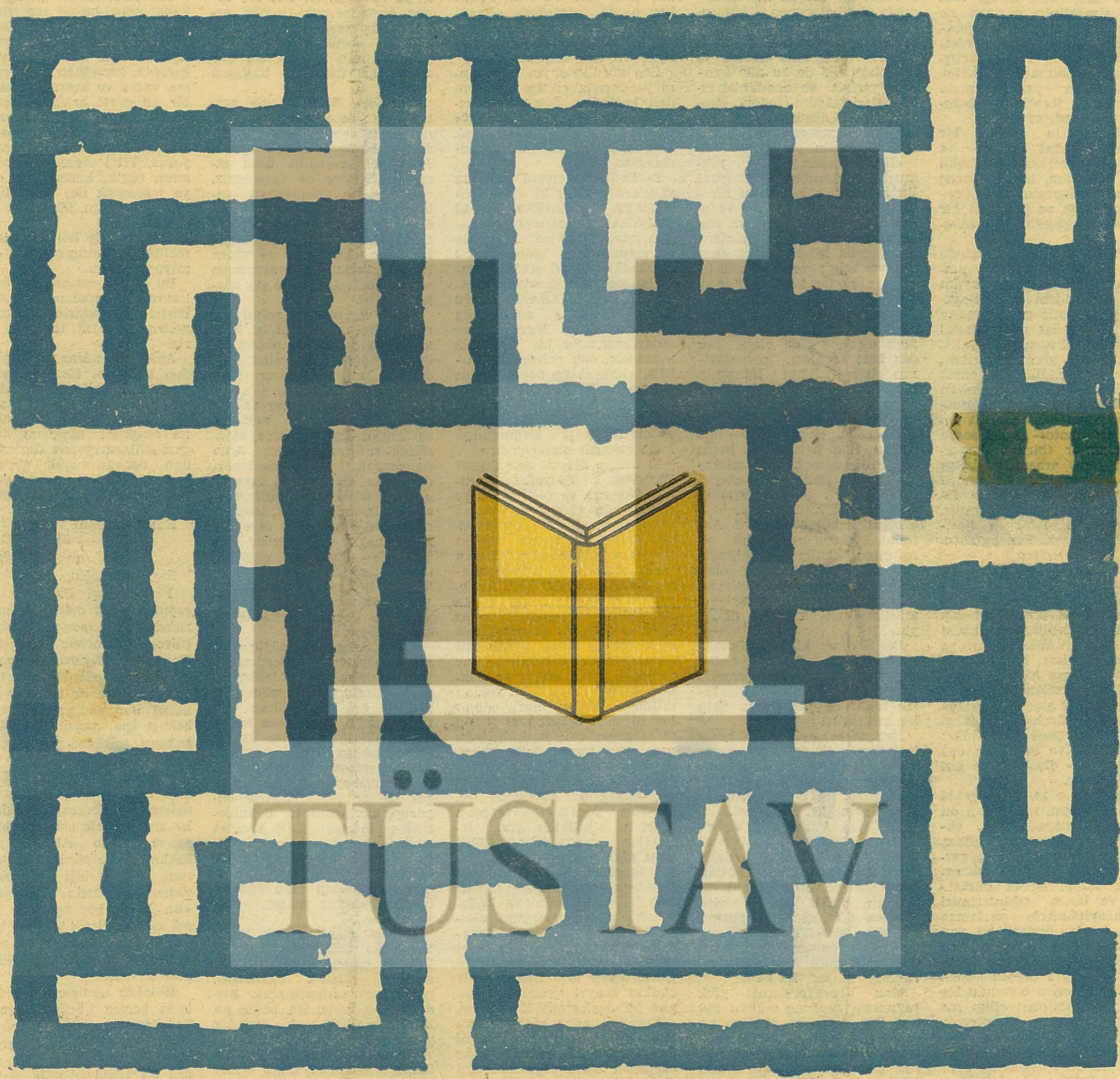

TÜSTAV

Üçüncü dünyada

EĞİTİM ÇIKMAZI

YIL: 6 - SAYI: 198 11 OCAK 1967 125 KURUŞ

OKUYUCU'DAN YÖN'E

— İLERİCİ, ÖNDER, AYDIN SOSYALİSTLERE MEKTUP -

Duygusal sosyalizm özentisini, fikrî bir platforma oturma sancıları içinde bulunan, 27 yaşında, ara tabakalardan orta aydın sınıfından, samimî bir sosyalistim. Bir partiye kayıtlı değilim. Türkiye'nin tek yasalı sosyalist örgütü olan TİP'in tenkit edilmeye müstehak tarafları bulunduğuna inananlardanım. Fiili bir mücadelenin mutlaka bir partiye kayıtlı olarak ve bir parti içinde yapılabileceği fikrinde de değilim.

YÖN dergisinin açtığı «sosyalist stratejinin esasları ne olmalıdır,» konulu tartışmanın faydasını inkâr edenlerden de değilim. Fakat tartışmanın son bölümünde, ilerici, önder, aydın yazarlarımızın yazdıklarını ibretle ve üzüntüyle takip ediyorum.

Tartışmaların sadece bir bölümünü, fakat önemli ve temel bir bölümünü teşkil eden bu kısım, bende, tartışmanın yörüngesini değiştirerek yozlaştığı ve tehlikeli bir hâl aldığı edişesini yaratmıştır.

Çizdiğim hüviyetim içinde ben ve benimle aynı durumda olanlar (orta tabaka aydınları), sosyalizmi gerçekleştirecek olan tesir gruplarından ikinci büyük üst yapıyı teşkil ve temsil ediyoruz. Sosyalist mücadelede görev yerimiz, pek önemlidir. Bilinçsiz emekçi halk'la (önem bakımından değil fakat durum bakımından sonuncu derecede alt yapı) önder -motor- ilerici sosyalist aydınlar (birinci derecede üst yapı) arasındaki bölge bizim bölgemizdir. Lokomotif değiliz, yolcu da değiliz, fakat ne sayarsanız: Şeftreniz, Kondoktörüz, İstasyon Şefiyiz, Makascıyız, Fener Tutucuyuz. Yol Açıcıyız.

İster kestirmeci olunuz, isterolmazsak yaya kalırsınız! Sizi ilk anlayacak biziz! Anladığımızı halka anlatacak biziz! Önemimizi iyi anlayın diye yazıyorum bunları. Fakat öyle bir kıvamdayız ki, gün gün bilinçlenip bilenebileceğimiz ve gerçek bir sosyalist olma yolunda ilerliyebileceğimiz gibi, bunun tersi de olabilir: «Bunda da ve bunlarda da) iş yokmuş!» diyebilir ve sizi terkedebiliriz.

Diyeceğim o ki. Her şey ,bize yol gösteren, ışık tutan önder-motor sosyalistlerin, yâni sizin tutumunuza bağlıdır. Siz samimi iseniz, açık, gerçekci iseniz, iyi ahlâk ve erdemlik sahibi iseniz, dürüstseniz ve bizim zihinlerimizi bazı acayipliklerle zorlamaz iseniz, bugün önderliğini yaptığınız sosyalizmin emrinde ve hizmetindeyiz. Yok siz, samimiyetsiz ve art niyetli iseniz, kusura bakmayın o zaman biz sizin yörüngenizden çıkıp sosyalizmi kendimiz öğrenmeye, kendimiz öğretmeye mecbur kalacağız. Geç kalırsak, bunun zararını çekecek olan Türkiyemizdir.

Bizi gücendirmeyin ve aklımıza kötü şeyler getirmeyin demek istiyorum. Bir şey yoksa da varmış şüphesini verecek kapalılıkta olmayın demek istiyorum. Bizi hayâl ezintisine, gönül kırıklığına, zihin fesadına uğratmayın demek istiyorum.

Tartışmaların son bölümde aldığı durumun, bizim yönümüzden görüşünü yazayım. Sevmedik sizi! Aydınlar arası kültür gösteriniz hoşumuza gitmedi!...

Yolun başında fesat çıkarmak ve ümitlerimizi, lüzumsuz uslûp gösterileriyle inkisara uğratmak hakkını size kim verdi?

Tenkidin, münakâşanın, tartışmanın faydasını bilmiyecek kadar az okumuş değiliz. Fakat, grokoromen yarım güreşe ve tenkit adına işi, bireyciliğe, çok bilmişliğe dökmenize müsademiz yok! Türkiye'nin inanç gemisine çatırtılar sokup, bilerek veya bilmiyerek sebep olduğunuz (olacağınız) büyük zararlar için dikkatlerinizi çekeriz.

Yerimizi söyledim: Sosyalist ailenin büyük kızları, büyük oğullarıyız! Küçük kardeşlerimizi, akrabalarımızı. komşularımızı, yarı okumuş mahallemizi, hiç okumamış köyümüzü, kentimizi ikna edecek olan biziz. Siz de bu aile içindeki yerinizi ve öneminizi bilin. İlerici-Aydın-Önder yazarlarımız düşünürlerimiz olan sizler annemiz ve babamızsınız bizim.

«Bu babamda da iş yokmuş! Hep kendini düşünüyor! Bu annem de kadın mı birader?» dedirtmeyin bize ve aramıza soğukluk, uçurum sokmayın. Sonra soğuruz sizden! Hassasımız küser, zirzopumuz kocaya kaçar ve kimimizi de kurtlar kuşlar kapar! Olur olmaz kaprislerle, kadınsı duygular, erkeksi hötkütlerle birbirine düşen ve fakat geçinmek zorunda da olan pek çok karı kocaları, çocuklarının barıştırdığını bilirsiniz. Bazan de, «Biz deli miyiz? Yetişecek çocuklarımız var.» diye düşünüp, bunların kendiliklerinden barıştıkları olağandır. Hele hele işlerin başında, «küsmemek sorumluluğu» vardır. Daha çok anlayışlı, daha çok omuz omuza olmak mecburiyeti vardır.

Nasıl kabul ederseniz? Ara tabakalardan, orta aydın sınıfından, henüz yarı bilinçli, çok duygusal az fikir'li olan bizim sözlerimizi iyi dinleyin.

Kurtarılacak olan Türkiyemizdir. Onun hatırına dinleyin.

Biz diyoruz ki size: Sevgili ilerici-motor-önder sosyalist aydınlarımız! Lütfen gerçekle re dönün! Kalemlerinizi kırın fakat lüzumsuz yere kalpler kırmayın!

İsmiyle cismiyle yazıp, bağışlarsanız özetleyip, son kopardığınız gürültünün bizden görünüşünü sunacağım şimdi size. Bizim sizi nasıl gördüğümüz önemlidir. Dinleyin...

1) Çetin Altan ne diyor? Halksız bir şey yapılamaz! Halkı, bilinçli halktan daha çok kimse sevemez! Üretimi tüketiminden fazla olanların iktidarı, halka karşı olabilir, faşizme dönüşebilir. Yol uzun da olsa, SABIR'la, halka inmek onun oylarıyla yapılacak mutlu devrimi beklemek zorundayız, diyor. Bu birrr.

Max Veber'in dediği gibi, çağımızın muhtaç olduğu aydın tipi, «kanaat ahlâkı» na sahip olan aydın tipidir! Öyle ise. Hariçten gazel okumayınız, diyor Çetin Altan. (Ben TİP'e kayıtlı değilim ama bu sözlerden hiç gocunmuyorum doğrusu. Sebebini baştan söyledim.) Bu da ikiii.

Yanlış anlamıyorsam, ben Çetin Altanın söylediklerinden şu anlamı çıkarıyorum. Türkiye'de sosyalist iktidara, emekçi halkın yüzde 100 oyunu aldıkları zaman gelecek değildir. Mümkün olan en çabuk zamanda geleceklerdir. (Ve bu gelme zamanı, halka inmenin, onu ikna etmenin, bu konuda gösterilecek uğraşının derecesinde çabuk ya da geç olacaktır.) Amma diyor Altan, bu gelme, halkın ne kadar «ağırlık» ıyla (yüzdeki oran çokluğuyla) olursa, o kadar «emniyetli» bir gelme olacaktır. Başka bir ifadeyle, halk iktidara ağırlığını, asgari yüzde 51 ve ideal şekliyle yüz de 100 olarak koyabilir. Yüzde 38-39 koyarsa ne olur? Ya da yüzde 3-4-5? Hiç yoktan elbette daha iyi olur. İyi olur ama eksik olur, korkulu olur, şüpheli olur. Halkın yüzde sıfır oranında, ya da o nisbetlerde işbaşına gelecek sosyalist iktidar ise: Halkın iktidarı olmaz. Şartlara göre, başka bir şey olur. Faşist olur, kapitalist olur. olur da olur. Fakat her halde sosyalist olmaz! Halkı beklemeliyiz. Acelemiz varsa (ki vardır) ona koşmalıyız, ve onu koşturmalıyız.

Son gürültü sayın Ç. Altanın yazılarıyla çıktığı için, ondan başladım. Şimdi geliyorum diğer sosyalist düşünür yazarlara. Lâfı uzatmamak için, sadece ikisinden bahsedeceğim.

2) Doğan Avcıoğlu tartışmayı açarken diyor ki «TİP ANAYASAYA TİTİZLİKLE BAĞLI KALARAK parlâmenter sistem içinde faaliyet gösterme durumundadır. Mesele, bu imkândan en iyi şekilde yararlanma ve mücadeleyi HAYÂLE KAPILMADAN doğru yönde yürütme noktasında toplanmaktadır. Yavaş yavaş anlaşılmaktadır ki, sosyalist mücadele, çok çalışma, SABIR, ciddiyet ve doğru teşhis istiyen UZUN VADELİ BİR ÇABA'dır. TİP yöneticileri bu gerçeği iyi değerlendirmişler ve bunda hattâ lüzumundan fazla başarılı olmuşlardır.»

3) İlnan Selçuk ne diyor? Diyor ki: a) Sosyalist partinin Anayasa ve çok partili rejim içinde çalışacağı zaten tartışmanın temel çerçevesidir. (Yâni, bu husus esasen tartışma dışındadır. Başka türlü olmaz.) b) Emperyalizme karşı savaşta ileri güçlerin işbirliğini ve geniş çapta hareketini «demokratik yollarla ilgisi şüpheli» olarak nitelemek ya da «kısa yoldan iktidara gelmek» istiyenlerin davranışı saymak doğru ve haklı değildir! (Yâni kısa yoldan iktidara gelmeyi kim istiyor ki? diyor İ. Selçuk.) c) Türkiye'de sosyalizme katkıda bulunan uçan kuşa dahi saygı duyarız. Değil ki, koca kartallara, şahinlere, atmacalara ve arslanlara... duymayacağız. d) Bize yönetilen «tepeden inmeci», «ihtilâlci» gibi ithamlar bize vız gelir. (Yâni yâni yâni.. Biz, tepeden inme taraftarı değiliz ki, diyor İ Selçuk, korkumuz olsun? Yâ? TİP'in kapatmaya kalkışacak iktidar partisinin alnını karışlarız. Neden? Anayasaya dayanmışız da ondan! Anayasa ne istiyor acaba? Tepeden inme bir ihtilâl mi? Halkın sosyal devleti olmayan bir devlet mi? E öyle ise.

Buraya kadar olan kısmı noktalamak isterim. Çetin Altan'la İlhan Selcuk birbirine zıt seyler mi söylüyorlar? Birisi ihtilâl istiyor halktan nefret ediyor da, diğeri, «Öyle ise ben bu işte yokum» mu diyor? Doğan Avcıoğlu başlangıçta söylediklerivle, bu iki yazarın gizli müştereklilikleri mi ayrılıyor?

Ha! Bir husus var. Sayın Önder-motor sosyalistler, bizim bilemiyeceğimiz hususi sohbetlerinden esinlenerek, birbirine «bir şeyler» söylemek istiyorlarsa, o başka!...

Öyle ise, müşterek hattın çizgi düzenini bozmamalarını istemeyiz kendilerinden ama, hiç olmazsa daha açık olmalarını, daha açık yazmalarını isteyebiliriz. Yok öyle değilse, o takdirde de, kişisellikleri ve uslûp oyunlarını bırakmalarını isteriz. Lüzumsuz fincan fırtınalarıyla, cephe bozmak gerekmez, ayıp olur, deriz. Ayıp yapıyorsunuz deriz. Bize fena örnek oluyorsunuz deriz. Sizin önayak olduğunuz fakat şimdi sizin olmaktan çıkan bir şeyi böyle pervasızca kullanamazsınız, deriz.

Biz yarı aydın ve yarı bilinçlilerin, görebildiğimiz gerçek şudur: Türkiye'de halkı beslemek adına sosyalizm (daha doğrusu sosyalist iktidar) asırlarca bekliyemez! Bol bol bizim çocuklarımız (henüz evlenmemiş yaşıtlarımın doğmamış çocukları,) iyi kötü yeni rejimin nimetlerini görmelidirler. Görmeye başlamalıdırlar.

Asırlarca bekliyemeyiz amma, acele de edemeyiz! 3-5 se ne içinde her şeyin arzularımıza ve hikâyelerimize uygun hâle gelivereceğini ümit etmek safiyetine de düşemeyiz.

İşte bizim anladığımız «sabır» ve «kestirme yol» budur! Zamanı iyi hesaplayamamış isek bunu, teori bilgilerimizin eksikliğine ve sizler kadar ilerici olamayışımıza verin. Ama siz de bir şey söyleyin.

Sizler ve bizler, İstanbul şehrinin göbeğindeki fildişi kulelerimizde oturur ve oturmaya devam edersek, sosyalist iktidar, asırlarca yutkunur durur. Siz de... Biz de...

Kulelerimizden çıkar ve parçalarımızı sıvarsak, bekleme zamanımı, gayretlerimiz ölçüsünde kısaltmış oluruz. Ama ne yapsak, tepeden de insek, duvardan da atlasak, mevcut sömürü düzenini, insanlarımızı, bu insanlarımızın inançlarını ha deyince, hop diye değiştiremeyiz. Sömürenler değişse de sömürmeyi değiştiremeyiz. Bugünkü anayasayı bile geri bulacak kadar ilericiyiz soldayız amma, mâkuliyetin ve aklın solunda değil, ortasındayız.

Gelin daha açık söyliyeyim sayın yazarlar: Sizlerden 10 12 yaş daha genç (delikanlı) olan bizlerin zaman zaman canımızın çektiği delilikler olmuyor değil. Bildiğimiz kadar tarih, aldığımız kadar ibretle bu delilikleri, akıl'la tranpa ederek, dengeye geliyoruz. Yerinde durmayan, bizden daha çok deliler varsa, tevazu buyurup, kanlarındaki delilikleri, hiç olmazsa (bizim kan basınç derecemize kadar) düşürüp, alçaltsınlar. Mamafih, «akacak kan damarda durmaz» sınıfından olan delilere bir diyeceğimiz yoktur. Buyursunlar.

4) Son olarak bir de Can Yücel'den bahsetmek isterim. YÖN'de çıkan uzun yazısını okuduk. Kusura bakmasın, pek birşey anlayamadık. Bizden daha ilerici ise, bizim anlayabileceğimiz açık yazılar yazmasını sağlık veririz.

Sonuç: TİP'i tenkide müstehak bulmamıza, bunu isabetle ortaya koyanlara yürekten katılmamıza rağmen, biz son tartışmaları (Tepeden mi, yerden mi tartışmaları) yararlı değil, zararlı; garplı değil, şarklı bulduk. Tartışmacılar birbirini karalamakta teğet gelip teğet geçtiler. Ha desen bunca yıllık ülküdaşlar birbirini hemencecik harcayiverecekler, buna hazırlar, tetikte bekliyorlar gibi geldi bize. İşte buna üzüldük. Bu tehlikeyi sezip te, kirli çamaşırları aslâ ortaya çıkarmayacağını vaat eden yazarımızın sözünü de pek teminattan saymadık.

Kapalı odalarda olup bitenleri baştan da söylediğim gibi, bilemeyiz. Açık gazete sayfaları üzerinde takip edebildiklerimizi özetliyeyim: Temel bir ayrılığa dayanmayan, çok bilmiş teoricilik yaptı sayın yazarlarımız. Herkes halkı seviyor, herkes onun ağırlığını istiyor, herkes «artık sosyalizmin zor tarafları» na gelmeye başladığımızda müttefik, herkes «sabır lâzım hayal, gereksiz» diyor. Herkes tepeden inmeyi reddediyor. E peki nasıl oluyor da birbirini hemen nerde ise jurnallayıveriyorlar?

Zor taraflarına geldiğimizi kabul edip, bu en zor devrede «sosyalist kampta çatışma var» intibaını neden uyandırıyorlar öyle ise? Sosyalist kampta gerçekten bir çatışma varsa ve kısmetse, bunun bir an evvel ortaya çıkmasın da, kimin ve ne olup olmadığının bilinmesinde fayda da görmez değiliz. Amma sanmıyoruz. TİP'i tenkit etmek ve onun eksik, kusurunu ortaya çıkarmak ile, sosyalişzmi taşa çalmanın bir farkı olsa gerektir.

Şimdilik bir bölünmenin gerekliliğine inanmıyor ve dilemiyoruz bunu.

Bu küçük çatışmanın önderlerimize ders olmasını isteriz. Kişisel duygularla arkasını getirmemelerini temenni ederiz.

Allah sosyalizmi kem gözlerden korusun. Kem gözler çatım çatım çatlasın. Ve küsler barışsın... Yoksa bizi kaybedeceksiniz! Annesine babasına sevgisini, saygısını kaybeden, onların yersiz dırdırlarından usanan küçük çocuklar gibi, bir komşu eve ya da uzak bir akrabaya kaçabiliriz sizden.

Haber bizden!

SARA SOREL

Açıklama

Sayın Kafaoğlu,

Türkiye İşçi Partisinin yurt çapında aldığı oylar üzerine hazırladığınız incelemeyi ilgiyle izliyoruz. Denebilir ki, istatistik verilere dayanan yorumlarınız gerçeği yansıtacak güçtedir; ancak, rakkamlar bölgesel özellikleri ifadelendirmekte tutuk kaldığı için, yazınızla ilgili bir noktaya açıklama getirmeyi yerinde buluyorum:

YÖNün 30 Aralık 1966 tarihli 196. sayısında TİP'in köy oylarını incelerken, başarılı iller arasında ele aldığınız Malatya ve bu ilin Akçadağ ilçesi hakkında öne sürdüğünüz yorum, yerel özelliği tam olarak yansıtamamaktadır. Örneğin, «Bu ilçenin köy oylarının yüksek olması, ilçede nüfuzu bulunan Erdoğdu ailesinin bir adayla listede yer almasıyla ilgilidir» demektesiniz.

Erdoğdu ailesinin bir ferdi olarak hemen belirtebilirim ki, Erdoğdular çevrede nüfuzu olabilecek ekonomik olanaklara sahip feodal bir aile değil, sıradan bir köylü ailesidir. Ayrıca, sosyalizmin gerçekleşmesini aile nüfuzu yoluyla denemek, hiçbir gerçek sosyalistin aklına gelemez. Kaldı ki, TİP'in Akçadağ köylerindeki başarısı, köy liderleri ve bölge aydınlarının elele vererek yürüttüğü bir ekip çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Nerede ve hangi şartlar altında olursa olsun, «başarı ya da başarısızlıkların» sosyalist eylemde yer alan partili partisiz herkese ait bulunacağı inancında olduğumuzu belirtir, Akçadağ sosyalistleri adına selâmlarımızı yollarız. **Vahap Erdoğdu**

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemâl Reşit EYUBOGLU, Mümtaz SOYSAL, Doğan AVCIOGLU, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan AVCIOGLU.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer Sokak No. 16/8 Yenişehir Ankara. Telefon: 176989 İstanbul Bürosu (Satış-İlân-Abone işleri) — Mollafenari Sokak No. 30—32 Cağaloğlu—İstanbul. Telefon: 229570 — PK. 512 — İstanbul

ABONE Bir yıllık (52 sayı) 60 TL., altı aylık (26 sayı) 30 TL., üç aylık (13 sayı) 15 TL. Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara posta pulu bedeli kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.5 liradır.

İLÂN: Beher sütunda santimi 25 TL.'dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ile vayın ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

BAKIŞ

BİZ NE İSTİYORUZ?

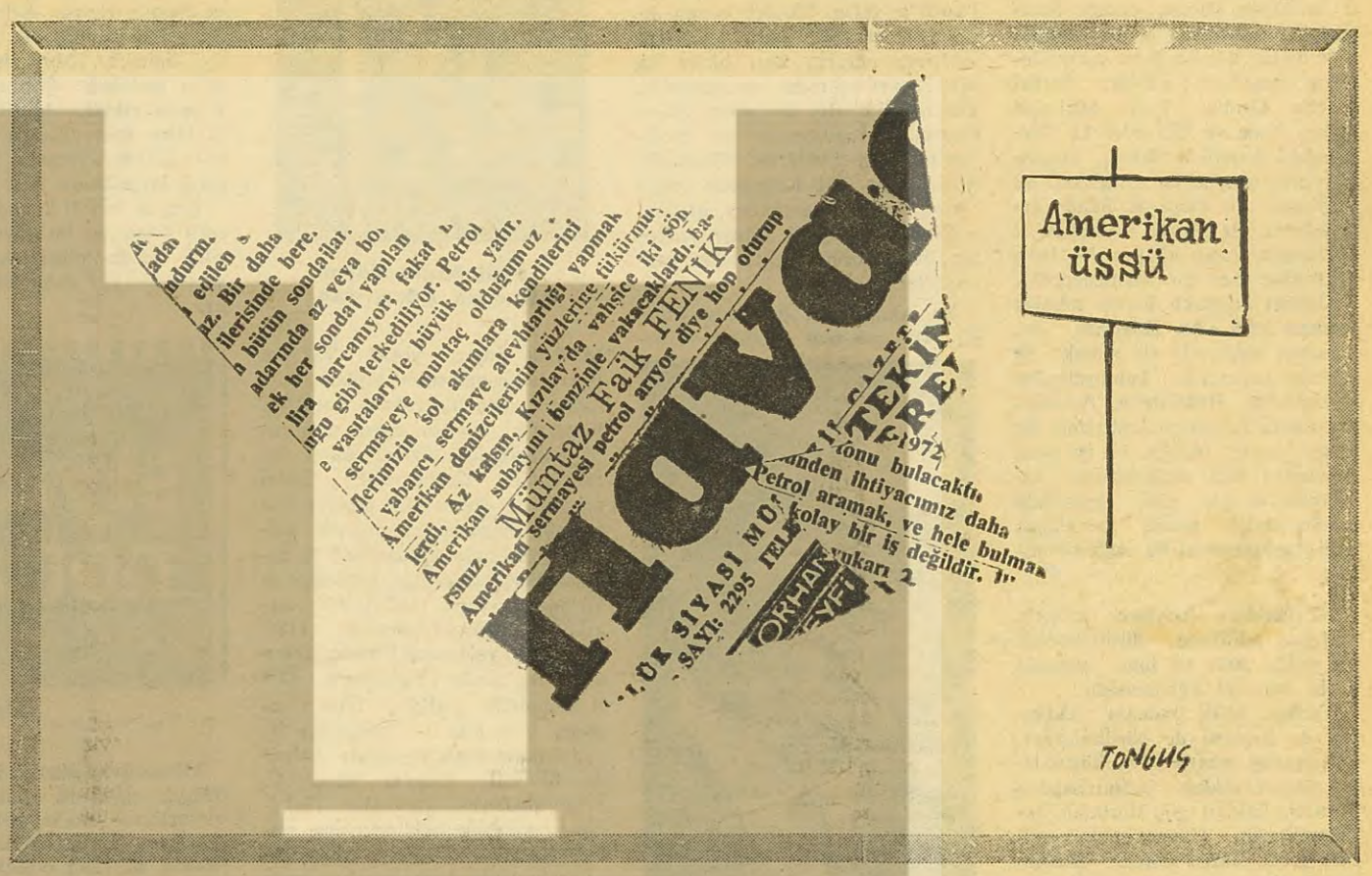

İlericilik iddiasındaki Amerikanofil politikacılar, sosyalizmi «umacı» göstermek için, hayli eğlenceli bir kampanyaya girişmişlerdir. Tunçkanat'ın açıkladığı CIA raporuna uygun biçimde, solda milliyetçi bir birleşmeyi engellemek için çırpınan bu sahte ilericiler, düne kadar Avrupa sosyalizmini övdüklerini unutup, şimdi «Sosyalizmin temelinde Marks yatar» tarzında müthiş ifşaatla, sosyalizmi gözden düşürmeye kalkışmışlardır. Çağımızın en büyük hümanisti ve bilim adamı olduğunda bütün nâmuslu düşünürlerin birleştiği Marks, şimdi bir «kolera mikrobu» dur.. Düne kadar pek övdükleri Avrupa sosyalizmi, aslında kötü olduğu için değil, temelinde Marks bulunduğu için kötüdür!

Sosyal bilimlerde yeni bir çığır açan ve insanların her türlü tutsaklıktan kurtarılarak en geniş özgürlüğe kavuşturulmasını isteyen Marks'ı savunmak haddimiz değildir. Ama emperyalizmin hizmetindeki teorisyenler, temelinde Marks yatıyor diye, sosyalizmin Atatürkçülüğe aykırı olduğunu ilân etmek tedirler! Bu noktada sosyalistlerin ne istediklerini hatırlatmakta fayda vardır.

Sosyalistler, her şeyden önce, Atatürk'ün sağladığı, fakat sağcı politikacıların hovardaca sattıkları haklarımızı yeniden kazanma yolunda mücadele vermektedirler. Atatürkçülüğün özünde, tam bağımsızlık vardır. Atatürk'ün deyimiyle tam bağımsızlık, «piyasada, maliyede, ekonomide, adalette, askerlikte, kültürde ve bu gibi konularda tam bağımsızlık ve özgürlük demektir.» Ve Atatürk şöyle devam etmektedir: «Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, ulus ve ülkenin gerçek anlamıyla, bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir..» Sosyalistler, gerçek anlamıyla böyle bir bağımsızlığın peşinde koşmaktadırlar. Bağımsızlık dâvâsı yanında, bütün öteki meseleleri ikinci derecede önemli saymaktadırlar.

Daha yakınlara gelelim: 1940 - 45 döneminde gerçekleştirilmek istenen bütün reformlar, bugün sosyalistlerin baş talepleri arasındadır. O dönemin en önemli iki dâvası, Köy Enstitüleri ve Toprak Reformu idi. Sosyalistler bugün, bir çeyrek asır önce başlatılan ve sonra rafa kaldırılan bu iki temel dâvânın savunuculuğunu yapmaktadırlar. Hattâ TİP'in istediği Toprak Reformu, malî hükümleri ve kamulaştırma sınırları bakımından 1945 Kanununun hayli gerisindedir!

Çeyrek asır önceki dönemin başka bir özelliği, plânlı bir devletçiliğin geniş hazırlıklarına girişilmesi idi. 1933'te ilk adımları atılan plânlı devletçiliğin, harpten sonra büyük ölçüde geliştirilmesi öngörülmekte idi. Sosyalistler, bugün plânlı devletçilik derken, bu eski dâvânın savunuculuğunu yapmaktadırlar. Şüphesiz, o tarihlerde büyük hâtalar işlenmiştir. Halk kütlelerine mal edilmeden, köklü reformların başarılacağı sanılmıştır.. Feodalite kalıntısı unsurların ve kompradorların mukavemeti ve sabotaj teşebbüsleri hesaba katılmamıştır. Bu yüzdendir ki, girişilmek istenen işler başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Sosyalistler, plânlı devletçiliğin ve köklü dönüşümlerin, ancak geniş demokratik reformlar ile birlikte başarıya ulaşacağı inancındadırlar. Nitekim CHP Genel Sekreteri de, 27 Mayıs Millî Devrim Derneğinde verdiği son bir konferansta bu gerçeği dile getirmektedir: **«Çâre, halkın ekonomide hâkim unsur durumuna getirilmesidir. Bunun için gerekli iktisadî düzen değişikliğinin ve imkân eşitliğinin sağlanması şarttır. Demokrasi, halkın, devlet ve toplum yönetimine hâkim olması oranında gerçek demokrasi olur. Halk ekonomiye hâkim olmazsa, devlet ve toplum yönetimine hâkim olamaz. Dolayısiyle insanlar da kendi hayatlarının hâkimi olmazlar.»**

Görüldüğü gibi, sahte ilericilerin iddialarının tam aksine, sosyalistlerin hâlen istedikleri, 19 Mayıs 1919 da Mustafa Kemal'in Anadolu topraklarına ayak basmasıyla başlayan «Büyük Uyanış»ın bugünün şartlarıyla devamından başka bir şey değildir. Sosyalistler kesinlikle Atatürk'ün yolundadırlar ve her şeyden önce, son çeyrek asırda yitirdiklerimizi kazanma dâvâsındadırlar.

Sosyalistlerin bugünkü taleplerini paylaşmak için sosyalist olmaya dahi lüzum yoktur. Gerçekten milliyetçi olmak yeterlidir. Temel dâvâ, bağımsızlık dâvâsıdır. Ama bu dâvâ, köklü ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirmedikçe çözülemez. Bu sebeple, bugünün «Misakı Millî»si, yalnız politik plânda kalmayıp, ekonomik ve sosyal alanları da kapsayacaktır. En bilinçli milliyetçiler olduklarını söyleyen sosyalistlerin görevi, ikinci derecede meseleleri bir yana bırakıp, bütün mlliyetçileri tereddüt süz etrafında toplayabilecek yeni bir «Misakı Millî» programını ortaya koymaktır.

Bu noktada bir kısım sosyalistlerin, herkesi birleştirecek ortak görüşleri araştırmak yerine, ayrılıkları büyük göstermeye çalışmaları üzücüdür. Meselâ dış ticaretin devleştirilmesini isteyenler ile «iç ve dış ticaretin halklaştırılmasını» ileri süren Ecevit arasında önemli bir fark olmasa gerektir. Ecevit, görüşünü şöyle açıklamaktadır: **«İç ve dış ticaretin halklaştırılması yoluyla yatırım kaynağı israfının ve döviz kaçırmanın önlenmesini istiyoruz. Kısaca bu iki alanda da halkı ekonomiye hâkim kılmak istiyoruz.. Devlet kesiminde üretilen malların devlet kanalıyla, üretici köylünün de devlet öncülüğü ile kooperatifleşerek ürünlerini bu kooperatif kanalıyla ihraç etmesi gereklidir.»** Görüldüğü gibi, CHP'nin sağcı baskı altında 1954'te liberalleştirilen en tâvizci programı çerçevesinde dahi, Ecevit'in sözleri, en çok tartışılan bu konuda bile, farklı sanılan görüşlerin hayli yakın olduğunu ortaya koymaktadır. Dış politika, petrol, maden, toprak reformu v.b. gibi ön plânda dâvâlarda da, milliyetçiler arasındaki ayrılıklar, tahmin edildiğinden çok daha önemsizdir.

O halde nedir bu çekişmeler? Nedir bu «Yalnız biz varız, başka kimse yoktur» tarzındaki, milliyetçileri bölücü, parçalayıcı davranışlar? En bilinçli milliyetçi olduklarını söyleyenler, gerçekten bilinçli iseler, birleştirici ve toplayıcı olmak zorundadırlar.

Bugün sosyalist harekette bir bölünmeden söz edilmektedir, sosyalistler birleşsin denilmektedir. Eğer bu birleşme en geniş bir milliyetçi hareket içinde olmayacak da, dar bir sosyalist çerçeve içinde kalacaksa, asıl bu, en korkulacak bölünme ve parçalanmadır. Esasen CIA'nın plânı da, sosyalistleri tecrid etme ve etkisiz kılma amacını gütmektedir.

Biz faşizmin de, emperyalizmin de ekmeğine yağ sürecek bu tip bir sektarizmin, Türkiyemiz için en büyük tehlike teşkil ettiğine inandığımızdan dolayıdır ki, asıl büyük bölünmenin tarihî sorumluluğunu reddediyor ve «İstiklâlciler, Millîciler, birleşiniz» diye sesimizi yükseltiyoruz.

Doğan Avcıoğlu

MECLİS'TE AMERİKAN ÜSLERİ, İKİLİ ANLAŞMALAR VE KIBRIS

Geride bıraktığımız hafta boyunca Meclis. Bölükbaşı'nın MP'sinin Amerikan üsleri, ikili anlaşmalar ve Kıbrıs konusundaki gensoru önergesini görüştü. Önerge, beklendiği üzere reddedildi. Hükûmet, bu konularda ciddi bir açıklamada bulunmaktan kesinlikle kaçındığını bel li etti. AP grubu sözcüsü Aydın Yalçın ise, Filipinli Marcos'un rekorunu kırarak, Amerikancılığın parlak bir örneğini verdi. Amerika kendi Senato'sunda dahi, bu kadar hararetle savunulabilmiş değildir... Durum, gerçekten ibret verici idi. Millet Partisi, gensoru önergesinin reddinden sonra yayınladığı bildiri ile, bu ibret verici durumu tescil etti: «Millet Partisi Meclis Grubu, Türk Milletine açıkça ifade ve ilân eder ki, Türkiyedeki Amerikan üsleri, bugünkü durumlarıyla, bu memleketi 32 milyonuk bir mezarlık hâline getirebilecek bir tehlike kaynağıdır... Milletimiz, rızası hilâfına bir harp felâketine her an sürüklenebilir.

Üslerin bugünkü hâline nihayet vermesi icab eden Hükûmet ise, meseleyi ciddiyetle ele almak ve sür'atle halletmek kabiliyetinden mahrumdur. Hükûmetin, Amerika karşısında müzakere kudretinin ne kadar zayıf olduğu, bu işi uzun zamandan beri sürüncemede bırakması ve bir gizli oturumda Meclise bilgi verme talebimize dahi yanaşmaması ile sâbit olmuştur».

AP iktidarı, «böylece milletin varlığını tehlikeye düşürebilecek bir yolda ısrar ve inat etmenin tarihî vebalini yüklenmiştir....

Tarihte, Millî iradenin hâdimleri de hainleri de görülmüştür».

Konunun nezaketi ve hücumların üstelik soldan değil sağdan gelmesi, iktidarı güç durumda bırakmaktaydı. Hücum, yalnız soldan gelse, «Moskovaya, Moskovaya» diye geçiştirmek mümkündü. Ama karşıda Bölükbaşı vardı ve dış politika konularında çok ihtiyatlı CHP de gensoru önergesini destekliyordu. Bu durumda AP sözcüsü Prof. Yalçın, «Siz öteki partiler, ne istediğini bilen tek tutarlı parti olan Marksist TİP'e alet oluyorsunuz» tema'sını işlemeyi uygun buldu. Marksist itham ları, TİP sıralarında büyük gürültülere yol açtı. Başkan Nurettin Ok, Hamido'ya bir ihtar, TİP milletvekilleri Adil Kurtel ve Ali Karcı'ya Meclisten çıkarma, Tarık Ekinci'ye takbih cezası vererek, Prof. Yalçın'ın tahriklerini değerlendirdi. Ama AP taktiği, manşete çıkma imkânını vererek, aslında TİP Parlâmento Grubu için yararlı oldu.

Prof. Yalçın'ın Amerikayı savunması, milliyetçileri çıldırtacak kadar ölçüsüzdü. Yalçın açıkça «Türkiye Amerikasız yaşayamaz, Amerikaya muhtacız, Amerikasız ayakta duramayız» diyordu. AP sözcüsüne göre, Soğuk Harp devam etmekteydi, Amerika NATO demekti. «Türkiyeyi müttefiklerinden ayırıp, 1930'lardaki gibi yalnız bırakmaya kimsenin hakkı yok» idi. Amerika olmasa, Türkiye Kırıkkale silâhlarına kalırdı. F-105'ler hayal olurdu. Saldırı Pasifik'te gelse, Türkiye bunun dışında kalamazdı, ama, Türkiye saldırıya uğrarsa Batı bloku da Türkiyenin yanında yer alacaktı. Türkiyede kiralık üs yoktu. Üsler, Fransa ve İngilterdeki gibi istediğimiz zaman sökülürdü. Türkiyede, Amerikanın TRT Kanununa aykırı olarak radyo istasyonları işletmesi de önemli değildi, Alman radyoları da işçilerimiz için yayın yapmıyorlar mıydı?

Bu Amerikancı demagosi örneği, TİP grubunun en sâkin ve so-

İhsan Sabri Çağlayangil
«Hafazanallah!...»

ğukkanlı üyesi Adil Kurtel'i bile çileden çıkardı. Kurtel, «vatan haini» dedi ve sözünü geri almayı reddetti.

Bakan Çağlayangil de, kolay suçlamalar ve nüktelerle konuyu geçiştirme yolunu seçti: «TİP sözcüsü, kendisini Vietnam'a gönüllü kaydettirmiş bir eda ile konuşmuştur. Sözlerini dinlerken, T.B.

Prof Aydın Yalçın
«America I love yau

M.M.'de miyiz, yoksa Varşova Paktı mensuplarının toplantısında mıyız, diye bir zehaba kapıldık. Bereket ki, kayıtsız şartsız egemenlik milletindir, sözünü görüp ferahladık». Çağlayangil, felsefî plânda da «İnsanların toplum için fedasını öngören bir rejimin iktidara gelmesini», «Maazallah ve hafazanallah» sözleriyle reddeden açıklamalar yaptı. TİP'li Ali Karcı'nın itirazları üzerine de, «TİP'in iktidara gelmesine karşı değilim» dedi. Bu arada Çağlayangil, «İkili anlaşmalar gizlidir, bilgi veremem. Ben bile 54 anlaşmayı üç ayda önrendim» itirafında bulundu. Böylece, Erim'in yönelttiği, «Anlaşmalarda, Devletler Hukukuna uymayan hükümler var mıdır, NATO devletleri arasındaki geleneksel uygulamaya aykırı maddeler var mıdır» soruları cevapsız kaldı.

Prof. Erim, özellikle Kıbrıs sorunu üzerinde durdu. Erim, oldu bittilere boyun eğmeyiz diyen hükûmetin Çek silâhları oldu bittisini kabullendiğini, Çağlayangil'in 4 Mart 1964 kararındaki «Egemen Kıbrıs» deyimini, «Madem egemendir, Makarios Ada'ya silâh sokabilir» diyerek yorumlamakla büyük bir hâtâ ve gaf yaptığını belirttikten sonra, Kıbrıs konusundaki acı gerçeği dile getirdi: «Makarios ile Atina arasındaki danışıklı döğüş, ikili görüşmelerde de devam ettirilmektedir. Zaman aleyhimize işliyor.. Tarih boyunca görülmüştür, muhasara altında kalmış kalelerin ne kadar dayandıkları...

Kıbrıstaki fiilî durum, Makarios'un lehine olmaktan çıkarılmadıkça, Makarios'u Enosis'ten vazgeçirmiye imkân yoktur.

Kendimizi aldatmayalım. Kıbrıs dâvâsı iki yıl öncesine oranla aleyhimize gelişmiştir...

Türkiyeye gelen Kossigin, (Kıbrıs konusunda eski kanaatimizi mu hafaza ediyoruz) demiş. Bu kanaat lehimizde bir başlangıç idi. Yeni hükûmetler. bunu daha ileri götürmeliydiler. Bu yapılmadı».

Çağlayangil, Kıbrıs konusundaki bu sözleri de, hayli demagojik ifadelerle geçiştirdi. Bakanın sözleri şöyle özetlenebilir: «İktidara geldiğimiz zaman, Kıbrıs batmıştı. Dur, diye işe başladık. İki oldu bittiyi önledik. Kıbrıs işi, sebat ve azim meselesi. Çek silâhları mı? Kıbrısa eskiden de silâh verilmişti. Hem Erim (zaman aleyhte işliyor) derken, cemaatin direnme gücünü kırmaktadır V.s. v.s...»

İşte, en hayatî konudaki bir gensoru önergesi. bu sözlerle geçiştirildi. Bütçe müzakerlerinde, ayni sahne bir kez daha tekrarlanacaktır.

Prof Nihat Erim
Cevap alamadı

Hürriyet'in anketi!

Mânidar günlerde, ancak dünya çapında istihbarat servisleri»nin sağlayabileceği propaganda haberlerini yayınlamakla dikkati çeken Hürriyet gazetesi, CHP'nin «sekizler»i ve arkasındakiler yararına bir anket düzenledi. CHP il başkanlarına «Partinin sosyalist olmasına taraftar mısınız» sorusunu, «sosyalist misiniz» anlamına sordu. İl başkanları, Kurultay kararı ile bağlıdırlar. Kurultay, Feyzioğlu ve arkadaşlarının çabaları ile sosyalizm yolunun kapalı olduğunu ilân etmişti. Bu durumda Feyzioğlu ekibinin Kurultayda çanına ot tıkayan İzmir İl Başkanı Talât Orhon'un bile soruya «Hayır» demesi normaldi. Hürriyet gazetesinin de istediği, esasen buydu. Nitekim anket sonucunu, CHP nin 51 il başkanı Feyzioğlu grubuna yakınmış intibaını verecek şekilde ilân etti. Böylece, Feyzioğlu'nun Parti Meclisinde Ecevit'e karşı ısraria oynamayı denediği «sosyalist misiniz, değil misiniz?» oyunu, Hürriyet aracılığı ile kamu oyunun önünde, il başkanları seviyesinde oynandı.

Fakat hatırlanmalıdır ki, ekilenlerin bir de biçilme zamanı vardır. Feyzioğlu ve ekibi, yürüttükleri mücadelenin bir sonucu olarak şimdilik, CHP Genel Merkezinin bu haftanın başında yayınladığı beş maddelik bültendeki «ihtar»la karşı karşıyadır. Bültenden anlaşıldığına göre, CHP'nin yetkili organları «sekizler» hakkında ciddî tedbirler almaya hazırlanmaktadır. Ve, Tahsin Banguoğlu'nu, bir AP gazetesine özel demeç veren Arif Ertunga, Haysiyet Divanını boylayarak izleyecektir.

Behice Boran ve strateji

Prof. Sadun Aren'den sonra, Sayın Behice Boran'ın da sosyalist strateji konusundaki fikirlerini kâğıt üzerine dökmesine çok sevindik. Önümüzdeki sayılarda, Sayın Boran'ın görüşlerini cevaplandıracağız. Yalnız ne var ki, uzun açıklamalarla strateji tesbitine çalışan Boran'ın yazısında, hasımlar, hasımların gücü ve emelleri hakkında tek söz yoktur!

Osman Bölükbaşı
Bereket solcu değil..

Ufak öğrenci Larousse'u, «strateji harp sanatıdır» diye yazmaktadır. Buna rağmen, Behice Boran asıl hasmı unutup, bütün kabiliyetini muhtemelen müttefiki olabilecek güçleri yıkmaya harcamaktadır! Bu strateji ile Kurtuluş Savaşı değil, ancak kendini tahrip savaşı yapılabilir.

Tahrip stratejisinin temel çelişmelerinden birî, bir yandan, haklı olarak millî burjuvaziyi küçümsemek, ama öte yandan hemen sosyalizme atlanmazsa ,millî burjuvazinin her şeyi ele geçireceğini iddia etmektedir. Prof. Aren gibi,

Behice Boran
Hasım unutulunca

Behice Boran'a göre de, işçi sınıfı çok daha zor bir iş olan sosyalizmi gerçekleştirebilecek güçtedir, ama sosyalizme göre hayli mütevazi bir iş olan milli demokratik devrimde liderliği millî burjuvaziye (hem de çok zayıf olduğu ilân edilen millî burjuvaziye) kaptırmaya mahkûmdur. Teoriyi anlamaya imkân yoktur. Eğer kastedilen, işçi sınıfının tarihsel sosyalist msiyonunu yapabilecek güce gelmesini sabırla beklemekse, arada geçen zamanda ne yapılacağını söylemek de gereklidir. Elbette, bekleme süresinde, işçi sınıfının bir an önce tarihî misyonunu gerçekleştirecek güce erişmesi için her türlü çaba gösterilecektir. Ama ne kadar yıl süreceği bilinmeyen bu aralıkta, ilerici hareketlere «sizin ilericiliğiniz sosyalizme ka-

DAVUL

Sağcı solcu aydın geri
Uyan koca ulus uyan.
Görüver sömürgenleri
Uyan koca ulus uyan.

Önün kesik yamacın dar,
Kırk yıl önceki yoldalar,
İlkin böler sonra yutar
Uyan koca ulus uyan.

Gece büyük bir pusu mu
Dağ mısın taş mısın su mu,
Kör mağranın uykusu mu,
Uyan koca ulus uyan.

Varın yoğun dök görsünler,
Depremlerde kök görsünler,
Aç gözünü gök görsünler,
Uyan koca ulus uyan.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

dar ulaşmaz yarıda kalır» diye karşı mı çıkacağız? Asıl hasmı değil de muhtemel müttefikleri yıkmayı amaç edinen strateji, her şeyden önce bu soruyu cevaplandırmak zorundadır.

Toprak, ticaret metaı olamaz!

Türkiyedeki ilerici uyanışta mimarlarımız gittikçe daha fazla seslerini duyurmaya başlamışlardır. Ankara Mimarlar Odası, Genel Kurula sunulmak üzere hazırladığı raporda bunun yeni bir örneğini vermektedir. Raporda, arazi spekülasyonu yüzünden son 20 yılda, arsa ve arazilerin 300 milyar lira değerlenmesi üzerinde durularak, bu yüzden Türk halkının her ferdinin üç günde bir gün, spekülasyondan yararlananlara çalıştığı belirtilmektedir ve «herşeyin ana düzenleyicisi olan toprağın sosyalleştirilmesi» istenmektedir. «İlk önce kent toprakları derhal kamulaştırılmalıdır.» Rapor, haklı olarak, Anayasanın «râyiç değer» diye yorumlanan «gerçek değer» hükmünü eleştirmektedir: «Her iki toprağa da, istimlâk, ya da kamulaştırılması işinde, Anayasamızın yanlış bir şekilde ele aldığı gibi gerçek değer, râyiç değer üzerinden değil fakat sosyal ve kanuni değer, üzerinden para ödenmesi daha doğru olacaktır Bugünkü kent alanları topraklarının sosyalleştirilmesi ayrıca vergileme, veraset yolu ve kamu kuruluşlarının birinci derecede satın alıcı duruma sokulmasıyla desteklenebilir Bu sorunun çözülmesi için de kent plâncılığı ile mimarlığın sosyalleştirilmesi, bütün plânlama hiyerarşisinin ve bürolarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir Toprakları kamulaştırılmış yeni kent alanlarında ise, ortaçağ parselasyonunun terkedilip, parselasyona göre bina yapımının yerini bilimin, ülkemiz koşullarının, aile bünyesi ile mahallî koşulların şekillendireceği, organik plânlama almalıdır.

— Yeni kent alanlarında, bina mülkiyeti, toprak mülkiyetini kapsamamalıdır.

— Kent topraklarının ticaret metaı olmaktan kurtarılması gerekmektedir.

Çünkü bu ticaret, karşımıza, arsa ve konut spekülasyonu olarak çıkmakta, kent plânlaması ve mimarlığın dolayisiyle kentlerimizin soysuzlaşmasına neden olmaktadır.».

İlerici yeni Türkiyenin kurulmasında üzerlerine düşen görevi yapmaya çalışan mimarlarımıza, çalışmalarında başarılar dileriz.

Yabancı sermaye ve müslümanlık

Mukaddesatçı Tercüman gazetesi, «Sakarya — (Özel)» mahreciyle şu haberi veriyor: «US Royal lâstik fabrikası her sene an'ane hâline getirdiği iftar yemeğini dün Vali ve Belediye Başkanının katıldığı güzide bir topluluğa vermiştir. Yemekten sonra Arifiye kasabası imamı dua etmeye başlayınca, el açan cemaati gören Amerikalı personelin çoğu da el açarak duaya katılmışlardır. Sık sık âmin diye bağıran Amerikalılar, dua bittikten sonra Islâmiyetin hakikaten huşu verici bir din olduğunu söylemişlerdir».

TİP'li Göksu ve Danıştay

Kayseri Lisesi Stajyer Felsefe Öğretmeni Sâdık Göksu'nun hikâyesini okuyucularımız hatırlayacaklardır. Bakanlık, Göksu'yu gerekçe göstermeden, töhmet altında bırakacak biçimde görevinden uzaklaştırmıştı. Şimdi Danıştay Beşinci Dairesi, Bakanlığın bu kararını iptal ederek, Göksu'ya yapılan muamelenin haksızlığını tescil eylemiştir. Danıştay kararında şöyle denilmektedir: «Dâvâlı idare savunmasında, dâvâcının çalışmasının ve görevdeki durumunun verdiği sonuçlar itibariyle, adı geçenin stajyerliğine son verildiğini iddia etmekteyse de, mezkûr 4 üncü madde hükmü gereğince dâvâcının çalışma durumunun bir staj senesi içerisinde tâlim sicili ve tesbit raporuyla tescil edilmesi ve elde edilecek neticeye göre karar verilmesi icab etmektedir. Dâvâlı idare, bu hususta her hangi bir vesâik ibraz etmediği gibi, 15.9.64 gün ve 227 sayılı kararın mesnedini teşkil eden tahkikat dosyasından dâvâcının, stajyer öğretmenliğe tâyininden önce Türkiye İşçi Partisinin Kırklareli İl Teşkilatının başkanı olarak faaliyette bulunduğu ve öğretmenliğe başladıktan sonra parti ile alâkasını kestiği anlaşılmaktadır. Dâvâcının hâlen TBMM'de temsil edilmekte olan TİP'te evvelce çalışmış olması, stajyer öğretmenlik görevine son verilmesini icab ettirmiyeceği cihetle, maksat yönünden kanuna aykırı olan göreve son verme işleminin iptaline» oybirliği ile karar verilmiştir.

Amerikalı profesör ve Millî Bakiye

Sosyalizmin gelişmesini frenlemek için AP Seçim Kanununu değiştirme hazırlıkları içindedir. Nitekim AP nin seçim uzmanı Sadettin Bilgiç, küçük partileri engelleyecek. CHP yi ise tatmin edecek bir değişiklik taslağı hazırlamış ve bunu Milliyet Gazetesinde açıklamıştır. Bu tartışmaya Amerikalı profesörlerin de karışması dikkat çekicidir. Çeşitli konferanslar vermek üzere Türkiye.ye gelen Georgetown Üniversitesi Siyasî Bilimler Profesörü Jan Karski, Millî Bakiye sistemi konusunda İzmir'de şunları söylemiştir: «Bu eski bir Avrupa sistemidir. Almanya'da Nazi Partisi böyle bir sistem içinde doğmuş ve iktidara gelmiştir. Oy kaybı olmadığı için, bir zamanlar tutulmuştu. Ancak bu sistem, cemiyeti atomik parçalara bölmektedir. Ne Amerika, ne İngiltere bu sistemi sevmez.»

TİP ve öteki küçük partiler bu konuda dikkatli olmalı, AP plânını boşa çıkartma hazırlıklarına şimdiden başlamalıdır.

Balıkesirde Öğretmenler ve AP

AP'nin iktidara gelişinden beri, öğretmenler ve AP'liler arasında bir bakıma komik bir oyun oynanmaktadır. Türkiye'nin her tarafında oynanan oyunun tipik bir örneğini teşkil ettiği için Balıkesir olaylarını kısaca yayınlıyoruz:

Balıkesir ilinde 3529 öğretmen vardır. Bunlardan yalnız 24'ü milliyetçiliği suiistimal eden mâhut topluluğa mensuptur. AP'nin iktidara gelmesiyle sesini yükselten bu grup, köylere değin yayılıp düzenledikleri toplantılarda teyplerden Kur'an dinleterek mukaddesat şampiyonu kesilmişlerdir. Bu sözde milliyetçi grubun başkanı, Öğretmenler Gazetesinde yazıldığı üzere, 18 icra dosyası ile çok güvenilir bir kişidir. Bu 18 icra dosyalı muteber başkanın kışkırtmalarıyla, Balıkesir'de bir bakıma komik, bir bakıma üzücü olaylar gelişmiştir:

1965 yılı Kasım ayında Ticaret Lisesi Müdürü Nâfi Önal ile ayni lisenin Okul - Aile Birliği Başkanı Ali Başgör, bir iki üye ile birlikte Ankara'ya gitmişlerdir. Heyet, dönüşünde Balıkesir'de şu söylentiyi çıkarmıştır: «Bakana çıktık 25 öğretmenin listesini verdik. Sicillerine baktık. Millî Eğitim Müdürü Musa Eroğlu, Köy Enstitülü imış. O ve diğerleri gidecektir».

Söylentilerin yayıldığı günlerde, Balıkesir Öğretmenler Derneği Yönetim Kurulu, aldığı bir kararla, parti farkı gözetmeksizin, uygun bulduğu kişilere şeref üyeliği vermiştir. Bunlar arasında AP İl Kadın Kolu Başkanı Nâdire Güvendiren de vardır. Bir AP'linin Öğretmenler Derneği şeref üyesi olması, AP'yi tutan mahallî basında kıyamet lerin kopmasına yetmiştir. Nâdire Güvendiren ise, bu müthiş kampanyayı, «Atatürkçü bir kuruluşun üyesi olmakla gurur duyuyorum» diyerek ciddiye almamıştır. Fakat vay sen misin Atatürkçü'lükten söz eden... Kadın Kolu Başkanı, ihraç talebi ile AP İl Disiplin Kuruluna sevkedilmiştir! İl Disiplin Kuruluna sevk gerekçesi mahallî basında yayınlanmıştır. Gerekçeden anlaşıldığına göre, AP İl Yönetim Kurulu toplanıp, merkeze iletilmek üzere, bazı memurların ilden alınmasını kararlaştırmıştır! Sürülmek istenenler arasında tabiatiyle Köy Enstitüsü mensöeli Millî Eğitim Müdürü Musa Eroğlu da vardır. Böylece Kasım ayı söylentilerinin doğruluğu anlaşılmıştır.

Nevşehir'e coşkun bir törenle uğurlanan Musa Eroğlu'nun yerine, Kars'tan Recai Erayrıç gelmiştir. 20 Nisan 1966'da Öğretmenler Derneği Yönetim Kurulu, yeni Millî Eğitim Müdürüne «Hoş Geldin» ziyaretine gitmiştir. Yeni Müdür, mahallî AP basınındaki yaygaraları çok ciddiye alarak, heyeti «Bu ne, hepinizi Siirt'e sürerim» diye karşılamış ve hakkettiği cevabı almıştır: «Beyefendi, biz dedikodu yapmaya gelmedik. Size hoş geldin demeye ve başarılar dilemeye geldik. Aklınız var, aklınızı kullanınız, mantığın zı işletiniz, zamanla kimin haklı olduğunu anlarsınız».

Hoş geldin ziyaretinden dönünce, Öğretmenler Heyeti, bir tutanakla Müdür Beyin görüşlerini tesbit etmiştir:

«1 — Derneklerde çalışan öğretmenlerin sınıf çalışmaları yetersizdir.

2 — Sırtını siyasî partilere dayayan aranızdaki bazı müfrit öğretmenler, mâsum öğretmenleri kışkırtmakta, meslekî dayanışmayı bozmaktadır. Müdür Bey, bunları, gözünün yaşına bakmadan Siirt'e sürecektir.

3 — Sendika ve Federasyon çalışmalarını Müdür Bey tasvip etmemektedir. Sendika toplantılarına tek temsilci gönderilmesi gereklidir. Sendika zamanla tarihî gelişimini sağlayacaktır. Birden gelişmesini tamamlaması lüzumsuzdur.

4 — Sosyal gerçekleri çok yavaş yolda, inanmayanların üstüne varmadan ifade etmek gereklidir. Müdür Bey, sekiz senede bir köy halkına kabul ettiremediklerini, bir abdest alıp camiye gitmekle kabul ettirmiştir.

5 — TİP, Millî Emniyetten fişlidir. Bazı saf kişiler bilmiyerek bunların toplantılarına gitmektedir. Müdür Bey, Çetin Altan ile İlhan Selçuk'un (Biz kanunların sınırladığı son hadde kadar solcuyuz) görüşünü reddetmektedir».

Dernek, 8 Mayıs günü düzenlediği meslekî dayanışma toplantısına katılan 1500 öğretmene, Müdür Beyin bu marifetlerini ve öteki olayları açıklamıştır.

Öte yandan «Milliyetçi Öğretmenler»in 18 icra dosyalı başkanı, okulun müdürüne sormadan, ünlü Selâhattin Arıkan ve takımını dersine sokmuştur. Olay basına aksedince usulen sorgu açılmıştır. Ne var ki Millî Eğitim Müdürü, dosyalı başkana soruşturmanın bir formalite olduğunu söylemiştir: «Canım aldırma.. Usulen yapıyoruz. Onlara (Öğretmenler Derneği) karşı tarafsız görünelim diye...» Ne var ki dosyalı başkan, Ekspres gazetesinde Müdür Beyin bu sözlerini aynen yayınlamıştır! Müdür Bey, tekzip bekleyen gazeteye, «usulen» bir tekzip göndermeye dahi cesaret edememiştir!

Bu sırada bir başka eğlenceli olay cereyan etmiştir: İbrahim Öktem'in bakanlığı sırasında cebine Cumhuriyet gazetesi koyarak CHP kongresine giden Ticaret Lisesi Müdürü Nâfi Önal, büyük intibak kabiliyetiyle zamana uymuştur. 27 Aralık 1965 günü yapılan Okul-Aile Birliği toplantısına, bir ecnebi Yeni İstanbul, öteki cebine Tercüman koyarak iştirâk etmiştir. Toplantıda, «Çocuklarımızı komünizmden kurtarmalıyız» diye dehşetengiz bir nutuk atmıştır. Lise müdürü yetkisiz fatura kesmeyi pek seven ateşli mukaddesatçı öğretmen Mustafa Çağırgan'ın baskısıyla, 1964-65 yılında pek takdir ettiği bir öğretmeni harcamakta tereddüt etmemiştir

Bu müdür beylerin arasına son zamanlarda bir de Nafia Müdürü bey karışmıştır Balıkesir Öğretmenler Derneği ve TÖS Balıkesir Şubesi Başkanı ve Bölge Temsilcisi olan D. Nafiz Şentürk, mahallî bir gazetede yazdığı yazıda, Nafia Müdürü Beyin marifetlerini şöyle anlatmaktadır: «Gönende, İvrindide, Manyasta, Sındırgıda teyplerden ilâhîler okuyarak yaygara yapan bu kişiden niçin sorgu sual olunmaz Kepsutun bir köyüne gittiği dâvette öğretmene, (Öğretmen sen hangi dernektensin) dediği zaman aldığı (Sendikadan) cevabına karşı (İkinci gelişimde seni Milliyetçi Öğretmenler Derneğinde görmeliyim) sözünü hangi suretle ve kimin hesabına, hangi makam sıfatıyla söylemişlerdir? Lütfen cevap versinler.»

Kendilerini AP iktidarının komiserleri sayan bu üç müdür beyin ve 18 icra dosyalı başkan beyin marifetleri, böylece sürüp gitmektedir.. AP komiserlerine, herhalde bir gün dur diyen çıkacaktır.

Gelecek sayıda:
AZİZ NESİN
Bulgaristan Türklerinin durumunu anlatıyor

ÇELİŞMESİZ..

İlhan Selçuk

Adalet Partisi emperyalizmin maşası komprador iktidarıdır..
şı mücadele istidadı gösteren bir partidir...
Halk Partisi ara tabakaların etkisinde emperyalizme kar-
Türkiye İşçi Partisi Sosyalist bir partidir...

İsmet Paşa'yı Süleyman Demirel ile aynı kaba koyamayız, ve muhakkak ki Süleyman Demirel'i Bülent Ecevit'le aynı kaba koyamayız.

Eğer Başbakan İsmet Paşayı Amerikan oyunuyla iktidardan düşmüş saymışsak, eğer Süleyman Demirel hareketini, dış politikada Amerika'ya kafa tutmak istiyen İsmet Paşa'yı devirmek istiyen yabancı nüfuzuna bağlamışsak, şimdi Halk Partisi içindeki ortanın solunu Amerikan icazetinde güdümlü sol saymak kendi kendimizle çelişmeye düşmek demektir.

Bir sosyalistin önce gerçeklere doğru teşhis koyması ve ne pahasına olursa olsun yanlış ve yanıltıcı yargılardan sakınması gerekir.

Yanlışların üstüne bina edilmiş bir sosyalist propagandanın başarı kazanacağı kanaatinde değiliz. Tersine sık sık zikzaklar çizen, kendi kendisiyle çelişmeye düşen, ve dün söylediğini bugün yalanlıyan bir sosyalist hareketin kısa süre içinde itibarını kaybedeceğine inanıyoruz.

Cumhuriyet Halk Partisinin öncülüğünde bir hareketi elbette sosyalistler kabul edecek değildirler. Ama sosyalistlerin öncülüğünde bir antiemperyalist harekete CHP, katılıyorsa, ve Millet Partisi Amerikan üsleri konusunda gensoru önergesi verip:

«Millet Partisi Meclis Grubu Türk milletine açıkça ilân ve ifade eder ki Türkiye'deki Amerikan üsleri bugünkü durumda bu memleketi 32 milyonluk bir mezarlık haline getirebilecek bir tehlike kaynağıdır» **der ise...**

Ve gene Millet Partisi bugünkü komprador iktidarına:

«Tarihte millî iradenin hadimleri de, hainleri de çok görülmüştür. Aksini kabul etmek demokrasiyi millet yararına değil bir zümre menfaatine işleyen aşağılık ve sahtekârlık rejimi haline getirir» **ihtarını çekerse...**

Bu davranışın müspet olduğunu söylemek görevdir.

Masaya masa, bardağa bardak demek zorundayız önce... Görünen gerçeklere aykırı tavırlar almak, olumlu hareketleri olumsuz karşılamak sosyalizmin mantığında yoktur.

Cumhuriyet Halk Partisi sosyalist bir parti değildir. Millet Partisi hiç değildir.

Ama emperyalizme karşı başkadıran bir öğretmeni nasıl destekliyorsak; Köy Enstitüleri akımını nasıl olumlu buluyorsak; grevi, toplu sözleşmeyi, sendikalar kanununu ve sosyal adaleti şart koşan 27 Mayıs Anayasasını nasıl savunuyorsak, yabancı sermayenin sömürücülüğüne karşı başkaldıran genel müdürü nasıl alkışlıyorsak, hangi partiden ve hangi çevreden gelirse gelsin, olumlu davranışları olumlu, olumsuz davranışları olumsuz diye nitelemek gerekir.

Sosyalistlerin açtığı millî kurtuluş savaşına ve emperyalizme karşı mücadeleye bir taş koyan bütün davranışları sosyalistler canı yürekten kabul etmek zorundadırlar. Sosyalist akımın millete malolması için zorunludur bu.

Antiemperyalist cephenin güçlenmesi ve bu cephenin teminatında sosyalist partisinin örgütlenmesi sosyalizme gidiş yoludur. İşçiye ve köylüye ulaşmak için çalışanların uzun ve çetin bir yolda çok gayret sarfetmeleri ve çok sabırlı olmaları şarttır. İşçi ve köylünün çevresinde geri iktisadî düzenin ve geleneklerin yarattığı kalın bir kabuk vardır. Bu kabuğu kırarak işçiye ve köylüye ulaşmak sosyalizmin inşaası için lüzumludur. Bu inşa hareketine yardımcı olanlarla, bu inşa hareketini baltalıyan olaylardaki ayırımı yanlışlara düşmeden yapabilmek için bütün sosyalistler birbirlerine yardımcı olmalıdırlar.

TÜRKİYE'DE SOL AKIMLAR

Sosyalist Kültür Derneğinde geçen hafta SBF öğretim üyelerinden Doç. Dr. Mete Tuncay, «Türkiyede Sol Akımlar, 1908 1960» konusunda ilgi çekici bir konferans verdi. Bu konuda bir doçentlik tezi hazırlayan Mete Tuncay'ın 2,5 saat süren konferansı zevkle dinlendi. Ozellikle, 1908 - 1925 dönemi üzerinde duran Tuncay, şunları söyledi:

Niye 1908? Zıra 1908, Türk burjuva devriminin başlangıç tarihidir. Çağdaş sol ise, burjuva devriminden sonra başlamıştır. Türkiyede ilk sosyalist hareket olarak, Iştirakçi Hilmi ve çevresi görülmektedir. Sosyalizm ve Batı hakkında, çok az şey bilinmektedir. Bu dönemde, YON'ün şöhrete kavuşturduğu, milletlerarası maceraperest ve sol hareketin ünlü kafalarından Parvus, gazeteci olarak Türkiyeye gelmiş ve dört yıl kalmıtşır. Parvus, sosyalistlerle değil, Türk Yurdu etrafındakı Türk milliyetçileri ile temas kurmuştur. Esas itibariyle Dış Borçlar üzerinde durmuştur. Parvus'un bir Alman ajanı olduğundan şüphe yok. Osmanlıların Almanların yanında harbe girmesinde herhalde parmağı var.

Savaş kaybedildikten sonra, Iştirakçi Hilmi, vatmanlar arasında büyük nüfuz sahibi olmuştur. Işgal altındaki Istanbulda, Ingiliz-Fransız çekişmesinden yararlanarak, Ingiliz desteği ile, Fransız Tramvay Şirketinden işçiler yararına büyük avantajlar sağlamıştır. Hilmi, 1 Mayıs 1921'de büyük bir miting düzenlemiştir. Söylendiğine göre, mitinge, Hürriyeti Ebediye Tepesinden Tünele kadar uzanan bir insan seli katılmıştır. Ne var ki, Ingiliz-Fransız uzlaşmasından sonra, işçilere pek bir şey sağlayamıyan Hilmi'nin yıldızı sönmiştür. Bazı çevrelerce Ingiliz ajanı olduğu ileri sürülen Hilmi, fikrî plândaki zayıflığına rağmen, ilgi çekici bir aksiyon adamı olarak gözükmektedir.

Ote yandan Millî Mücadele sırasında Anadoluda solculuk gelişmiştir. Yeşil Ordu efsanesi ile birlikte Yeşil Ordu Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin 13 üyesi bilinir, ondördüncü üye bilinmez. Çalışmalarımda tesbit ettim ki, bu ondördüncü üye Celâl Bayar'dır. Yeşil Ordu, ciddî solcu muydu, değil miydi? Kestirmek güç. Resmi kanaat, cemiyetin muvazaa olduğudur. Ama ben bu görüşü pek paylaşmıyorum. Cemiyet üyeleri. bu işe yukardan memur edilmişlerdir. Yalnız bunlar solcu oldukları için seçilmişlerdir. Delirerek ölen Hakkı Behiç Beye dalavereci asla denemez. Yeşil Ordunun islâmî ve komünizan rengi vardır. Yayın organı, eski Bâbıâli gazetecisi Arif Oruç'un yönettiği Seyyarei Yeni Dünya'dır. Cemiyet genişlerken, Çerkez Etem'i içine almış, böylece askerî bir kuvvete kavuşmuştur. Ama Çerkez Etem'in girişinden sonra, Mustafa Kemâl Yeşil Orduya cephe almıştır.

Ote yandan Ankarada resmî komünist Partisi kurulmuştur. Komünist Partisinin organı Yunus Nâdi'nin Yeni Gazete'sidir. Ayrıca Tokat Meb'usu Nâzım Bey, Baytar Binbaşı Salih Hocaoğlu ve Bursa Meb'usu Şeyh Servet'in gizli komünist partisi teşekkül etmiştir. Partinin Bakû'da da şubesi vardır. Bakû ile Ankara arasında irtibatı, örtülü ödenekten para ödediğimiz Şerif Manatof sağlamaktadır. Parti, hükûmeti desteklemektedir. Fiilen bir şey yaptığı yoktur, ama Çerkez Etem isyanı üzerine tasfiye edilmiştir. Gizli parti, 1920 Aralık ayında Halk Iştirakiyun Partisi diye tescil edilmişse

de, Etem olayı üzerine kendisini feshetmiştir. Ama Nâzım Bey ve arkadaşları Istiklâl Mahkemesini boylamışlardır.

Bunlar, Anadoludaki kuruluşlardır. Bir de dışardan gelen Mustafa Suphi hareketi vardır. Fikir plânında pek bir şey bırakmayan Mustafa Suphi, şâyanı dikkat bir teşkilâtçı olarak gözükmektedir. Anadoluya geçince, tertipli nümayişlerle karşılanmış, geri dönerken Sürmene açıklarında arkadaşlarıyla birlikte öldürülmüştür. Tertibin Kâzım Karabekir'in emriyle yapıldığı muhakkaktır. Atatürk'ün haberi var mıydı? Bu şüphelidir. Bolşeviklerle dostluk peşinde olan akılcı Mustafa Kemal'in bir tertip düzenlemekte çıkarı bulunmadığı muhakkaktır.

1921 sonunda Halk Iştirakiyun Partisi yeniden canlandırılmış, hattâ Avrupalı marksistlerin katıldığı gizli bir kongre yapılmıştır. Ama hareket, uzun ömürlü olmamıştır.

Bu dönemde en önemli sol hareket olarak, Aydınlık hareketi gözükmektedir. Aydınlık'ın en önemli siması Şefik Hüsnü'dür. Şefik Hüsnü, gelmiş geçmiş, hâlihazır solun en seviyeli ve en ilgi çekici simasıdır. Jaures'in etkisinde yetişmiştir. Çanakkale ve Sarıkamışta askerî hekimlik yapmış, ölümü ve vahşeti tanımıştır.

Aydınlık'ta, Türkiyenin meseleleri, ATUT filân karıştırılmadan, marksist sosyoloji açısından ciddiyetle ortaya konmuştur. Şefik Hüsnü'nün Anadolu mücadelesini yürütenlerin sınıfî niteliği hakkındaki tahlili orijinaldir. Anadolu ihtilâlinin motörü, küçük burjuva değildir, komprador ticaret burjuvazisi hiç değildir: «Henüz kapitalist olmamış, kapitalist olmaya özenen» burjuvadır Bu, Şefik Hüsnü'ye özgü bir kavramdır. «Henüz kapitalist olmamış burjuva» bozulmamıştır, ıslâh edilebilecek durumdadır. Bu sebeple, Şefik Hüsnü, Ankaraya sonuna kadar «Halk Hükümeti» diye bakmıştır. Bu, Komintern'den farklı bir tutumdur. Komintern, Ankarayı burjuva hükümeti saymaktadır. Aydınlık grubu, bu yüzden Komintern'in eleştirilerine uğramıştır. Aydınlık, ayrıca işçi ve köylüye hitap eden «Orak -Çekiç» diye bir gazete çıkartmıştır. Ama Şeyh Sait isyanından sonra Takriri Sükûn Kanunu, solda da sükûnu getirmiştir. Şefik Hüsnü ve Nâzım Hikmet dışarıya kaçmışlar, Sadrettin Celâl ve Şevket Süreyya hapsi boylamıştır. Artık legal yayın yoktur. 1945'e kadar yeraltı partisi, gerçekten yeraltındadır. Partinin başında Şefik Hüsnü'ye vekâleten Vedat Nedim Tör bulunmaktadır. Kendisi ile konuştuğum Vedat Nedim Tör, «Keşki Komintern'i dinleyip partiyi batırsaydım. Yanlış emirler yüzünden çatışmalar oldu. Tramvay işçilerini ayaklandırmamızı istiyorlardı. dinleseydim heder olurduk» demektedir. Ne var ki, Şefik Hüsnü gizlice yurda dönmüş, fakat Vedat Nedim tarafından polise ihbar edilmiştir. Işin dikkat çekici yanı, gizli komünist partisi liderlerinin en fazla 6 ay hapse çarptırılabilmesidir. Zira dâvâ, sivil mahkemede görülmüştür. Bundan sonradır ki, askerî mahkeme usulü çıkmıştır.

TKP gizli üç yayın organı çıkartmıştır. Bunlar Kızıl Istanbul, Inkilâp Yolu ve Orak-Çekiç'tir. Elimde bir de Türkçeden Rusçaya, oradan Amerikancaya çevrilmiş ve benim de Türkçeye çevirdiğim bir TKP programı var.

1929-30 yıllarında parti içinde bir çatlama görülmektedir. Nâzım Hikmet ve Kerim Sadi «Troçkistlik» ile suçlanmışlardır. O sırada Troçki, Türkiyede bulunmaktaydı. Fakat Deutcher'e ve IV. Enternasyonale yazdım, tespit ettim ki, Troçki ile Nâzım'ın hiç bir teması olmamıştır. Moskovada Nâzım, Troçki'ye sempati duymuş bir ara Lenin aleyhtarı duygular beslemiştir, o kadar Nâzım'ın IV. Enternasyonale mensup arkadaşı Berger, ondan «non - conformiste = alışılmadık» ihtilâlci diye söz etmektedir. Nâzım, Berger'ye «1930'larda Rusya'da kalsaydım, Stalin beni mutlaka tasfiye ederdi» demiştir. Bu arada TKP, tam Stalinci olmuş, Kemalizme karşı tutumunu değiştirmiş ve onu bir burjuva hareketi saymaya başlamıştır.

Daha sonra Kadro hareketi gelmektedir. Kadro'yu sol saymakta tereddüt etmekteyim. Kadro, sınıf kavramına yer vermeyen bir tarihî madde ciliktir. Kemalizme ideoloji hazırlamak istemiştir. Ama bir süre sonra, CHP iktidarı tarafından kapanmaya zorlanmıştır.

Bu dönemde ayrıca, Kerim Sadi'nin birçok üniversite hocasının cahilliğini tescilden öteye gitmeyen 40-50 broşürü ve H. Kıvılcım'ın Şevket Süreyya'ya hücum eden broşürleri vardır. Hikmet Kıvılcım, 21 yıl fiilen hapiste yatma rekorunu elinde tutan ateşli bir kişidir.

1935'ten sonra TKP, faşizm ile mücadele cephesi görüşünü benimsemiş, faaliyetini asgariye indirmiş ve üyelerine açığa çıkma emrini vermiştir. Uyeler, faşizm gelmesin diye, demokrasiyi savunan yazılar yazacaklardır. Durum, çok partili hayata geçene kadar böyle gitmiştir. Çok partili dönemde, altı sol parti kurulmuş, fakat bir süre sonra kapatılmışlardır. 1950 den sonra ise parti kurma teşebbüsü yoktur. 1951'de 167 kişinin tevkifine gidilmiştir. Çoğu beraat eden 167'lerin içinde, TKP ile ilgili bazı kişilerin de bulunduğu anlaşılmıştır. 1958'de Kıvılcım'ın Vatan Partisi mensupları tevkif olunmuşlardır.

★

Mete Tuncay'ın gelecek sayımızda daha geniş biçimde yayınlıyacağımız konuşmasından sonra, Şevket Süreyya söz almış ve bazı gerçekleri, açıklamıştır: «Genç Türkler içinde Şefik Hüsnü de vardı. 1924-27 döneminde ona karşı mücadele etmiş bir kişi olarak söylemeliyim ki, o günlerin en şâyanı dikkat kişisidir. Aydınlık hareketi, proleterya zemini olmayışı dolayısıyle yüzeyde kaldı. Sanayi proleteryası yoktu. Bunun içindir ki, biz, Kadro hareketine antiemperyalist hareket olarak bakıyorduk. Iktidardaki asker - sivil bürokrasinin, emperyalizm ile kollaborasyona gitmesini engellemeye çalışıyorduk.

Aydınlık döneminde, öteki hareketler fikir ve aksiyondan yoksun, gündelik ihtiyaçlarla girişilmiş gelişigüzel teşebbüslerdi. Yalnız Aydınlık, işçi ve fikri beraber yürütmüştür.

Bu arada Mustafa Suphi'ye ait bir hatıramı anlatayım. Onun Anadoluya gitmesinden bir iki gün önceydi. Ahmet Cevat Emre, beni onun yanına götürdü. Ahmet Cevat, Mustafa Suphi ye «Türkiyeye gitme, vazgeç. Bu bir tuzaktır. Hele karını hiç götürme» dedi. Mustafa Suphi yeni evlenmişti. Liderler dahil, herkesin fakirce yaşadığı günlerde, muazzam bir düğün yapmıştı. Düğün, burjuva düğünü idi, eski hayatına özlemi gösteriyordu. Mustafa Suphi, Ahmet Cevat'ın gitme diye ısrarları karşısında, «Bizimki bir dervişlik gibidir. Bir defa yola çıktık. Allah ne derse olacak» cevabını verdi. Dervişlik kötü. Mustafa Suphi'nin fikir adamı olmadığı doğrudur ama muhakkak ki teşkilâtçıydı.

Şeyh Servet'e gelince, onu da tanıdım. Komünizmi, islâmın saffeti asliyesine rücu ettirmek gibi fikirleri vardı. Müslümanlık ile komünizmi uzlaştırmak istiyordu.

Vedat Nedim ise, hâlen dostumdur. Ifşaatta bulunmuştur. Fakat bunun güçlü ruhî sebepleri vardır. Komintern bize fena halde müdahalede bulunmaktaydı. Bu zararlı idraksiz millî hareketi, aydınların tarihî görevini anlamayan bir müdahale idi. Cephe alık. Komintern, önemli bir simasını Istanbula yolladı. Onu ayni gün sert hücumlarla geri dönmeye mecbur ettiğimi biliyorum. Stalin, dünya ihtilâli taraftarı değildi. Kominterin aksi görüşteydi. Komintern'in bu tutumuna ilk cephe alanlardan biri TKP'dir. Şefik Hüsnü, bu mukavemeti hoş görmüyordu, fakat cephe de alamıyordu. Vedat Nedim'in ifşaatı, verdiği vesikalarla, benim Komintern'e karşı mücadelemi açığa çıkardı ve beraatime yol açtı. Parti Genel Sekreteri Vedat'ın durumunu ayıplamam. Son bir şey söylemek isterim: Faaliyetlerimiz için kırk para almıyorduk. Almış olsak, Istiklâl Mahkemesi önünde cesur olamazdık. Ille ortaya çıkardı. Benim partiye giderken, ilkokul öğretmeni olarak, tramvaya binecek param yoktu, yaya giderdim; bu, genel teamüldür.»

Gelecek sayıda
NÂZIM HİKMET ANKARA'DA
Nazım Hikmet'in hayat hikâyesinde bilinmeyen bir safha
Yazan:
ŞEVKET SÛREYYA AYDEMİR

Bayram Eğlencesi

MECLİSTE OTOKRİTİK

Karma Bütçe Komisyonunda, Meclis bütçeleri, parlamento üyelerinin eğlenceli, fakat düşündürücü bir otokritik yapmalarına vesile oldu:

Sami Binicioğlu (MP) — TBMM binası içinde Spor-Toto bayiliği kurulmuştur. Toto bayiliği. parlamentonun ağırbaşlılığı ile bağdaşmaz...

Üyeler — Zarar yok, zarar yok...

Necip Seyhan — Toto bayiliğini Senatoya bakan memurlar kurmuştur. Bundan da hem senatörler, hem milletvekilleri yararlanmaktadır.

Hüsnü Dikeçligil — Parlamentoda bir ibadethanenin olmaması sebebiyle utanmak gerekir. Batıda bir çok parlamentolarda ibadet bölümü vardır (...).

İnsan kendi itibarını kendisi yaratır. Eski milletvekillerinin çalışmaları ve davranışları daha ciddi idi ve halka bu itibar duygusunu aşılıyorlardı.

Mehmet Özgüneş (Tabii Senatör) — Bizim Meclislerimizdeki avize ve halılara daha zengin ülkelerde dahi rastlanamaz. Buna karşılık komisyonlar, büyük bir imkânsızlık içinde çalışmaktadır.

Ali Rıza Uzuner (CHP) — Türk Parlamentosu, saraylardaki saltanata benzer bir atmosfer içindedir. Her milletvekiline iki hizmetli düşmektedir (...).

Parlamentodaki müzakereler sinirli bir hava içinde geçmektedir. Bu sebeple, Millet Meclisi bütçesindeki hastalık ödenekleri arttırılmıştır. Bu sinirli hava devam ettiği sürece. gelecek yıllarda ödenekleri tekrar arttırmak zorunda kalacağız (...).

Şimdiye kadar görülmemiş şekilde Meclis salonlarını kanlara boyayanlar, Meclis Başkanının yanı başında bu cinayetleri işleyenler takip edilmemişlerdir. Meclis oturumlarında en ağır küfürler söylenmektedir. İtibar böyle kazanılmaz (...)

Bir çok kişiyi zam dışı bıraktığımız halde avanstan, senatör ve milletvekili olarak biz yararlanacağız. Bu, itibarımızı geniş ölçüde sarsan bir davranış olmuştur.

Fenni İslimyeli (CHP) — Milletvekilleri, dairelerde iş takip etmemelidir. Bazı üyeler gittikleri dairelerde istiskal mevzuu olmaktadır. İdareciler tarafından kendilerine artık saygı gösterilmemektedir.

Bazı başkanvekillerinin Meclis oturumlarında üyelere hitap tarzı zaman zaman onaylanamıyacak bir şekilde oluyor. Sayın başkanvekillerinin karşısındaki ne öğrenci, ne de çocuktur.

İlyas Kılıç (CHP) — Dış gezilere, bazı kombinezonlar sonucu katılanlar vardır. Dış gezilere belirli kişilerin iştirak etmesini önlemeliyiz. Bazı arkadaşlar bunu geçim vasıtası hâline getirmişlerdir.

İlyas Seçkin (CHP) — İçimde bir üzüntü var. Geçen yıl bu Meclis hoyratça basıldı. Gözlerimiz arandı, seyirci kaldık. Anayasa hiçe sayıldı. Gerekli tepkiyi göstermedik. Yine geçenlerde bir milletvekili uçağı Trabzonda durdurdu, tehire yol açtı. Kimseden ses çıkmadı. İşte bu gibi davranışlar parlamentonun itibarını sarsmaktadır.

Birinci mevki ödenek alıp ikinci mevki biletle uçağa binenlerin olduğundan bahsediliyor. Bazı bakanlar, turist mevkilerde seyahat ediyormuş. Aradaki fark cebe indiriliyormuş.

Turan Şahin (CHP) — Meclis binası çeşitli partilere mensup siyasilerce, koridorlara ayrılmıştır. Bu ayırımın devamı hâlinde parlamentonun itibarı kalmaz.

Meclis kürsüsünde yapılan münakaşalar, koridorda kolkola gezmemize mâni olmamalıdır.

Demokrasiyi hep beraber korumak zorundayız. Kanun yapan müessese olduğumuz halde, kendi teşkilât kanunumuzu dahi çıkaramamış bulunmaktayız. Mecliste konuk ziyaretleri bir düzene bağlanmalıdır. Üyeler olarak koridorları bir nasbihal yeri olmaktan kurtarmalıyız. Kâğıt israfını da önlemeliyiz (...).

Bizler Meclise itibar sağlarsak, demokratik düzen de ilelebet yaşar.

Şefik İnan (CHP) — Her üyenin Avrupayı görmesi faydalıdır. Ben olsam yemin töreninden sonra bütün üyeleri bir vapura doldururum, onları dolaştırırım. Dünya nerde, biz nerdeyiz görsünler.

Yalnız bazı milletvekili ve senatörler. kendi kendilerini milletlerarası kuruluşlara üye seçtirerek, sık sık yurt dışına gitmektedirler. Eğer bu arkadaşlar kendi hesaplarına gidiyorlarsa, o zaman Devlet kasasından istifade etmesinler. Aksi halde, bu kuruluşlara bazı üyelerin seçileceği usulüne uygun olarak ilân edilsin ve seçim yapılsın. Bu hal çok çirkin oluyor. Ben, Meclislerin itibarına yakıştıramıyorum.

Üyeler Meclislere devam etmiyor. Milletvekilleri Meclis çalışmalarında ciddi olmalıdırlar Koridorlarda dedikodu yapılmasını önlemek için, Senatör ve milletvekillerine birer oda ayrılacak şekilde bina yapılmalıdır

Celâl Sungur (Meclis İdare Âmiri) — Her parlamento üyesine birer oda tahsis etmek imkânsızdır. Her senatör ve milletvekiline birer oda verirsek, bu defa da herkes sekreter isteyecek: Bu da imkânsız.

Bir arkadaşımız Meclis içinde bir mescit açılmasını istemiştir. Mecliste esasen bir mescit vardır. İsteyen oraya gidebilir. Yeni bir cami inşa etmek için 5 milyon liraya ihtiyaç vardır. Spor-Toto işini de araştıracağım.

Turan Şahin — Kamu oyunda Meclislerin çalışmadığı yolundaki kanaat yaygın hâle gelmiştir. Bu kanaat geliştiği takdirde, doğacak anarşi, totaliter bir düzen özlemine yol açacaktır.

Zenginin emrinde fakirin beyni!

(New York muhabirimiz yazıyor)

Amerika Birleşik Devletleri nin azgelişmiş ülkelere yaptı ğı ekonomik ve askerî yardımın bir başka yönü vardır. Bu, özellikle personel konusu ile ilgilidir ve öteki yardımlar gibi Amerikanın yararına işlemektedir

Geçen yıl. Amerikaya yerleş me ve vatandaşlığa geçme ko nularını içine alan yeni bir «Immigration Law - Muhaceret Kanunu» çıkarıldı. Bu kanun gereğince. dünyanın çeşitli bölgelerinden yerleşmek üzere Amerika'ya gelenlere bir takım kolaylıklar sağ lanıyor ve ülkelere tanınan kota (alınacak kişi sayısı) ge nişletiliyordu. Bu kanunla ilgili fikirleri sorulduğunda, New York Senatörü Robert F. Kennedy, «Gelecek olanlar teknik personel, eğitilmiş kişilerdir. Bunların Amerika'da issizliğe sebep olacakları söylenemez. Aksine yeni iş alanları bulunmasına yardımcı olurlar. Köylü ve işçilerin gelme olanaklarından yoksun oluşları, bu kanun yüzünden işsizliğin artacağı yolundaki iddialara cevap teşkil eder» diyordu. Gerçekten Amerika'da teknik personel ve kalifiye işçi noksanlığı, ekonomik gelişmeye büyük bir engel ola rak görülmektedir. Daha önceleri eski Başkan John F. Kennedy'nin «eğitim seferber liği» ile «Ruslar kadar mühendis, doktor yetiştirememek»ten yakınışı da meselenin yeni olmadığını gösterir.

Öte yandan Amerika'da he men her alanda yabancı teknik elemana rastlamak müm kündür. Özellikle hastahaneleri ele alalım. Herhangi bir hastahanede bulunan doktor lar n büyük çoğunluğu, başka ülkelerde doktor olduktan sonra Amerika'ya gelenlerden dir. Bir Hintli «Kadın Hasta lıkları mütehassısı», bir Pakistanlı dişçi. bir Türk «Dahiliye mütehassısı» görebilirsiniz. Mühendislik ve öğretim üyeliği alanlarında da durum pek farklı değildir Amerika'ı üniversite öğrencileri için. bir Güney Amerikalıdan ekonomi, bir Taylandlıdan matematik, bır İngilizden sosyoloji okumak şaşırtıcı bir olay değildir.

Amerikada beş yıl önce 60 bin olan yabancı öğrenci sayıs , bugün 100 binin üstündedir. Milletlerarası Eğitim Enstitüsü (IIE)'ne göre, bu öğrencilerin yaklaşık olarak yüzde 10 u Amerika'da kalmaya karar vermişlerdir. Fakat bu rakam gerçeğe uyma maktadır. Birlesik Amerika Göçmen ve Vatandaslık Bürosu. Asvalı öğrencilerin yüz de 30'unun kalmak icin müracaatta bulunduğunu açıklamıştır. Diğer taraftan Iowa Üniversitesinde bu konu üze rinde yapılan bir araştırma göstermiştir ki, yabancı öğrencilerin ortalama yüzde 50' si. 1950-60 döneminde Amerika'da kalmışlardır. Üniver sitenin vabancı öğrenci müşaviri W Wallace Maner, «Bu oran hızla artmaktadır» demiştir. Iowa Üniversitesi araş tırması gene ortaya koymuştur ki, Milliyetçi Çin, Güney Kore ve Yunanistanlı öğrenci lerin ancak vüzde 10'u memleketlerine dönmekte ve yüzde 90'ı Amerikayı tercih etmektedir. İran Elçiliği, İranlı öğrencilerin vüzde 60'ının Amerikada kaldığını açıklamıştır. Elçiliğin eski öğrenci isleri görevlisi Habib Nafizi, Amerikanın göçmen politikasını şiddetle tenkit etmiş ve «Amerikanın yabancı öğrencilerin ABD uyruğuna geçişlerini kolaylastırmasının azge lismis ülkelerin kalkınmasına ağır bir darbe teşkil ettiğini» belirtmiştir.

Kalan öğrenciler, sebep olarak, yaşama şartlarının iyi liğinden, ücretlerin yüksekliğinden -su noktayı belirtmek yerinde olacaktır ki, yabancılara verilen ücret Amerikalılarınkine oranla çok azdır, fakat kendi ülkelerine nazaran da bir hayli yüksektir- bahsetmektedirler Küçük bir grup ise, ülkelerinde öğrenim derecelerine göre iş bulunmavışından şikâyetçi ol muştur. Formoza'lı öğrenciler ise, özellikle Çan-Kev-Şek re jiminden yakınmaktadırlar.

Sebepleri ne olursa olsun, azgelişmis ülkelerden Amerikaya doğru bir teknik personel akışı vardır. Çok eskiden beri, Güney Amerika ülkelerinden en zeki ve kabiliyetli aydınları çeken ABD. bugün bütün azgelişmiş ülke lerden olmasa bile hegemon yası altındaki ülkelerin büyük paralar harcanarak yetiştirilmiş kütlesini çeken bir «olta»dır Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğunda öğretim üc retsizdir. Azgelişmis ülkeler, kıt dövizlerini harcamak suretiyle Almanya ve Amerika'dan laboratuar getirtmekte, bina ve oğretim üyesi masrafı yapmakta ve belli bir azınlığa yüksek öğrenim olanağı sağlamaktadırlar. Ülke-

Robert F. Kennedy

ye maliyeti yüzbinleri bulan bu doktor. mühendis ya da ekonomist Amerikaya daha ileri bir eğitim, inceleme v.b. sebeplerle gönderilmekte ve çoğunlukla geri dönmemekte dir. Azgelişmiş ülkelerin bu durumda Amerikaya yardım etmekte olduklarını söylemek bir mübalâğa değildir.

Son zamanlarda eskiden beri Güney Amerikalı öğrencilere uygulanan ve bugün Amerikan sermaye yatırımları ile dünyanın hemen her tarafında görülen bir metoddan söz edilmektedir. Buna göre, Amerikan şirketleri, Amerikada öğrenim yapan öğrencilere birer mektupla başvurmakta ve onlara kendi ülkelerinde yüksek ücretle iş teklif etmektedir. Hatta bu şirketler, daha da ileri giderek, bu öğrencilerin yükümlülüklerini öğrencilerin devletine tazmin etmekte ve onları istihdam etmektedir.

Aslında derinlemesine araş tırmayı gerektiren bu konu üzerinde az durulmuştur. Fa kat konu hayatîdir. İş ve çalısma özgürlüğü etiketi altında büyük bir sömürücülüğün gerceklestirildiği açıktır.

Amerikan televizyon muha birine (CBS) Fransanın N.A. T.O.'dan çekilmesi sebeplerini anlatırken Jean Claude'un söyledikleri ilgi çekicidir:

«Biz, Fransanın Amerikaya teknisyen yetiştiren, aydın gönderen bir ülke haline gelmesine göz yumamayız. O za man Fransa'nın geleceği, kül türü ile birlikte yok olur. Yarının nesillerine böyle bir Fransa bırakamayız.»

Azgelişmiş ülkeler yöneticileri, Barış Gönüllüleri ve Amerikalı uzman müşavirler yerine kendi insan kaynaklarını kullanmayı öğrenmedikçe. «yarının nesilleri» karşısında, milliyetçiler önünde daima suçlu durumunda kalacaklardır.

İstanbul Teknik Üniversiiesi gençliğinin gösterişinden görünüş

GENÇLİK KEMALİST MİDİR?

AP iktidarının sağladığı nüfuz ve para ile giri şilen gençliği bölme hareketlerinin çeşitli zorbalık gösterilerine yol açmasından sonradır ki, büyük çoğunluğu ilerici olan gençlik harekete geçmiştir. Istanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliğinin — hocalarının da katılmasıyla — geçen Cuma düzenlediği miting, gerici zorbalara bir ilk ihtar niteliğini taşımıştır. Gösteri yürüyüşü, Ordu lehine büyük tezahürata sahne olmuştur. İçişleri Bakanı Sükanistifaya çağırılmıştır. Gençlik. «Yol başını polis tutmuş, yürüyelim arkadaşlar» marşını okumuştur. Emeksiz Anıtına çelenk konduktan sonra, ITUTB Başkanı Baykan Kalaba, şunları söylemiştir: «Atatürkçü bir kuruluş olan Teknik Üniversiteye yapılan hunharca saldırıyı, tüm devrimcilere yapılmış sayıyoruz. Bir kısım kiralanmış kişileri üzerimize saldırtanlar, bir zamanlar da Ata'nın büstüne ve nutuklarına saldıranlardır». TMTF eski ikinci başkanı Cavit Savcı da, «Bu vahşi ve zorlu zihniyetin, iç ve dış düşmanların bölüm bölüm sahneye koydukları oyunların sonlarını yaşıyoruz. Uyanık Türk gençliği devrimlerden tâviz vermiyecektir» demiştir.

Türk gençliğindeki bu gelişmeler ve iktidarın bölme çabaları, dış çevrelerde de dikkatle izlenmektedir. Nitekim Jeune Afrique» dergisinde, Julien Le Moyne, «Gençlik Kemalist midir» adlı bir yazıda, Türk gençliği hakkında şunları yazmaktadır:

Türk öğrenci gençliği, dağınıklık göstermektedir. Üniversite bulunmıyan Adapazarı şehrinde yapılan son kongresinde TMTF (Türkiye Millî Talebe Federasyonu), iki gruba bölünmüştür. Çoğunluk, ilerici eğilimli kalmıştır. Önemli bir azınlık ise, AP iktidarının «muhafazakârlık» ına bağlılığını belirtmiştir.

Eğer her iki grup da, kendine bir başkan ve bir sekreterya seçmeseydi, bölünme önemli sayılmayabilirdi. Ama bu yüzden, Adalet, gençlik örgütünü hangi grubun temsil ettiğine karar verinceye kadar, iki TMTF'nin varlığı gibi hoş olmayan bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Durum, kongresini, yine üniversite bulunmıyan küçük Kütahya şehrinde yapan ikinci öğrenci örgütü MTTB (Millî Türk Talebe Birliği)'nin başkan seçemeyişi yüzünden, çalışmalarını süresiz tatil etmesiyle, daha da karışmaktadır.

Yakın zamana kadar mütecanis ve reformcu olan Federasyona karşı, MTTB çok defa —her zaman değil— muhafazakârlığı benimsemiştir. Son zamanlarda sağda yer alan MTTB'nin iç hizipleri, «az ya da çok» sağ eğilimleri temsil etmektedir. Emekli Albay Alparslan Türkeş'in yönettiği, hiç değilse teşvik eylediği hiziplerden birinin, zihniyet ve metod bakımından, faşist tipte bir örgütle kaydığı muhakkak gibidir. Halbuki Türkiye'de öğrenci örgütlerinin rolü küçmsenemez ve ihmal edilemez. MTTB, Sultanların gücünü yitirdiği dönemde, 1916 yılında kurulan en eski öğrenci örgütüdür. TMTF ise, Atatürk'ün halefi İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı sırasında 1948'de teşekkül etmiştir.

Ayrı örgütlerin varlığından ülke bir şey kazanıyor değildir. Son zamanlarda ve az sanayileşmiş Türkiye'de, zihniyetlerin ve kurumların gelişmesini güçlü biçimde etkileyecek bir işçi dünyası yoktur. Grev hakkı, ancak 1961 Anayasasında yer almıştır. Grev hakkı, uygulamada, birçok sınırlamalar, güçlük ve yanlışlıklara yol açmaktadır. Bu sebeple, «devrimci» ya da sâdece «reformist» fikirler, hemen hemen tamamiyle aydınlardan gelmektedir. Aydınlar, geçmişte de, bugün de fikirlerini işçilere benimsetmekte güçlük çekmektedirler. Dünün köylüleri olan işçiler, büyük çoğunluğu daha kötü şartlarda yaşayan köylü dünyasına nazaran şimdiden daha imtiyazlı durumdadır.

ZİNDE KUVVETLER

Muhafazakârlar bunu iyi bilmekte ve hâlen gençliği, sosyalizme yaklaşan her şeyden uzaklaştırabilmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. İçindeki ilerici akımların bulunduğu Ordu, bu konuda ne düşünmektedir?

«Milletin zinde kuvvetlerinden biri» adı verilen gençlik çoğunluğunun rüyası, bir devrimdir. İçerde (mevcut parlamentonun hiç önem vermediği) köklü sosyal reformları yapmak, dış ilişkilerde de ülkeye çıkar sağlamadan millî egemenliği zedeleyen her şeyi değiştirmek, gençlik çoğunluğunun amacıdır.

Son zamanlarda gençlerin politik hayatında yeni bir hâdise vuku bulmuştur: Sol militanlar, ABD'ye, ordusuna, petrol şirketlerine v.b.'na verilen imtiyazlar gibi, her türlü emperyalizm biçimine karşı gösteriler yapmaya başlamışlardır. Kabul etmek gerekir ki, polisin nümayişçileri dağıtmak için çaba göstermesine ihtiyaç yoktur. Karşı eylemi, sağcı basının «milliyetçi güçler» dediği öteki gençler gerçekleştirmektedir. Polisin işi, şiddete başvuranları ayırmak ve «provakatör» sayılabilecekleri kontrol altında tutmaktan ibaret kalmaktadır.

Kendi arasında parçalanmış bulunan gençliğin dramlarından biri de budur. Ama işler, bu kadarla bitmemektedir.

Bağımsız Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan 4 kısımlık bir karikatür, gençliğin başka bir dramını göstermektedir. Karikatür, Türk gencinin ilkokul ile üniversite arasındaki gelişmesini anlatmaktadır. İlkokul hocası, çocuğa «Biz zekî bir milletiz» demektedir. Ortaokul hocası, «Biz çalışkan bir milletiz» görüşünü işlemektedir. Lise hocası, «Biz dünyaya bedeliz» buyurmaktadır. Ama bu fikirlerle yetişen genç, üniversiteye gelince, yaşlı profesörün «Türkiye, geri kalmış bir ülkedir» diye derse başlaması üzerine, kürsünün önünde yıkılmak tadır.

Bu durumda, gencin hocalarına ve kendisine güvenini yitirmesinin şaılacak bir yanı yoktur. Bu kargaşalık içinde, âşikâr ki, bir tek değer sağlam kalmaktadır. O da Kemalizmdir. Ama Kemalizmin de tanımlanamamasıdır Mustafa Kemal, fikirlerini, teorilerini açıklayan bir şey bırakmış değildir. Kemalizm 1918'den itibaren başlatılabilir. Fakat 20 yıl zarfınd Mustafa Kemal, eylemle, önderlik etmekle, birçok şeyi düzeltmekle uğraşmıştır. Şüphesiz, birçok konuşmalar yapmıştır. Yalnız onun şu ya da bu sözlerini zorlamak boşunadır ve hatta tehlikelidir. Hele konuşmalarının muhtevasından ve o sözleri gerektiren olaydan ayrılarak soyut plânda ele alınması, tamamen yanlıştır.

Bu konudaki son kavga, Ordu ile birlikte Atatürk devrimlerinin bekçiliğini yüklenen genç liği özellikle ilgilendirmektedir. Bursa'da bir camide bir «gericilik» olayının patlak vermesi üzerine 1933 yılının Mart ayında bir gece, Mustafa Kemal, bir kez daha, devrimlerin korunmasını gençliğe emanet ettiğini belirtmiş tir. Devlet ve adalet görevini yapamazsa, gençliğe, eyleme geçmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Birçok tanık, bu sözlerin gerçeğe uygunluğunu doğrulamaktadır. Hükümet Başkanı ise, Kasım ayında İzmir'de yaptığı bir konuşmada sistemli bir tahrik faaliyetine vesile edilen Bursa nutkunu «şüphe ile» karşılamıştır.

Ama bugünkü gençler adına konuşmaya yetkili olan kimdir?

Önemli bir araştırma:

Üçüncü Dünyada Eğitim Çıkmazı

Yalnız Türkiye değil, bütün Üçüncü Dünya ülkeleri bir eğitim çıkmazı ile karşı karşıyadır: Millî eğitime büyük paralar ayrılmasına rağmen, çocukların büyük bir kısmına eğitim imkânı sağlanamadığı gibi, okula gidebilenler de son derece kötü yetiştirilmektedir.

Fransız eğitim uzmanı Girold de l'Ain, bu konudaki bütün yayınlara ve yerinde incelemelere dayanarak, Üçüncü Dünyada eğitim çıkmazını incelemiştir. Bu önemli araştırmayı, olumlu tartışmalara yol açacağı ümidiyle yayınlamaktayız.

Yazıyı okuduktan sonra göreceksiniz ki, Türkiye, Köy Enstitüleri ile, çıkmazdan kurtulma yolunu 30 yıl önce bulmuştur. Köy Enstitülerini geliştirecek, kusurlarını düzeltecek ve Enstitüleri yurt çapında bir kalkınma programı içine oturtacak yerde, sistemi yıkanlar, büyük bir cinayet işlemişlerdir.

BÜTÜN ÇOCUKLAR OKULA GİDEBİLİR Mİ?

1960 yılı Ocak ayında Asya devletleri Bakanları Karaşi Plânını kabul etmişlerdir. Plân, Asya'da 1980'den önce bütün çocuklar için 7 yıllık mecburî öğretimin gerçekleştirilmesini öngörmekteydi. Asyalıların gerisinde kalmak istemiyen Afrikalı bakanlar, 1961 Mayısında Adisababa'da toplanarak 1980'den önce bütün çocukların asgarî 6 yıllık bir öğretimden geçmelerinin sağlanacağını açıkladılar. Güney Amerikalı bakanlar da 1962 Mart'ında Santiego'da 1970'den nöce bütün çocukların asgarî 6 yıllık bir okul süresine kavuşturulacağını kararlaştırdılar. Ne var ki, Seylân ve Tunus gibi birkaç ülke dışında istenen zamanda bu amaçlara erişebilecek ülkelerin sayısı çok azdır. Yalnız Cezayir ve Laos gibi iki ülkenin dışında bu acı gerçeği itiraf etmek cesaretini gösterebilen ülke de pek yoktur. Bangkok Konferansına (Asyalı bakanların üçüncü bölge toplantısı) sunduğu raporda Laos delegesi şunları yazmaktadır: «Memleketim, Karaşi Plânında öngürülen amaçları kabul edecek durumda değildir. Şimdiki amacımız, çocukların hiç değilse yüzde 50'sinin okula gidebilmesini sağlamaktır»

Okuldaki çocuk sayısını arttırma yarışında, bütün yarışçılar ayni hızada bulunmamaktadır. Başta 6-14 yaş arasındaki çocukların yüzde 90'ı okula giden Gabon gelmektedir. Bu oran, Kongo-Brazzaville'de yüzde 80, Venezuella'da yüzde 72, Şili ve Güney Kore'de yüzde 69, Meksika'da yüzde 61'dir. En geride yüzde 9 ile Nijerya, Yüksek Volta ve Afganistan bulunmaktadır. (Bunlar Unesco'nun 1963 rakamlarıdır).

BÜTÇELER DAYANAMIYOR!

Okula giden çocuk sayısı oranındaki büyük farklara rağmen, bütün Üçüncü Dünya ülkeleri ortak bir olayla karşı karşıyadırlar: Okula giden çocuk sayısı çoğalmaktadır. Üçüncü Dünyada 1950'den beri, okula giden çocuk sayısı iki kat ve çok yerde üç kat artmıştır. Meselâ Mali'de 1963 yılında 6-14 yaşında 113 bin çocuk okula gidiyordu. Bu okul çağındaki çocukların ancak yüzde 10'unu teşkil etmekteydi. Fakat 1960 da okula gidenlerin sayısı 68 bin idi. Demek ki Mali'de üç yılda bir kat artış görülmüştür.

Okuldaki çocuk sayısının çoğalmasıyla birlikte, eğitim harcamalarında muazzam bir artış kaydedilmektedir. Unesco'nun «Kronik» adlı yayın organının 1966 Haziran tarihli sayısı, 1950-60 döneminde Üçüncü Dünya ülkelerinde eğitim harcamalarının, millî gelirden üç kat hızlı arttığını belirtmektedir. 1960'tan sonra da artış, millî gelirin artış hızının iki katını aşmıştır.

Böylece, fakir ülkeler devletlerinin çoğu, bütçelerinin büyük kısmını eğitime ayırmaktadırlar. Eğitim, bütçenin yüzde 25'ini ve hatta daha büyük kısmını almaktadır (Fransa'da yüzde 17). Birçok halde bu oran, eğitime bütçenin ayırabileceği azamî miktara ulaşmakta ve hatta bu miktarı aşmaktadır. Zira bütçenin sağlık, yollar ve ekonomik yatırımlar gibi eğitim kadar önemli konulara da büyük paralar ayırması gereklidir.

Unesco'nun bir yayınında Hallak ve Poignant «Fransızca konuşan Afrika ülkelerinde eğitimin malî yönleri» ile ilgili olarak şu sonuca varmaktadırlar: **«Bütün ülkelerde devlet eğitim giderleri, öteki bütçe giderlerinden hızlı artmaktadır. Eğitim dışında kalan alanlarda ulaşılmak istenen amaçları tehlikeye atmadan, bu hızlı artışın sürdürülmeyeceği kesindir.»**

Bu ülkelerden en kötü durumda bulunanlardan biri, Yüksek Volta'dır. Volta, bütçesinin yüzde 25'ini eğitime ayırmaktadır. Fakat buna rağmen, okul çağındaki çocukların ancak % 9'u okula gidebilmektedir. Bu ülke hakkında Albert Tevoedjrl şunları yazmaktadır: «Malî imkânlar kadro yetiştirilmesi ve okula giden çocuk sayısının arttırılması yolundaki çabaların geliştirilmesini tamamen engellemektedir».

Şüphesiz Volta sivri bir örnektir. Zira adam başına millî geliri 50 dolar olan Volta, dünyanın en fakir ülkelerinden biridir. Fakat aynı derecede olmasa bile, bu durum bütün ülkelerde görülmektedir: Adam başına üretimin düşük olması dolayısiyle malî kaynaklar son derece sınırlıdır ve eğitime daha fazla kaynak ayırmak imkânsızdır.

Doğumlarda azalma görülmediğinden, bütün çocukların okula gitmesini sağlamak, 1960 yılında inanılandan çok daha fazla zaman alacaktır. Bazı haller de, doğum kontrolu gerçekleştirilmediği ve üretim arttırılamadığı takdirde, bu amaca hiç bir zaman ulaşılamıyacaktır.

OKULLARDA CEHALET ÜRETİMİ!

Üçüncü Dünyadaki okula giden çocuk sayısındaki patlamanın, Avrupa'da görülenle benzer yanı yoktur. Avrupada çocukların okumasının sağlanması yüz yıldan fazla bir zaman almıştır. Üçüncü Dünyada ise, bir patlama vuku bulmaktadır.

Üçüncü Dünya'da bu hızlı artış, kütle hâlinde hoca bulma zorunluluğunu ortaya çıkartmıştır. Öğretmen okulları mezunları ihtiyacı karşılayabilmekten çok uzaktır. Bu sebeple hükümetler hocalık yapmaya pek az elverişli, hatta tamamen elverişsiz eğitmenler kullanmaktadır.

Ülkelerin çoğunda öğretmenlerin yüzde 70 ilâ 80'ini eğitmenler teşkil etmektedir.

Kütle hâlinde eğitmen kullanılmasına rağmen sınıflar çok kalabalıktır. Fransız dili konuşan Afrika ülkelerinde, sınıf başına ortalama 50 öğrenci düşmektedir. 60, hatta 80 ve 100 öğrencili sınıflara sık sık rastlanmaktadır. Üçüncü Dünya ülkeleri yöneticileri, bu durumdan endişe duymaya başlamışlardır. Bazıları açıkça, «Büyük kısmı yarı cahil olan eğitmenlerin kullanılmasından vazgeçilmesi gerektiğini» kabul etmektedirler.

Dersler, birçok halde bir büyücülük oyununa benzemektedir: Hocalar ve öğrenciler, ezbere ve yüksek sesle, mânâsını anlamadan kitapta yazılanları tekrarlamaktadır. Diyalog ve Kültür dergisinin Mayıs 1966 sayısında bir Afrikalı, Mbuyi, Belçika sömürgesi olduğu dönemde Kongo'da ilköğretimi şöyle anlatmaktadır: **«İlkokulu bitirdikten beş yıl sonra, bu sözde okumuşlar, yeniden ümmileşmektedirler. Yalnız bir Avrupa küçük ismi taşımaktalar ve büyük ölçüde tatminsizlik duymaktadırlar»**

Bu durum hâlâ değişmiş değildir. Çok daha iyi şartlara sahip bulunan Tunus'ta gördük ki, ilkokulun son sınıfındaki öğrenciler, Fransızca okumayı bilmekte ve fakat çoğunlukla en basit kelimelerin anlamını açıklamaktan âcizdirler. Birçok Tunuslu hoca, kütle hâlinde eğitmen kullanılması sonucu, altıncı sınıfa giren öğrencilerin çoğunun «olmak» fiilini çekmeyi bilmediklerini bize söyledi. Klasik Arapça bakımından da bu öğrencilerin durumu farklı değildi.

Fas'ta bir coğrafya hocası çok ilkel bir Fransızca bilgisiyle liseye gelen öğrencilere, en basit kavramları anlatmakta dahi büyük güçlük çektiğini söylemektedir: «Öğrencilere anlatmak istedim ki, iyice yuvarlaklaşmış dağlar (eski) dağlardır. Ama gördüm ki (eski) kelimesini anlamadılar. Daha önce işittikleri (ihtiyar) kelimesini kullanmak zorunda kaldım».

Öğretimin kalitesindeki bu genel düşüş, ülkelere göre hayli farklı sonuçlar vermektedir. Bu ülkeler, kalın çizgileriyle iki grupta toplanabilir.

SINIFTA KALMAK YOK!

İlk grupta daima ya da uzun süredir bağımsız kalmış ülkeler yer almaktadır. İkinci grubu, sömürgelikten yeni kurtulmuş ülkeler teşkil etmektedir. İlk grup ülkelerde öğretim sistemi delik deşik olmuştur: Öğrenciler, hemen hemen otomatik biçimde sınıf geçmektedirler. derslerin öğrenilmesi şart değildir. Bu durum, orta öğretim bitiriş imtihanlarına kadar gitmektedir. Fakat bu imtihanlarda da çok müsamahalı davranılmaktadır: İran'da hocalar bize ,öğrencilerin hiç değilse yüzde 70'inin mezun edilmesi hususunda yetkililerin ısrarlı «tavsiyeler»de bulunduklarını açıkladılar. Hocaların kötü not vermesi, olağanüstü bir cesarete ihtiyaç göstermektedir! Hocalar, çocuklarına diploma isteyen ailelerin çok şiddetli baskısı altındadır. Diploma hükümet kapısında iş bulmayı garantileme anlamına gelmektedir.

Öğrencilerin bilgilerinin kontrolu ortadan kalkmaktadır. Okula başlayan hemen bütün öğrenciler lise diplomasına kadar, isterlerse engelsiz sınıfları geçebilmektedir. İsfahan'da lise öğrencileri bize şunu söylediler: «Sınıfta hiç kalmayız. Öğrencilerin yüzde 98 i lise bitirme imtihanlarını kazanmışlardır.»

Tahranda bir üniversite profesörü ise şu görüşü ileri sürdü: «Orta öğretimin kalitesi çok düşüktür. Yetkililer için önemli olan gayri memnunların sayısını arttırmaktan kaçınmaktır. Ailelerin gönlünü hoş etmek için en boş öğrenciler dahi liselere alınmaktadır. Sınıflarında 70 ve hattâ daha fazla sayıda öğrenci bulunuşundan cesareti kırılarak ders yapmaktan vazgeçen ya da gazetesini okuyarak saat dolduran lise hocaları tanıyorum. Lise mezunları o kadar kötü yetişmiştir ki, fakültede İngilizce dersinde, İngilizceyi Arap harfleriyle yazan öğrencilere rastlayarak şaşırdım. Bu ölçüde gevşek bir orta öğretimle hiç bir zaman seçkin bir kadro yetiştiremiyeceğiz.»

Halbuki bu ülkelerde, çocukların büyük bir kısmı, ilkokula gidememektedir. Gidebilenlere ise 10—12 yıllık (6-18 yaş) bir okuma imkânı sağlanmaktadır. Gelişmiş Avrupa ülkelerinde dahi bu imkân mevcut değildir.

Bu duruma Güney Amerikada çok rastlanmaktadır. Şilide 6-14 yaş arasındaki çocukların yüzde 69'u ve 15-18 yaş arasındaki çocukların yüzde 46'sı okula gitmekteydi. Bu oranlar Uruguay'da yüzde 59 ve yüzde 52, Meksika'da yüzde 61 ve yüzde 18'dir. Meksika'da dahi eğilim ayni yöndedir. Zira 1955'ten beri ilk öğretimde (6-14 yaş) öğrenci sayısında artış yüzde 50, orta öğretimde ise yüzde 300'dür.

Asya'da da benzer bir gelişme göze çarpmaktadır. Hindistan'da 1963 yılında 6-14 yaş arasındaki çocukların yüzde 38 i okula gitmekteydi. 15-18 yaş arasındaki çocukların da yüzde 30'u okuldaydı. Kamboçya'da 1955-63 döneminde ilkokula gidenlerin oranı yüzde 32 den yüzde 45'e çıkmıştır. Halbuki orta öğretim, yüzde 2 den yüzde 14'e doğru bir sıçrama kaydetmiştir.

SINIFLARI, DÖNENLER DOLDURUYOR!

İkinci grup ülkelerde yani Afrika'daki eski İngiliz ve Fransız sömürge ve mandalarında, durum farklıdır. Bu ülkeler de en çarpıcı olay, okuldaki çocukların olağanüstü fire vermesidir.

Fildişi Sahili Eğitim Bakanı Amon Tanoh'un bir raporuna göre, Unesco, şu olayları tesbit etmiştir: «Hazırlık sınıfına giren 10 bin öğrenciden 3900 ü üst sınıfa (ikinci hazırlık sınıfı) atlayabilmektedir. Bunların yarısı da üç yılda sınıf geçmiş bulunmaktadır. Başlangıçtaki 10 binin yüzde 30'u orta sınıfın ilk yılına yüzde 20 si ikinci yılına erişebilmektedir. İçlerinden çoğu bunu 7,8 ve hattâ 10 yılda gerçekleştirebilmektedir. İlkokul diplomasını başlangıçtaki 10 bin kişinin ancak 1585'i yani altıda biri alabilmektedir.»

Bu duruma, grubun öteki ülkelerinde de rastlanmaktadır. Fransızca konuşan Afrika ülkelerinde öğrencilerin yüzde 50'si ilkokulu bitirmeden ayrılmaktadır. Eğer bu ayrılmalar, en az kabiliyetli öğrencilerin tasfiyesi şeklinde olsaydı, bütün çocuklarını uzunca süreli bir öğretimden geçirme imkânnından yoksun olan bu ülkeler için faydalı sayılabilirdi. Ama durum böyle değildir. Zira öğrenciler, birkaç yıl sınıfta kaldıktan sonra ayrılmaktadırlar. Böylece eğitimin yükü boş yere ağırlaşmaktadır. «Afrika'da Okul Randımanları» adlı ilgi çekici araştırmasında Bayan İsabelle Dablé ayrılmaların çoğunun ilkokulun son sınıfında da vuku bulduğunu göstermektedir. Yaoundé Konferansında da, «Fransızca konuşan Afrika ülkelerinin çoğunda ilkokula ayrılan eğitim bütçesinin yarısından çoğunun, sınıfta kalanlara ve okuldan ayrılanlara harcandığı» açıklanmaktadır.

Bu, kütle hâlinde sınıfta kalmalar Afrika okullarını iyi tanıyan bir uzmanın deyimi ile, bir «duvar» teşkil etmektedir. Bu ezberci öğretim sisteminde iki üç ve hattâ dört yıl sınıfta kalanlar, dersleri anlamadıkları halde ezberlemişlerdir. Yetersiz bir hoca, onlara ezberlediklerini tekrarlatmaktadır. Böylece bunlar, çok daha kabiliyetli de olsalar, daha genç öğrencilerin öğretimden yararlanmasını engelleyen bir duvar teşkil etmektedirler. Özellikle Afrika'da, bu genç öğrenciler, yüz kişilik sınıflarda susmaya mahkûm edilmişlerdir Zira Afrika geleneklerine göre yaşlıların daha bilgili olduğu kabul edilmektedir.

Yüz kişiyi aşan sınıflarda, ancak 10 ilâ 20 öğrenci, sınıfta kalmadan üst sınıfa geçebilir. Daha az öğrencili sınıflar da başarı oranı yüksektir

Bu ikinci grup ülkelerde, birinci grup ülkelere nazaran çok fazla sayıda öğrenci dökülmesi, programlara daha fazla saygı gösterilmesi ve sınıf atlamak için asgari bir bilginin istenmesi sonucudur. Bu bilgiyi ölçen ilkokul müfettişleri ve şehir okulları müdürleri, sömürge dönemi okullarından gelmektedir. Bu okullar çok az sayıda öğrenci almaktaydı ama öğretim seviyesi yüksekti.

İkinci grup ülkelerde orta öğretimde de öğrenciler büyük fire vermektedir. İlk okul, öğrencilere mantıkî düşünme temellerini veremediğinden, liseliler ezberciliği devam ettirmektedir. Gerekli bilgileri kendilerine mal edemedikleri için de üçüncü sınıfın sonundaki imtihanlarda bu öğrenciler dökülmektedir.

SIFIRA YAKIN RANDIMAN!

Gerek herkesin sınıf geçmesine, gerekse pek az kişinin sınıf geçmesine yol açan sistemlerin, iki halde de randımanı çok düşüktür. Fakir ülkelere çok ağır gelen harcamalara rağmen, okul, gerçekten yetişmiş pek az kişi sağlamaktadır. (Yetişmiş kişi derken, ekonomik kalkınma için zorunlu seçkin aktif kadroyu kastetmekteyiz.) Hattâ okula giden çocuk sayısındaki enflasyon dolayısıyle, böyle seçkinlerin yetiştirilmesi, eski döneme nazaran çok daha güçleşmiştir. Bu konuda düşündüğünü açıkça söyleme ye cesaret eden Üçüncü Dünyanın ender yöneticilerinden Fas Eğitim Bakanı Benhima, bize şunları açıklamıştır: «Bir eğitim bakanı için kolaylık yolu bütün çocuklara okulda yer isteyen kamu oyunun dümen suyundan gitmektir. Böylece ağır mali külfetler pahasına yeni yeni sınıflar kurulmakta, hoca devşirilmektedir. Sonuç, yetiştirilen neslin tamamen bozulması olmaktadır Meseleleri perdelemekten ibaret bulunan bu çözüm şekli 12 yıl kadar, hattâ gerçekte daha az bir zaman sürebilir. Zira okulda bir şey öğrenilmediğini gören öğrencilerin ve ailelerinin öfkesine karşı koymak gerekecektir.»

Fas Eğitim Bakanının görüşlerini, açıkça söylemeye cesaret edemeseler de, öteki ülkelerdeki yetkililerin birçoğu artık bu fikirleri paylaşmakta ve öğrenci enflasyonuna acele son vermek gerektiğini kabul etmektedirler. Öğrenci sayısındaki çok hızlı artışın, okulu tahrip ettiği anlaşılmıştır.

Sovyetler Birliği ve Halk Demokrasileri gibi öteki ülkeler de «sayı» peşinde koşma döneminden geçmişlerdir. Yalnız buralarda her yıl kırılması gereken sayı rekorları, tarım ve sanayi üretimi konusundaydı. Üçüncü Dünya ülkelerinde ise başlangıçta yeterli bir ekonomik temel olmadığından, miktar rekoru öğrenci sayısında kırılmıştır.

Genç ülkeler arasında öğrenci sayısında sıçrama sağlama arzusu anlaşılabilirse de, gelişmiş ülkelerden gelen uzmanların gidişi şiddetle eleştirecek yerde, nezaket, umursamazlık ve mahçubiyet hisleri ile, uzun yıllardır bu gidişi teşvik etmeleri esef vericidir.

SOVYETLERİN GERÇEKCİ TUTUMU

Gelişme halindeki ülkelerin çoğu, ana vatandan aktarılmış sömürge öğretim sistemlerini muhafaza etmişlerdir. Yalnız sömürge döneminde, az sayıda öğrenci okula alınırken, bağımsızlıktan sonra sistem, bütün çocukları kaplayacak biçimde genişletilmiştir. Cezayir Yasası, üç yıl içinde Fransa'daki gibi bütün çocuklara sekiz yıllık öğretimin sağlanacağını ilân etmiştr.

Yasayı hazırlayanlar, Avrupanın bu amaca ancak yüz yıldan fazla br sürede ve uzun bir zenginleşme süresi sonunda eriştiğini unutmuşlardı. Genç Sovyetler Birliği. bu konuda çok daha gerçekçi davranmıştır. Sovyetler Birliği kuruluşundan 12 yıl sonra, 1930'da şehirlerde 7, köylerde ise 4 yıl olarak sınırlayarak mecburî öğretimi kabul etmiştir. Sovyetler Birliğinde yaptığı bir inceleme gezisinden dönen Fransız Danıştay üyesi Poignant, bu konuda şöyle demektedir: «Gelişme hâlindeki ülkeler, Sovyetler örneği üzerinde düşünmelidirler. O tarihteki Sovyetler Birliğinden halen çok daha sınırlı malî imkânlara sahip bulundukları halde, bu ülkeler çok daha büyük emeller gütmekte ve bazen 10 yıllık mecburî öğretim kararı amakta tereddüt etmemektedirler.» Unesco'nun milletlerarası istatistikleri, sanki şeytana çarpılmaksızın daha mütevazi bir ölçü kullanılmazmış gibi, 6-14 yaş arasındaki çocukların okula gitme oranındaki ilerlemenin mukayesesini yapmaktadır.

Ne var ki gelişme hâlindeki ülkelerin çoğu, daha uzun süre, kaynak ve yetişmiş hoca yetersizliği yüzünden, bütün çocuklara 8 hattâ 6 yıllık bir öğretim sağlayamayacaktır. Birçok devlet okulu kurtarmak ve ona eğitici bir değer kazandırmak amacıyla cesur kararlar almışlardır ya da almak üzeredirler. Kamu oyunun sert tepkilerinden ürkerek, birçok halde açıkça söylemeseler bile, tedbirler, öğrenci enflasyonuna son verme amacını gütmektedir.

1 — Mecburî öğretim döneminin kısaltılması: Birçok devlet, 8 yıllık mecburî öğretim şeklindeki Avrupa modelini şimdiden terketmiştir. Bu süre Laos'ta 3, Madagaskar'da 4 yıla indirilmiştir. Cezayir Hükûmeti gelecek yıldan itibaren 6 yıl esasını uygulayacaktır .

2 — Programların yavaşlatılması: Bütün çocukların okula kavuşturulması için öngörülen süre daha uzak bir tarihe bırakılmaktadır. Dohomey Hükûmeti okula giden çocuk sayısını arttırma konusunda «duraklama» kararı almıştır. Bu ülkede ilkokula giden çocuk oranı yüzde 36 dır ve bu oran önümüzdeki yıllarda arttırılmayacaktır. Hükûmet, hâlen bütçenin yüzde 21'ini alan eğitim giderlerinin daha fazla arttırılmasını imkânsız gördüğü için bu yola gitmiştir.

Tanzania Hükûmeti, gelecek yıllarda 1964 yılının yüzde 49 oranını sâbit tutmayı kararlaştırmıştır. Bir Unesco yayınında Georges Skorov, kararı şöyle değerlendirmektedir: «Bu çok güç bir politik karardır. Zira çonukların yarısının ümmiler safına katılması kabul edilmektedir. Esasen bu ülkede 15 yaşın üstündeki erkeklerin yüzde 85'i kadınların ise yüzde 96'sı ümmidir.» Hoca gönderemediği için Tanzanai Hükûmeti, köylülerin inşa ettiği okulların giderlerini yüklenmeyi reddetmektedir.

Bu berbat duruma düşmekten kurtulma amacıyla, Fas Eğitim Bakanı, Hükûmetine başka bir çözüm yolu sunmuştur: Gittikçe daha fazla sayıda 6 yaşında çocuk okula alınmalı, fakat kabiliyetsiz olanlar çok çabuk tasfiye edilmelidir. Kabiliyetsiz çocukların üç yılın sonunda, çok az kabiliyetlilerin de beş yılın sonunda okuldan ayrılmaları sağlanmalıdır.

3 — Yaş sınırlaması: Birçok ülkede, özellikle Siyah Afrika'da sınıflarda yaş sınırına dikkat edilmemektedir. Aynı sınıfta, 9 ilâ 16 yaş arasında çocuklar görülmektedir. Üstüste sınıfta kalan bu yaşlılar, daha genç ve daha kabiliyetli çocukların eğitimden yararlanmasını engellemektedirler.

Bu güç meseleye el atan hükûmetlerin sayısı pek azdır. Cezayir Hükûmeti, ortaokula giriş için azami yaşı 13 olarak sınırlamıştır. Kurtuluş savaşı muhariplerinin çocukları için azami yaş 14'tür. Tedbir, ilkokulu sınıfta dönerek bitirenlerin ortaokula girmesini önleyecektir.

4 — Orta öğretime girişte seçme: Bazı hükûmetler, orta öğretime girişte öğrencileri ciddî bir ayıklamaya tâbi tutma cesaretini göstermişlerdir. Böylece öğretim sırasında dökülme (Afrika) ve lise öğretim seviyesinin çökmesi (Asya) durumu önlenebilecektir. Nijerya Hükûmeti, ilkokulu bitirenlerin ancak yüzde 15'inin orta öğretime girmesine müsaade etmektedir.

Dahomey Eğitim Bakanı Bocco, bize «Bu yıl 3 bin adaydan yalnız bin kişiyi ortaokula aldık» dedi.

Cezayir'de de geçen yıllarda ilkokulu bitirenlerin yüzde 70'i ortaokula girerken şimdi yüzde 22'si alınmıştır. Bu karar sert gözükmektedir. Yalnız hatırlamak gerekir ki, İkinci Dünya Harbinden hemen önce bu oran Fransa'da yüzde 20 idi.

Tunus ise, aksine, öğrencilere çok cömert biçimde lise kapılarını açmaktadır. Giriş imtihanında ortalama 6 tutturanlar liseye alınmaktadır. Bir Tunuslu hoca: «Bu, Amerikalılardan ve Unesco'dan kredi koparmak için sayı politikasıdır.» demektedir.

5 — Hoca kalitesinin yükseltilmesi: Tabii ki en önemli mesele budur. Cezayir Fildişi Sahili ve Dahomey, yeni eğitmen kullanmayı durdurma kararı vermişlerdir. Kanımızca, bu öğrenci enflasyonu ile mücadele için en makul yoldur. Gerçekten bütün çocukların okutulmasını istiyen Üçüncü Dünya halkları, malî imkânsızlıkları kabul etmemektedirler. Buna karşılık, yeterli hoca olmadığı için yeni okullar açılamıyacağı söylenince, durumu anlamaktadırlar.

EĞİTİMDE TAKLİTÇİLİK

Güney Amerika'da eğitimin plânlanması konulu bir toplantıda Oxfort Üniversitesi profesörlerinden Thomas Balogh şöyle konuşmaktaydı: «Batı Avrupa öğretim sistemlerinin körükörüne taklidi, gelişme hâlindeki ülkelerde eğitim reformlarına karşı başlıca engeli teşkil etmektedir.»

Dahomey'li Albert Tevoedjre, bu taklitçiliği samimiyetle eleştirmektedir: «Afrika, trajik bir taklitçilik dönemindedir. Bu zihnî davranış, sömürge rejiminden şikâyetçi olan, hattâ ona karşı savaşan Afrikalıların, başlarındaki sömürgecileri kalkınma ve ilerleme yolunda model görmelerinden ileri gelmektedir. Taklit edilecek adam, Beyazlardır. Beyazlar gibi yemek, Beyazlar gibi giyinmek istendi. Bir Afrikalı için ideal, Beyazın iskâna gitmediği sömürgelerde itibar etmediği tarım kesiminin külfetlerinden kurtularak büro işi yapmaktadır. Avrupalının sosyal mevkiine erişmek için, onun geçtiği eğitimden geçmek gereklidir. Böylece öğrenim, zahmetli tarım işlerinden kaçma yolu olmaktadır.»

Albert Maister, Afrika sorunları ile ilgili eserinde şunları yazmaktadır: Öğrenim, çalışmadan, yâni kol emekçiliği yapmadan Beyazlara yaşama imkânı sağlayan tabiat üstü bir kudret gibi sayılmaktadır. Çoğunluğu para ekonomisinin dışında ve bir lokma bir hırka seviyesinde yaşayan halklar için, ilk öğretim hiç bir işe yaramamaktadır, üretim imkânlarını arttırmamakta ve dolayısıyle hayat seviyesini yükseltmemektedir. Öğretim, bira, sigara gibi bir tüketim maddesidir, onlar gibi duman olup uçmaktadır. Birkaç ay ya da yıl sonunda, hiç bir işe yaramadığı için kullanılamıyan bir miktar bilgi, unutulup gitmektedir.

TEK BAŞINA EĞİTİM İŞE YARAMAZ

Tatlı bir inanç yıkılmaktadır: Okul tek başına, ekonomik ve sosyal dönüşümler yaratacak, kabile uygarlıklarının yetişkenlerini kalkınmanın aktif unsurları hâline getirecektir! Bu görüşün yanlışlığı artık anlaşılmaktadır. Batı Avrupada, öğrenimin yaygınlaşması, ekonomik kalkınmanın şartı değil, sonucu olmuştur. Avşrupa'da ümmi köylü ve işçi nesillerinden sonra, tarım ve sanayinin modernleşmesiyle millî zenginleşme gerçekleştirilince, bütün çocukların okutulması mümkün ve zorunlu olmuştur.

Üçüncü Dünya çabuk kalkınma istegindedir ve bunu başarması arzuya şâyandır. Fakat nasıl? Gerekli tercihler çok zâlimdir ve hoşnutsuzluk yaratacak niteliktedir. Bu tercihleri göze alabilmek için olağanüstü bir politik cesarete ihtiyaç vardır. Önce yetişkenlerin okutulması konusundaki karar ve gözlemleri, okula uygulamak gereklidir. Geçen yıl, Unesco'nun teşebbüsü ile, Tahranda toplanan eğitim bakanları, «okuma yazma öğretme çabası ancak bunun bir ihtiyaç olarak duyulduğu modernleşme yolunda bir çevrede yaşayan yetişkinlere uygulandığı takdirde başarı sağlayabilir» görüşünü kabul ettiler. Okul için de durum aynıdır.

Londra Irklararası İlişkiler Enstitüsünden Guy Hunter, Tanzania konusundaki raporunda şunları yazmaktadır: «7-8 yıllık bir öğretimden geçtikten sonra, çocukların çoğu köylerine dönmektedir. Köyde, bereketli ürünler sağlayabilecek topraktan pek az verim alınmaktadır. Değersiz kocabaş hayvanlar çayırları tahrip etmektedir. Su israf edilmektedir. Eğitim bütçesinin yüzde 50'si uğurlarında harcanan bu çocuklar, babalarının ilkel tarım metodlarını değiştirecek kaynaklardan, bilgiden ve sosyal mevkiden yoksundurlar. Tropikal Afrikanın bu tipik geleneksel tarım topluluklarının değişmesini, genel eğitimin sağlayacağına inanmak bir hayaldir.»

Bunun içindir ki Afrika, Asya ve Güney Amerika'daki yetişkinlerin çoğu, okulu bitirince şehirlere kaçmakta ve oradaki işsiz ordusunu büyütmektedirler. Küçük idarî işlerin arttırılması yolunda dayanılmaz bir baskı yaratmaktadırlar. Dahomey Eğitim Bakanı Bocco, «modern bir tarımda, kâtiplikten çok daha fazla para kazanılacağını onlara ispatlamak gerek» demektedir.

OKULUN TARLASI OLMALIDIR!

Yalnız bunu ispatlamak çok güçtür. Zira çok masraflı kalkınma bölgeleri yaratmak söz konusudur. Bu bölgelerde öğretim, tarımın modernleşmesi, küçük sanayilerin kurulması gibi öteki çabalarla birlikte yürütülecektir. Böylece okulda öğrenilen bilgi, uçup gitmiyecektir, zira okuma yazmanın zorunluluk olduğu faal bir hayatta, bu bilgiler talep edilecektir. Çat Hükûmeti böyle bir denemeye girişmek ister görünmektedir. Deneme ülkenin zayıf kaynaklarını, ormanda bir sürü okul serpiştirme yerine kalkınma bölgelerine yöneltmeyi gerektirecektir.

Bu yeni öğretim görüşü, etkin olabilmek için, Batı öğretim programlarının temelden değiştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Tevaedjre, bu konuda şunları yazmaktadır: «Okul, çocuklara, onların teknik değişiklikleri anlamalarına imkân verecek biçimde bitkisel hayvanî ve insanî hayatın unsurlarını pratik olarak vermelidir. Böyle bir öğretim, tatbikî çalışmalarla birlikte yürütülmelidir Okulların tarlaları olmalıdır.» Hâlen Fildişi Sahili gibi birçok ülkede, bu ilgi çekici

İngiliz gizli belgelerinde Türkiye: II

İKİNCİ MEŞRUTİYET

Derleyen: Erol Ulubelen

ABDÜLHAMİT ÖLEBİLİR AMA...

(12 Nisan 1908, Mr. G.H. Fitzmauri ce'den Mr. Tyrrell'e — Cilt: V Sayfa: menistan ve Türk-İran sınırındaki ti- 247, Vesika No: 196):

Son birkaç senedir, Mekodonya, Er cari ilişkilerimizi takip etmek çok güç leşti. Sultan, bizim gâyelerimizi, düş manca buluyor. Bizim gayelerimiz ile Sultanın hareketleri bağdaşamaz hal dedir. Merkezî bir teokrasi olan bu sultanlık ,ilkel ekonomik kavramlarıy la, her büyük işi ve ticaret anlaşması nı bir «lutfu şahane» telâkki ediyor. Biz bu lutfa dahil edilmiyoruz. 1878 deki Berlin Anlaşmasına göre İngilte re kendini moral bakımdan Mekodan yadaki reform hareketlerinin öncüsü bilmektedir. Türkler ise bu hareke- ti bu bölgelerin kendilerinden ayrı- lışı saymaktadırlar ve şüphesiz Türk ler bu konuda haklıydılar İngiliz Hü kûmetleri -ister liberal, ister muhafa zakâr olsun- Mekodanya'daki hareket tarzlarını sürdürmelidirler. Buradaki İngiliz elçisinin görevi, hem Sultanı idare etmek ve hem de Sultanın iyi niyetlerine bağlı olan ticaret anlaş- malarını yürütmek olmalıdır Sir W. White'in dediğine göre, çok kuvvetli bir elçi, İngiliz menfaatlerini koruya. bilir. Bu sebeple Mekadonya vaziye- ti halloluncaya kadar buraya şöhret peşinde koşmayan ciddî, sempatik ve Sultanı tesir altında bırakabilecek onun itimadını kazanabilecek biri lâ zım. Böyle bir adam, hiç değilse bi- zim ticarî işlerden emin olmamızı sağ lar. Önce iyi niyet ve yerinde telkin- leriyle Türklerin itimadını kazanır ve sonra Mekodonya ile ilgili mesele lerde gerekli baskıyı yapar.

Sultan birkaç sene içinde ölebilir veya rejim değişebilir. Böyle bir ada- mın aklı, rejim değişikliğinde paha biçilmez bir rehber olur. Biz İngiliz menfaatleri üstüne felâket çökmesi- ni istemiyoruz. Bunun için emin bir adamı, akıllı ve zeki bir insanı, bir dâhiye tercih ederiz.

(1908 yılına ait senelik rapordan bazı parçalar: — Rapor, 1909 yılında Sir J.A.C. Tilley tarafından 1 Martta yazılmıştır — S.248—249)

Son birkaç senedir Türkiye'nin için de ve dışında «Jön Türkler» denilen ihtilâlci bir hareket vardı. Sultana teşekkür etmek gerekir ki, kurduğu mükemmel casus teşkilâtı ile bu ha- reketin halka yayılmasını önledi. Tür kiye'de her hareket, her söz kontrol edildi. Bu hareketi yapanlar, ordu kendilerini tutarsa başarıya ulaşacak larını aksi halde başarı imkânı olma dığını biliyorlardı. Mekadonya'daki malî kontrol ve jandarma teşkilâtı, Türklüğün şerefli fikirlerine sahip olan gençlerin gururunu çok derin- den yaraladı. Onlar, yaptıkları gizli toplantılarda, şâyet İngiliz-Rus plân ları uygulanırsa Mekadonya'yâ vedâ edeceklerini ve belki de Avrupadaki bütün topraklarını kaybedeceklerini konuşuyorlardı. (Raporda bundan sonra 1908 hareketi, teferruatı ile nak ledilmektedir. E.U.)

1908 İHTİLÂLİNE DEVLETLERİN TEPKİSİ

İngiliz gazeteleri: Yeni hükûmetin muvaffak olmasına imkân yoktur, Türkler için parlâmenter hayat gü- lünç bir şeydir.

Alman Gazeteleri: Türkiye'de anayasa uygulanırsa, Mısır ve Hindistan da birer Anayasa isteyeceklerdir.

Avusturya-Macaristan: Türkiye- nin kuvvetlenmesi, Avusturyanın menfaatlerine aykırıdır. Özellikle ti- carî işlerde hissî hareket eden Sara- yı tercih ediyorlar.

Rusya: İhtilâl oldukça sempatik karşılandı. Balkanlardaki durumun daha da kritik olacağından eminler. Büyükelçileri ise, bu işin yürümiye- ceğine inanıyor.

Bulgarlar: İhtilâli iyi karşıladılar: Zira İngiltere, İstanbula daha fazla nüfuz edip Mekadonya'daki hristiyan ları daha çok korumak fırsatını bu- lacaktı.

Yunanistan: Halk ve basın neşeliy di: Bu olay, Helen ırkının Türk ve Bulgarlara olan üstünlüğünü göster- mişti.

(Şimdi, İkinci Meşrutiyet konu- sunda Batı gazetelerinden çıkan ba- zı yazılara bir göz atalim:)

— The Living Age isimli dergiden, Yıl: 1908, cilt: 259, S.67 Yazan: Alfred de Bilinsky —

Benim aşağıdaki sözlerim acaba Türk Milleti tarafından da biliniyor mu? Abdülhamit «Ben kullarımın mutlak hâkimi olduğum müddetçe İmparatorluk isterse tek bir vilâyet kalıncaya kadar küçülsün» diyordu.

Mahmut Şevket PAŞA

İnce bir hesapla İmparatorluğu tah- rine sürükledi. Öyle ki ölümü ile her şey bitecek, İmparatorluk çökecek- tir. Tarihin hiç bir devrinde, hiç bir kimse «Apres moi le déluge — ben- den sonra tufan» lâfını Abdülhamid kadar sadakatla uygulamamıştır .

TÜRKLER, HER ZAMAN TÜRKTÜR.

(Yıl: 1909, cilt: 262, S. 759, Yazan: Eski bir diplomat:)

İngiltere Türk düşmanı hristiyan- lara iyi davranır, Türk köpeğini döv- mek için her kamçı mübahtır derdi. Ve Londra'da yaşayan Türkler için olmayacak yalanlar uydururdu. Zira Önasyada zengin madenler var ve İz mirde altın var, üstelik Kürtler Musul ve Diyarbakır'da huzursuzlar.

(Yıl: 1911, Cilt: 269, S.241, Yazan: Lord Salisbury:)

Türk ihtirası ve İngiliz menfaatle- ri: Jön Türkler özgürlük eşitlik diye bağırmaya başlayınca herkes onlar- dan özür dileyip dost olmaya başladı Halbuki bunlar hristiyan mekteple- ne baskı yapıyorlar. Tren yollarına jandarmalar koymuşlar paralarını hep silâha yatırıyorlar. Aynı maska- ra Osmanlılık devam ediyor. Barbar millet üstelik kapitülasyonların da kalkmasını istiyor. Türkler her za- man Türk kalacak hiç bir zaman Av rupalılaşamıyacaklar. Bir tek özel- likleri iyi asker olmalarıdır o kadar Türk bütçesinin perişan durumunu Câvit Bey açıkladı, o da Türk değil Yahudi.. İrana da kötü gözle bakıyor lar. İngiltere ve Fransa, bunu derhal protesto etti. İranlılar, İngiliz ve Rus ların kötülüğünü söylüyorlar. Allah- tan Hint Müslümanları, Jön Türkle- ri sevmiyor, İranda da parlâmento hareketi olursa, bu, Ruslardan çok bizim için kötü olur. Parlâmento kur dular diye Türk'lere zaaf göstermiye lim ne tip millet olduğunu daima ha tırlıyalım...

«TÜRK İHTİLÂLİNİN SIRRI»

(Yıl: 1908, Cilt 258, S. 815-Boston-)

Avrupalı diplomatlar Türk ihtilâli hakkında konuşmaktalar. Bu, sahi- den inanılmayacak kadar başarılı bir ihtilâl kansız ve iyi plânlanmış. Türk ler, Mekadonya'da hazırlanan İngi- liz-Rus plânı yüzünden aşağılık duy gusuna kapıldılar. Zira bu sâyede Türkiyenin büyük kısmının kontrolu başkalarına geçiyordu. Sir E. Grey'in çete hareketlerini bastırmak için yap tığı teklifler, şimdi suya düşecek. Se- lânik Jön Türklerin propogada mer- kezi oldu. Bu teşkilâtta herkes beda- va çalışıyor. Yeni fikirler hızla yayı lıyor. Türkler Avrupa'da tekrar birin ci derecede rol oynamak istiyorlar. İngilterenin bugüne kadarki düşman ca hareketleri Sultana karşıydı. Şim- di Türklerle iyi münasebetler kurma- lıyız. Aksi halde Türkler ordularını Mısır'a yollar ve sonunu şimdiden gö remiyeceğimiz karışıklıklar meydana gelebilir. Biz Amerikalılar, eskiden beri İngiliz politikasını tasvip ettiği mizi, fakat artık Türkleri tuttuğumu zu söylemeliyiz. Şimdi, önceden Türk leri tutanlar «Türkler iyi insanlardır siz hâtâlıydınız» diyeceklerdir. Biz de «Eskiden böyle düşünüyorduk, özel- likle köylüleri pek iyi vasıflara sahip tir» diyelim. «Eskiden Türkiye'yi tu- tanlar kötü bir sultanlığı tutuyorlar- dı, halbuki biz Amerikalılar ve İngi lizler Türk halkını tutuyorduk» görü şünü savunalım. Böylece bizlerin ve İngilizlerin durumunu sağlamlaştı rırız.

(Yıl: 1909, Cilt: 260, S. 329, Yazan: Noel Buxton:)

Herkes neşe ile özgürlüğü kutluyor Okul çocukları sesleri kısılana kadar «hürriyet» diye bağırıyorlar. İmamlar ile papazlar sokak kucaklaşıyor, va- kur Türkün sokaklarda nutuk söyle- mesi insana garip geliyor. Yeni bir mucize doğuyor, en önemli tarafı Jön Türklerin «Hasta Adam» ı ölüm den kurtarmış olmalarıdır. Beş ay ön ce hiç kimsenin hayal etmediği bir değişiklik, gözlerimizin önünde oldu Şimdi iki soru akla geliyor:

1 — Jön Türkler gerçekten re- formcu mu?

2 — Bunu yapabilecek kudretle- ri var mı?

İttihat ve Terakki Cemiyeti asker- ler, gazeteciler ve toprak sahiplerin- den kurulmuş. Hepsi memleketi mo- ral ve ekonomik çöküntüden kurtar- mak istiyorlar. Şahsen tanıdığım ma kistiyorlar. Şahsen tanıdığım Türkler bile benî şaşırtıyor: Şimdi prensip sahibi, samimî iyi niyetli ve hepsinin üstünde, vatansever oldu- lar, çürümüşlük rüşvet insanların ö- zel hayatına müdahale sürgün zu- lüm. Bunların hepsi bir günde gitti. Şeyhülislâm şahane bir cesaretle Jön Türklerden yana. Bu ihtilâl öyle şahane ki, anayasa istiyen Rusları bi le kıskançlığa sevkedebilir. Enver Bey ve diğer komite üyeleri öyle mü- tevazi ki alkıştan bile kaçınıyorlar Şimdi en çok mücadele edilmesi gerek li husus, cehalet ve vatanlarını Avru palı hırsızlardan korumaktır İngiliz lerin eski düşmanlığı sultana idi; şimdi bu, güzel bir propoganda ve- silesi olarak kullanılabilir. Bir Türk subayı bana «İngilizlerin Türkleri ha ritadan silmek istediklerini biliyo- ruz, fakat şimdi yeni rejimi tuttuğu- nuza inanıyoruz» dedi. Parlâmento kurulursa, Prensin partisi aşırı solcu görünebilir. Şimdi Ermenilere tesir ederek Türklere bir şans tanımalı, belki Müslümanlar ve Hristiyanlar bir arada muvaffak olabilir, Ameri kan Kolejinde Hristiyanlar ve müs- lümanlar bir arada dua etmiyor mu?

ANAYASALI TÜRKİYENİN GELECEĞİ

(Cilt: 261, S. 200, Yazan: A. Wam- bery):

Biz sâdece kendimizi Tanrının kul ları sayıp, başkalarının da hür olaca ğını kabul etmeyiz. Japonyanın ina- nılmaz kalkınması, Çinin kendine dü zen vermesi ve Türk anayasası. Ben Hüseyin Dani Paşa'nın evinde otur- dum ve ilk özgürlük hareketlerini gör düm. Bu hareket Mısır. Hindistan, Rusya ve Cava'ya da tesir edebilir. Şayet Türkler Asya kısmındaki ırkla rı bir arada tutabilirlerse, güzel gün- ler başlayabilir.

18 Mart 1914'de Avam Kamarasın- da konuşan Sir Mark Sykse şöyle de di:

Türk Hükûmetleri her zaman çürü müş olarak itham edilmiştir. Ben Avrupalı devletlerin Türkleri bu çürü meye zorla ittiklerini söylüyorum. Av rupalı maliyicilerin Türkiye'de yap- tıklarını, sinsi bir vahşet olarak ad- landırıyorum. Ne eski, ne yeni hiç bir Türkün idaresi onların hareketi ka dar kötü olmamıştır .

M.F. Abbott ise şöyle diyor: «Avru- pa diplomasisinin Türkiyedeki tarih çesi, bahşiş çamuru ile ifade edilir. Hiç bir Avrupalı temsilci yoktur ki, geçmişinde bu hasta yolu denemiş ol masın. (Türkiye, Yunanistan ve Bü- yük Devletler, S. 4)

Mr. E. Alexander Powel şunları söy lüyor: «Mücadelenin hikâyesi hile, yalan, kendini düşünme ve tamahtan ibarettir. Avrupalılar, Allahın ken-

---

lenemeler yapılmaktadır.

Prof. Thomas Balogh, «ilkokul pro- gramları, toprak kimya ve biyalojisi, güb re kullanılması konularında ilkel bilgile re önemli bir yer ayırmalıdır» demekte- dir.

Programlarda reform yalnız nüfusun büyük kısmının yaşadığı köysel bölge- ler için zorunlu değildir. Bütün eğitime kalkınmaya uygun davranışlar yarata- cak bir muhtevanın nasıl verileceği söz konusudur. Bu ülkelerde çocuklar, akılcı ve teknik olmayan bir sosyo-kültü rel ortamda yaşamaktadırlar.

İranlı ve Afrikalı öğrenciler, «Biz iki dünya'da birden yaşıyoruz» demekte- dirler. Birinci dünya, çocukların soru sormaya hakları olmadığı, mânevî kud- retlerin etkisindeki ailedir. İkincisi ise, Batı mântığının ve akılcılığın hâkim ol duğu okuldur

YUNANCAYA PAYDOS!

Tevaedjre, «Bir geçiş döneminde, Afri ka'da öğretim kesinlikle pratik olmalı, ölü diller, Victor Hugo şiirleri, Çiçeron nutukları, Louis XIV. harpleri, Alp dağ- larının morfolojisi bir kenara atılmalı. Öncelik matematiğe, tekniğe ve tabiî ilimlere verilmeli» demektedir Yalnız bu görüşler çok enderdir ve geliştirilmiş de- ğildir. Üstelik mukavemetlerle karşılaş maktadır.

Birkaç yıl önce liselerden Yunanca di linin kaldırılmasını söylediğimiz zaman, Senegal Cumhurbaşkanı Senghor'un na sıl büyük öfkeye kapıldığını hatırlamak tayız. «Avrupadaki gibi eğitim» görüşü her yerde o kadar tahribat yapmıştır ki, fikirlerde bir gelişme görülmemek- tedir. Ayrıca bir uygarlık «sıçraması» yapma zorundaki Afrikalı ve Asyalı bir çocuktan, Avrupa programlarına aynen uyması nasıl istenebilir?

Fransa'ya bağlı Afrika ülkelerinde, li- se bitirmek için sanki Fransızca yaban cı değilmiş gibi, ayrıca iki yabancı dil bilmek zorunluğu gariptir.

«Afrika'da Eğitim» eserinin sahibi Gi- ne'li Abdu Mumunî bu konuda şöyle de- mektedir: «Bugünkü güçlükleri, tutar- sızlıkları, boşlukları ve hattâ saçmalık- ları, Afrika hükûmetleri nezdinde çeşitli yabancı uzmanların ileri sürdükleri gibi Avrupa programlarını kabule yönelerek çözmek, söz konusu edilemez. Ülkeleri- miz için muteber ,tek gerçek çözüm yo- lu, mevcut eğitim sistemini bütünüyle ele almak ve yeniden organize etmek- tir.»

dilerine verdiği hak teorisine dayana rak, sinsi diplomasilerini sarı, siyah ve esmer insanlara zorla uyguladılar. (Müslüman Asya'da Devletlerin Mücadelesi, 1. 14-15)

(Şimdi tekrar İngiliz dökümanlarına dönelim ve 1908 ihtilâlinin başa rısızlık sebeplerini görelim E.U.)

SAİT PAŞA İNGİLİZLERE SIĞINIYOR.

(Cilt: V.S. 252, Vesika No: 198, G. H. Fitzmaurice'in 1908 yılı raporuna eki.)

Küçük Sait Paşa eski bir vezir, benimle acele konuşmak istedi ve bana «Beni Anayasaya aykırı tutumumdan dolayı yargılayacaklar, bilhassa Lord Currie zamanında İngiliz Sefarethanesine sığındığım için itham ediliyorum» dedi. Eski vezirlere çok kötü davranıldığını söyledi ve bu durumun yetkililere anlatılması için yalvardı. Ben, yetkililerle dolaylı temasa geçip Sait Paşa'ya bir şey yapılmayacağına dair söz aldım.

1908 hareketinin özelliklerinden bi ri de, Türkiye'yi bir türlü düzene so kamaması oldu. Mali vaziyetleri son derece bozuktu, yardım almak için Fransa'ya döndüler. Fransa'da Sayıştay Başkanı olan Mr. Laurent, Türkiyeye gelip mali vaziyeti iki ay inceledi. Bu bende son derece cesaret kırıcı bi retki yaptı. İngiltere'den çürümekte olan donanmalarını ıslah için bir amiral istediler. Ayrıca gümrüklerin başına Mr. Crawford'u getirdiler. Orduyu düzeltmek için Alman generali Von der Goltz geldi. Bu anayasa fikri halk arasında yavaş yavaş yayılıyor. Fakat çeşitli din ve mezhep grupları, din ile anayasanın bir arada bulunamıyacağını iddia etmeye başladı. Van'da Ermeniler Anayasa aleyhtarı bir tavır takındılar. Bir grup insan da Ayasofya önünde Şeyhülislâmın başı için gösteriler yaptı.

DIŞİŞLERİ BAKANININ DİREKTİFİ!

(4 Ağustos 1908, S. 264, Vesika No 205, Sir G. Lowher'den Dışişleri Bakanı Sir E. Grey'e)

Geri döndüğümde değişiklik beni çok şaşırttı. İşlerin bu kadar iyi gitmesi ve bir damla kan akmaması harikulâde. Gayeleri çok ciddi ve milliyet hisleri çok kuvvetli. Bizim durumumuz da çok iyi. Tebrikler ve gösterdiğimiz sempati, şükranla karşılandı. Tam bu sırada İzzet Paşa hadisesi çıktı. İzzet Paşa, İngiliz Mari gemisiyle kaçarken tutuldu. Önce Alman Sefaretine sığınmıştı, fakat Almanlar onu bize yollamışlar. Bu kötü tesir zamanla silinir sanırım. Sultanı bugün kalabalık arasında müşfik bir baba gibi hareket ettiğini görünce çok güldüm ve onun, yaşayan komedyenlerin en büyüğü olduğunu düşündüm.

(11 Ağustos 1908, S. 265, Vesika No 206 Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e)

Bugün Sadrazam ile uzun bir görüşme yaptım. İmparatorluğun bir ucundan öteki ucuna kadar, İngiltere'nin tabiî dost ve Rusya'nın tabiî düşman olduğunu söyledi. Rusların Mekadonya'da büyük bir Slav Krallığı kuracağını sanıyor, buna karşı İngiltere'den yardım istedi. Ben de «Rusya ve Bulgaristandan korkmamanın en iyi yolu, dahilde yapacağınız reformlardır bu şekilde büyük devletlerin müdahelesine lüzum kalmaz» dedim. İlk iş olarak da polis ve adliyede temizlik yapmasını söyledim.

Şimdi en önemli mesele, Alman Elçisinin nasıl karşılanacağıdır. Fransızlardan da kurtulacağız. Şimdi İngiliz iş âlemi için çok büyük açılmalar olacaktır. Paralarının karşılığını rahatça almamaları için hiç bir sebep yoktur. Türkler muhtemelen gemi almak isteyeceklerdir.

(11 Ağustos 1908, S. 268, Vesika No. 207, Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e):

.....Türkiye'de olanlar o kadar harikadır ki anayasayı uzun müddet devam ettireceklerini sanmıyorum. Irklarının ve dinlerinin etkisinde yeniden şiddete ve düzensizliğe kayacaklardır. Bu durum, kuvvetli bir askerî despotizm doğurabilir, fakat bunu şimdiden kestiremeyiz. Kuvvetli ve reformlar yapmış bir Türkiye, Avrupa politikasında çok kudretli etkilere sahip olabilir. Yapılan reformları tutuyor görünüp cesaret verelim, fakat Ruslara da Türkleri tutuyormuşuz intibamı vermeyelim. Her fırsatta Ruslarla birlikte harekete hazır olduğumuzu göstermeliyiz...

(25 Ağustos 1908, S. 268, Vesika No. 210, Mr. G. H. Fitzmaurice'den Mr. Tyrrell'e):

...Türkler kendilerini muhafaza edebilmenin ümitsiz gayreti içindeyken, otuz senedir süren şeytanî bir zekânın ördüğü örümcek ağının gecesinde mahvoldular. Daha da büyük felâketlere gidebilirler. Ve bu hareketin, ölen Türkün kandilindeki son parlama olduğunu ispat edebilirler. Türklerin ilkel ekonomik hayatı Batının ekonomik güçlerinin tehdidi altındadır... Bugün Türklere bakanlar, hâlâ hayatiyete sahip olduklarını görürler; Türkler, durumlarının vehametini görüp ümitsizce bir tedaviye başladılar. Reval'deki toplantıda İngiltere ile Rusya arasındaki münasebeti sezip bu darbeyi yaptılar...

Hükümette çalışan Ermenilerden birine -ki kendisini Ermeni Milli Teşkilâtından tanırım; ben de o sırada Birecik'te Ermeniler için çalışıyordum- Willcock'un plânlarını anlattım ve Sir W. Willcock'un plânlarını ona verdim. Şayet Mezapotamya'da demiryolundan sonra sulama tesislerini de yaparsak, Musul'da her istediğimizi elde edebileceğiz. Hararetle ümit ederim ki, halkımız bu kadar uzun yıllar soğukta bekledikten sonra eline geçen bu altın fırsatı kaçırmıyacaktır. Demir şimdi sıcaktır, onu şimdi dövebiliriz, ilerde soğuyacaktır...

(Sayfa: 279):

...Yeni hükümette en fazla ıtımadı Ermeniler kazandı. Ermeniler büyük bir akıllılıkla derhal Taşnak Cemiyetinden vazgeçmiş göründüler. Böylece büyük haklar elde ettiler ve bütün hıristiyanlara üstün duruma geldiler...

EN İYİ İNSANLAR ORDUDADIR

(30 Nisan 1909, S. 320, Vesika No. 219'a ek, Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e):

...Şayet tahminlerimde yanılmıyorsam, Türkiyede en iyi insanlar Orduda bulunur, zayıflık sivil idarededir. Maliye, gümrükler vesairede memleketi idare edecek adam askerî gayelere sahip olmalıdır. Askerler ise hükümette nasıl reform yapılacağını bilmezler. Başarılarının sırrı, güçlerinde ve kendi zayıf taraflarını bilmelerindedir. Kudret ellerinde olduğu için, yabancı uzman çalıştırmakta sakınca görmezler. Bunları yazmamın sebebi, Türkiye için ümitvar olan tarafı bilmemiz ve bütün gücümüzle o tarafa tesir etmemiz içindir. Bana fikirlerinizi açıkça yazınız.

(29 Eylül 1908, S. 368, Vesika No. 271, Sir A. Nicholson'dan Sir E. Grey'e Tel. No. 180):

Rusların Türkiyedeki yeni durumu beyenir gibi görünmelerine rağmen, gerçekte beyenmediklerini sanıyorum. Çünkü eski sistemin Türkiyeyi batıracağını biliyorlardı, bu da Slav ırkı için çok iyi bir şeydi. Öte yandan, kuvvetli bir Türkiye'nin Rusya'da yaşayan müslümanlar arasında çok etkili olacağını biliyorlar, böyle bir şey Rusları kötü duruma sokar.

(Nisan 1909, S. 8, Vesika No. II, Sir F. Cartwright'tan Sir E. Grey'e)

Yunan delegesi Mr. Monos bana şunları söyledi: Jön Türk Partisi bir avuç enerjik ve kararlı adamdan meydana gelmiş ve tesadüfen kudreti ele geçirmiştir. Müslüman toplulukları onları istemezler. Yavaş yavaş eski rejim gibi çökmeye mahkûmdurlar.

(15 Ocak 1910, S. 103, Vesika No. 94, Sir F. Cartwright'tan Sir E. Grey'e):

Türk rejiminin sallantıda olması Viyana'da dikkatle izleniyor. Türk politikacılarını önemli krizler beklemekte. Türk - İran hududunda, Mezapotamya ve Makedonyada çeşitli karışıklıklar mevcut. İstanbulda bu işi halledebilecek kuvvetli bir el yok. Jön Türk Komitesi, ordudaki mevkiini kaybediyor.

«TÜRK TERİMİNİN ANLAMI YOKTUR.»

(6 Şubat 1910, S. 117, Vesika No. 105, Sir F. Cartwright'dan Sir E. Grey'e):

Sırp Dışişleri Bakanı ile görüştüm. Türk rejiminin mutlaka çökeceğini söyledi. Zira Türkiyeyi kurtarabilecek olan kaliteli elemandan mahrumlar. İdarî mekanizma diye bir şeyleri yok. Türk toprağını milliyetçi bir rejim altında bir arada tutmak, bir hayaldir. Zira Türklerce Türk teriminin bir anlamı yoktur, müslümanlık esastır.

(21 Temmuz 1910, S. 179, Vesika No. 159, Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e):

Şayet 1909 senesi baharında (31 Mart) İstanbul'da hâdiseler patlak verip Türk Ordusu ikiye ayrıldığı zaman, Bulgarlar Türkiyeye hücum etselerdi, İstanbul'a kadar gitmemeleri için hiçbir sebep yoktu...

BALAYI GEÇTİKTEN SONRA

(30 Temmuz 1910, S. 180, Vesika No. 161, Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e):

Türkiyede meşrutiyet hareketinden bu yana iki yıl geçti. İngiltere ve Fransa, anayasa rejimini iyi karşılamış gibi göründüler. Zira biz İngiltere, anayasa hükümetlerinin öncüsü olarak ve Abdülhamid rejimine çok fazla muhalefet ettiğimizden, Fransa ise Jön Türkler hareketinin hazırlandığı memleket olduğundan... Bir memleketin politikasını, ülkenin çıkarlarından çok kişisel duygularla yürütmeye çalışan kişiler, İngiltereye çok önemli bir mevki verdiler. İngiltere'nin bir zamanlar Türk İmparatorluğunun yardımına geldiğini hatırlayanlar, İngiltere lehine gösteriler yaptılar. Fakat Girit meselesinde Türkiyenin aleyhine olan durumu, İngiltere hazırladığını görüyorlar. Aşırı milliyetçi duyguları yüzünden, İngiltere'nin Mezapotamya ve Basra Körfezindeki durumu, Jön Türkleri rahatsız ediyor. Sadrazam bana şunları söyledi: «Rusyadan gelecek her hangi bir protesto hareketine katılmaktan İngiltere kaçınmalıdır. Bırakınız protestolar Rusyadan gelsin. Zira Türkler için her Rus bir düşmandır. Ve biz hiç bir zaman Ruslarla dost olamayız». Öte yandan Panislâmizm ve Osmanlılık her ne kadar ülkedeki insanları birleştiriyorsa da, henüz İngiltere her yerde iyi karşılanmıyor. Sonuç şudur ki: Jön Türkler İngilizlerin İran ve Girit'te takındığı tavrı, İmparatorluk için bir tehdit sayıyorlar.

Fransızlara gelince: Burada mektepler, Tütün rejilerine ve Osmanlı Bankasına çok para akıttılar. İmparatorluğun her tarafında Fransız propagandası yapıyorlar. Aslında Fransız maliyecileri Türkiyenin hayat kanını emmektedirler. Son iki senedir, Rusyanın buradaki durumu çok değişmedi. Sade aralarındaki büyük düşmanlık hafifledi, biribirlerine iyi dileklerde bulunuyorlar. Geçen sene Ruslar, kapitülasyonların kalkmasını istedilerse de, bu çabuk söndü. Öte yandan Türk subaylarının çoğu Almanyada okumaktadır ve kuvvetli bir Türkiye istemektedirler. Bu bakımdan Almanların prestiji Türkiyede çok yüksektir.

(6 Eylül 1910, S. 207, Vesika No. 181, Sir. G. Lowther'den Sir E. Grey'e):

Manastır ve Selânikte İttihat ve Terakki Komitesi iki gizli toplantı yaptı. Bu toplantıda Talât ve Cavit Beylerin iktidarda kalması için her şeyi yapmaya karar verdiler. Ordu, Komitenin yanında olduğu müddetçe, bir anayasa değişikliği ile Talât ve Cavit Beylerin ortadan kaldırılmasına imkân yoktur. Komitede 80-90 mason, Halklar İşleri Nazırı ve yeni Şeyhülislâm var. Son zamanlardaki söylentilere göre, Komite üyeleri valilik, mutasarrıflık v.s. gibi yerlere yüksek ücretlerle tâyin ediliyorlar. Komitenin Osmanlılaştırmak fikri, aslında Türkleştirmektir.

(Yukarıdaki vesikaya ek: Mr. Geary'den Sir G. Lowther'e):

Selânik'te İttihat ve Terakki Komitesi gizli bir toplantı yaptı. Talât bu toplantıda« Avrupadaki prestijimizi korumak için birleştik, bir cephe olarak hareket etmeliyiz» dedi. «Kabine tamamen bizim kontrolumuzdadır; Ordu, tamamen bizim arkamızdadır. Biz memleketi tamamen Anayasaya göre ve din farkı gözetmeksizin idare ediyoruz. Fakat gayri müslimler, sâdık birer Osmanlı olamıyorlar. Yunanlılardan korkmuyoruz Girit meselesi, yakında bizim kanuni haklarımıza uygun biçimde çözülecektir. Sirbistan ekonomik bakımdan bize bağlı olduğu için bir şey yapamaz» v.s. dedi. (Bu vesika. İngiliz casuslarının çalışmasına bir örnektir. E.U.)

(4 Ocak 1911, S. 243. Vesika No. 247, Sir F. Cartwright'tan Sir E. Grey'e):

Yeni Türk rejimi, pek yakında aşırı milliyetçi eğilimler gösterebilir ve Mısır, Girit, Bosna bölgelerinde haklar iddia edebilir.

HANGİ ATA OYNAMALI?

(19 Şubat 1911, S. 253. Vesika No. 213, Sir F.Cartwright,tan Sir E. Grey e -çok gizli-)

Kont Aerenthal (Avusturya Dışişleri Bakanı), bana ve Fransız elçisine şunları syledi: «Biz, Jön Türk rejimine karşı bütün manevî desteği gösterdik. Fakat hataları o kadar çok arttı ki, artık sonları yakındır. İstanbulda kuvvetli bir hükümet istiyoruz. Bütün ümidimiz Mahmut Şevket Paşanın üstünde toplanmıştır. Jön Türkler ise, Mahmut Şevket'i ortadan kaldırmak istiyorlar. O bunu biliyor ve tedbirini almıştır. Bize göre, Avrupa barışı, Küçük Balkan devletlerinden çok İstanbulda ki anarşi yüzünden tehlikededir Ümit ederiz ki. Majestelerinin Hükûmeti, Balkalarda Türkler hakkında yaptığı aktif propogandayı durduracak

CAVİT BEY

TALÂT PAŞA

MOSKOVA'NIN GÖZÜYLE TÜRKİYE'DE BUGÜNKÜ SOSYALİZM HAREKETİ

II — SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİ, "TÜRK SOSYALİZMİ"NİN İDEOLOJİSİ

Bildiriyi hazırlayan aydınlardan bir frup ocak 1963 te Ankara'da, Sosyalist Kültür Derneği adında, sosyalist fikirleri yayma teşkilâtı kurdular. Derneğin kısa zamanda, İstanbul, İzmir, Diyarbakır v.s. gibi şehirlerde şubeleri açıldı. 1965 yılının başlangıcında üye sayısı 5000 kişiyi buluyordu. Bunların 2000 kadarı Ankara ve İstanbul'da, ötekileri diğer şehirlerdeydi.

Sosyalisl Kültür Derneğinin amacı, sosyalist fikirleri, özellikle «Türk sosyalizmi» görüşlerini yaymak, «Türk sosyalizmi»nin sosyalist partisini kurmak için zemin hazırlamak tı.

Sosyalist Kültür Derneğinin siyasî parti değildi, her partinin üyesi bu derneğe de üye olabilirdi.

Başkanlığa Osman Nuri Torun, Genel Sekreterliğe Necat Erder seçildiler. Her ikisi de Devlet Plânlama Teşkilâtının eski yöneticileriydi. Doğan Avcıoğlu derneğin propaganda faaliyetini yönetecek, CHP'nin reformistler kanadından milletvekili Sırrı Hocaoğlu da teşkilât işlerini idare edecekti. Bildiriyi imzalayanlardan bazıları daha idare heyetine seçilmişlerdi.

Sosyalist Kültür Derneğinin ideolojisi olarak kabul edilen «Türk Sosyalizmi»nin esas prensiplerini «Yön» dergisinin yazı işleri müdürü Doğan Avcıoğlu ile Profesör Sadun Aren hazırlamaktaydı. Komünistlikten dönme Şevket Süreyya Aydemir de bunlar arasındaydı ve «Türk sosyalizmi»ne eski «Kadro»nun görüşlerini sokuşturmaya çalışıyordu .Ayrıca 150'lerden, üniversite öğretim üyelerinden ve toplum yazarlarından bazıları «Türk sosyalizmi»nin esas prensiplerini hazırlama işinde rol almışlardı. Onlar, «Türk sosyalizmi»ni Kemalizm prensipleri, CHP'nin bazı umdeleri ve 27 Mayıs Devriminden sonra kuvvetlenen reformcular hareketi görüşlerinin prososyalizm prensipleriyle karışımından meydana getirmeye çalışıyorlardı.

Henüz tamamiyle hazırlanıp açık, belirli bir bütün haline getirilmiş olan «Türk sosyalizmi» esas itibariyle şu prensiplere dayanmaktadır : antiemperyalizm, antikoloniyalizm (sömürgecilik düşmanlığı), antifeodalizm, antikapitalizm, etatizm.

Doğan Avcıoğlu bir yazısında kısaca şöyle demektedir: Türkiye henüz ne ortaçağından, ne de emperyalist hâkimiyetinden tamamiyle kurtulmuş değildir. Atatürk'ün önderliğinde başlamış olan millî kurtuluş savaşı devam etmektedir. Türkiye, bugün, geri kalmış birçok memleketler gibi, millî kurtuluş safhasında bulunmaktadır. Bu savaşta zafere ulaşılmadıkça demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde de zafere ulaşmak mümkün değildir. Bu durum karşısında bugün sosyalizmin esas meselesi, emperyalizm ve feodalizme karşı mücadele etmektir.

«Türk sosyalizmi»nin bir de milliyetçilik ve antikomünizm tarafı vardır. Bu meselelerin nazariyecisi dönek Şevket Süreyya Aydemir'dir. Onun iddiasına göre sosyalizm, «komünizmin panzehiridir ve komünizme karşı en tesirli mücadele vasıtasıdır». Yine Aydemir'in iddiasınca, «Türk sosyalizmi» bilimsel sosyalizm öğreti ve ideolojisini değil, «bilimsel milliyetçilik» adında garip bir öğreti ve ideolojiyi benimsemelidir. Doğan Avcıoğlu da Şevket Süreyya Aydemir'e uymakta ve şöyle demektedir: «Komünizme elbette karşıyız. Anayasanın da ya sakladığı komünizm memleketimizde suçtur. Komünist faaliyetlerin cezalandırılması yerindedir. Buna bir itirazımız yok». (1)

«Türk sosyalizmi» nazariyecileri ekonomide plânlamaya devlet ve toplum sektörünün üstün olmasına, ilerici etatizme taraftardırlar. Bütün bunları, kapitalist olmayan yolda ,sosyalizm yolunda gelişme ye geçiş aşamaları (merhaleleri) saymaktadırlar.

Sosyalist Kültür Derneği faaliyetçilerinden Hilmi Özgen, «Türk Sosyalizminin ilkeleri» adlı broşüründe, «Türk sosyalizmi»nin aşağıdaki iktisadî vazifeleri gerçekleştirmesi gerektiğini yazmaktadır: Toprak reformu, bankaların, sigorta şirketlerinin, büyük sanayi müesseselerinin ve maden sanayiinin devletleştirilmesi.

«Türk sosyalizmi» nazariyecilerine göre, sosyalizm hareketi, hem sömürücüler, hem de sömürenler tarafından yürütülen sınıf mücadelesini hafifletmeli, «sınıfî menfaatler arasında ahenk» yaratmalıdır. Bu nazariyeciler, sosyalizme devrim yoluyla geçilmesini kabul etmemektedirler. Onlar için tek yol vardır; o da barışçı yoldur: «Kapitalizmden sosyalizme yalnız barış yolu ile geçilmelidir». Onlar, sosyalizm kuruculuğu sırasında proleterya diktatörlüğüne de karşıdırlar. Sosyalizm mücadelesinde işçi sınıfının yönetici rol oynaması gerektiğini. bunun tarihî bir zaruret olduğunu kabul etmekle beraber, Türkiye'nin bugünkü şartları içinde sosyalist hareketine kimin öncülük edeceği meselesinin ön plâna konmasını yersiz bulmaktadırlar. Doğan Avcıoğlu'na göre, bu, kuvvetler arasında ayrılışmaya yol açacaktır. Avcıoğlu, öte yandan, aydınların, ekonomik-sosyal bakımdan kendi başına bir sınıf olmadığını kabul etmekle beraber, sosyalist hareketin «sözcüsü» saymaktadır Böylece o, aydınlara, sosyalist hareketin öncüsü rolünü vermektedir.

,Prof. Sadun Aren de sosyalizme devrim yoluyla varılmasına karşıdır. Ona göre bu metod, Sosyalist Oktobr Devrimi için doğru ve gerekliydi. Çünkü çarlık Rusyası despot bir idare altında bulunuyordu Böyle bir idare ancak devrim yolu ile devrilebilirdi. Türkiye'de ise şartlar değişmiştir. Demokratik bir idare kurulmaktadır. «Bizde sosyalizm, sınıflar arasında düşmanlık yaratma vasıtası değildir, devrimle gerçekleştirilemez... Şu halde Türkiye'de, sosyalizmi gerçekleştirmek için yürünülecek yol, devrim yolu olamaz». (2)

«Türk sosyalizmi» nazariyecileri, Türkiye'nin sosyal, politik ve ekonomik hayatındaki olayları doğru ve inandırıcı bir şekilde izah edebilmek için sık sık bilimsel sosyalizmden faydalanmaktadırlar. Bununla birlikte, «Doğu sosyalizmi» adını verdikleri marksizleri nist partiler, herhangi bir memlekette somut şartlar elverişli olduğu takdirde, sosyalizme barış yolu ile, parlâmanter yolla geçilmesinin mümkün olduğunu kabul etmektedirler.

«Türk sosyalizmi»nin, Batıdaki antikomünist, sağcı «sosyalist» partilerinin «sosyalizm»ine yakınlığı açıkça görülüyor. Bundan dolayı da («Yön» dergisinin bildirdiğine göre) sağcı sosyalistlerin kurdukları, «Sosyalist Enternasyonali», «Türk sosyalizmi»ne ve Sosyalist Kültür Derneğinin faaliyetine yakın bir ilgi gösteriyor. «Türk sosyalizmi», sağcı «sosyalizm»in ve burjuva reformizminin bir çeşididir. Fakat «Türk sosyalizmi», onun nazariyecilerine göre, Batıdaki sağcı «sosyalizm»in tam bir kopyası olursa başarı kazanamaz. Bundan dolayı onlar, Türkiye'nin özel şartlarına uymaya «Türk sosyalizmi»ne antiemperyalist karakter vermeye çalışıyorlar. Diğer taraftan milliyetçiliği, ideolojilerine temel yapmaya da gayret ediyorlar. Fakat «Türk sosyalizmi» nazariyecileri, faşizme ve ırkçılık doğuran aşırı, şöven milliyetçiliğe, Türkiye'de emperyalizmin kukla halline gelen tutucu milliyetçiliğe karşı olduklarını bildiriyorlar. Doğan Avcıoğlu, «sosyalizm anlayışımız» adlı makalesinde şöyle diyor:

«Amerikalılardan fazla Amerikanlık taslayan ağalara ve ağalara uşaklık eden sözde milliyetçilerin vatanseverliklerinden şüphe ediyoruz. Türk ekonomisini dilencilikle yaşar hale getirerek yeni bir Düyunu Umumiye (kapitülâsyonlar) devri açan ve zengin amcalarımızı (Amerikalıları) kızdırmamak için millî kurtuluş hareketlerini desteklemekten korkan idarecilerin milliyetçiliğine inanmakta güçlük çekiyoruz». (3)

Avcıoğlu ve Aren'e göre, Türkiye'nin ekonomik şartlarıyla Batı Avrupa memleketlerinin iktisadî şartları arasında pek büyük farklar bulunduğu için «Türk sosyalizmi» «Batı sosyalizmi»nden farklı olmalıdır. Batılı memleketler, sanayileşme aşamasını çoktan aşmışlardır. Avcıoğlu'nun kanaatince, Batı Avrupa memleketlerindeki sosyalist partilerin programlarında sanayileri millileştirme ve sosyal adaleti kurma işleri ön plânda olmalıdır. «Türk sosyalizmi»ne gelince, o, iktisadî alanda hızla gelişmesi, sanayileşmesi, siyasî bağımsızlığın temeli olan iktisadî bağımsızlığa kavuşması gereken az gelişmiş bir memleketin sosyalizmidir.

Her memlekette sosyalist hareketin o ülkenin özel şartlarına uyması gerektiğini çok haklı olarak belirten ve bu görüşü kendilerine kılavuz edinen «Türk sosyalizmi»nin bazı nazariyecileri, tarihî oluşumun sosyalist öreti ve hareketin genel kanunlarını unutmuş görünüyorlar. Böylece bilimsel sosyalizmden bir hayli uzaklaşıyor, antisosyalizme, antikomünizme kadar varıyorlar. Sosyalizm terimleriyle demagoji çambazlığı yaparak antisosyalistler kampında yer almış olan Şevket Süreyya Aydemir ve benzerleri, kendilerine «sosyalist» diyen, fakat antikomünizm propagandası yapan kalemşörler burjuva partilerinden bir takım demagoglar, Sosyalist Kültür Derneğinin bazı faaliyetçileri bunlar arasındadır. Lâkin Türkiye'yi Amerikan emperyalistlerine, NATO'ya bağımlılıktan kurtarıp iktisadî ve siyasî bağımsızlığa kavuşturmak için mücadele eden Doğan Avcıoğlu gibi vatanseverler de böyle bir aldanış içindedirler. Avcıoğlu'nun ve Sosyalist Kültür Derneğinde çalışan onun görüşündeki diğer sosyalist faaliyetçilerin, sosyalizm terimini legalleştirilip halk arasında yayılmasında büyük hizmetleri olmuştur. Türk burjuva toplumundaki bozuklukların sosyal adaletsizliklerin ve sınıfî gelişmelerin meydana çıkarılıp gözler önüne serilmesinde, Türk burjuvazisinin burjuva partilerinin millî menfaatlere ihanetini Türkiye emekçilerinin emeğini ve memleketin tabiî servetlerini amansızca sömüren yabancı kapitalistlerle yerli ortaklarının içyüzlerini açıklamada onların hizmetleri daha da büyüktür. Türkiye'nin ancak kapitalist olmayan gelişme yolunda ve sosyalizm le kurtulabileceğini delillere dayanarak inandırıcı bir şekilde ispat edenler yine onlardır. Fakat «Türk sosyalizmi»nin muhteva ve prensiplerini tâyin meselesine dayanınca aşze düşüp yanlışlıklar içinde bocalamaktadırlar. Bu bocalamaların yanlış yollara sapışın belli başlı nedenlerini, onların sosyalist hareketin genel kanuniliklerine aykırı özel bir «Türk sosyalizmi» ideolojisi hazırlayabileceklerini sanmalarında aramak lâzımdır. Halbuki bilimsel sosyalizmin genel kanunları objektiftir her ülkenin millî, siyasî iktisadî

---

ve işleri büsbütün karıştırmayacaktır.. Bağdat demiryoluna gelince, tamamen ekonomik olan bu konuyu, neden bu ölçüde bir politik mesele haline getiriyorsunuz, anlamıyoruz.» ruz.»

(Bu vesikaya ek: J.D.G.)

1 — Türkiye hakkında tamamen karanlıktayız. Mahmut Şevket'in hakiki karakteri hakkında hiç bir şey bilmiyoruz. Mahmut Şevket'in diktatör olması mı, yoksa komitenin kuvvet kazanması mı daha iyi bilemiyoruz.

2 — (Yazan: L.M.) Hâlen İngiliz menfaatleri çok kötü durumda. Askerî bir dikta belki daha da kötü olabilir. Cartwright'ın ajanlarına göre, Osmanlı İmparatorluğu dağılmak üzeredir. Durumu bu açıdan incelemeli ve Mısır, Basra Körfezi ve Girit üzerinde dikkatle düşünmeliyiz.

(21 Şubat 1911, S. 255, Vesika No. 216, Sir G.Lowther'den Sir E. Grey'e)

İstanbul'da krizler devam etmekte. Mahmut Şevket, kabinedeki aşırı insanları temizlemeye çalışmaktadır. Tanin gazetesinden Hüseyin Cahit ve İsmail Hakkı gibi yazarlar, yeni kabinedeki Maliye ve Dahiliye Nâzırlarından takdirle bahsetmektedirler.

(3. Eylül 1912, S. 673 Vesika No. 696 Mr. Marling'ten Sir E. Grey'e)

İttihat ve Terakki Komitesine üye olmayan Kâmil Paşa'nın idaresinde bir kabine kurulabilir. Öte yandan Kâmil Paşa'ya, Şeyhülislâm ve Harbiye Nâzırı baskı yapabilir. Şimdilik seçim hazırlıklarıyla meşguller. Tanin gazetesinden anladığımıza göre, komitenin politikası, Avrupanın aleyhine olacaktır. Şimdilik durumda yalnız Balkanları ve Avrupayı değil, fakat Arapları, Ermenileri Kürtleri ve öteki ırkları da İmparatorluktan ayırmaya çalışmalıdır. Türkiye'de yapacağımız propoganda, Komitenin Türkiye'yi uâuruma sürüklendiği ve onun mutlaka ortadan kalkması gerektiği yolunda olacaktır.

TÜRKLER VE ÖTEKİ MÜSLÜMANLAR

(Sayfa: 88, Vesika No. 113, Lord Kitchener (Mısırda ün kazanmış general) den Sir E. Grey'e):

Türkiye'yi uçuruma sürüklediği ve görünüyor. Artık ne Avrupa'da, ne de başka bir yerde eski durumlarını sürdüremezler. Kahire'de bir müslüman bana «şayet Türkler Avrupa'da kuvvet kullanarak kalamazlarsa, İslâma hükmetmek hakları da artık olamaz» dedi. Halk, Türkleri sevmemekle beraber, bir müslüman devletin (Balkan Harplerinde) yenilgesine çok üzülüyor. İmparatorluğun diğer taraflarında da yakında çözülme başlayacaktır. Benim Mısır hakkında tavsiyelerim şunlardır:

1 — Sultanın hâkimiyeti tanınmalı, fakat daima Majestelerinin Hükümetinin tavsiyesi ve müsaadesiyle hareket etmesi sağlanmalıdır.

2 — Hidivler Majestelerinin Hükûmeti tarafından tâyin olunmalıdır.

3 — Bütün beratlar konsül tarafından ilân edilmelidir.

4 — Şimdiye kadar Türklerce tayin edilen ve Türk olan Baş Kadı'yı Mısır Hükûmeti tayin etmelidir.

5 — Türk Yüksek Komiserliği kaldırılmalıdır. Mısır üzerinde Türklerin hak diye ileri sürdüğü her ne varsa, majestelerinin Hükûmetine geçmelidir.

6 — Sudan'da da bütün Türk hakları İngiltere'ye geçmelidir. Bütün bu hususlar tatminkâr şekilde çözüldükten sonra, Mısırın İngiltere'ye geçtiği lâfı şimdilik kullanılmayabilir.

(22 Kasım 1912, S. 190, Vesika No. 256, Sir F. Cartwright'ten Sir. A. Nicholson'a)

Türk ordusu gitgide daha fazla çökmektedir. Balkan devletleri Türk askerî prestijini sıfıra düşürdüler. Alman askerî prestijine de darbe indirdiler. (Ordu da Alman müşavirler vardı.)

(9 Şubat, 1914, S. 224, Vesika No. 240, Sir E.Grey'den Sir L. Mallet'e)

Türklerin malî durumları bu derecede bozuk iken, Yunan mallarına boykot etmeleri, bana delilik gibi görünüyor. Malî durumlarını nasıl düzelteceklerini anlıyamıyorum. Panislâmik ve antigrek bir ruh taşımak, Türkler için fantazidir. Bizim yapacağımız hiç bir şey yok böyle bir durumda. Türklerin bize muhtaç olma-

Türklerin çöküşü tamamlanmış onlara para veremeyiz.

Gelecek Sayıda
PETROL OYUNLARI

Sosyalist Kültür Derneği İstanbul Şubesinin açılış töreninden görünüş

şart ve özelliklerine göre yaratıcı bir şekilde uygulanır.

«Türk sosyalizmi»nin nazariyecilerinden biri olan Hilmi Özgen «Türk Sosyalizminin İlkeleri» adlı broşüründe bugünkü Türkiye'de mevcut kapitalist sömürücülüğü ve içtimaî bozukluklar hakkında birçok bilgi vrdik'en sonra, bunları ancak sosyalizmin ortadan kaldırabileceğini söylemektedir. Fakat özel mülkiyet meselesinde onun nazarîyesine kooperatif reformizmini tavsiye eden küçük burjuva nazarîyesi arasında esaslı bir fark yoktur. Özgen, işçi sınıfının sosyalist hareketteki tarihî rolünü küçümsemektedir ve bunu tamamiyle bir tarafa atmıştır.

«Türk sosyalizmi»nin hemen hemen bütün nazariyecileri şu kanaatte birleşiyorlar: Kemalizmin temel prensipleri «Türk sosyalizmi»nin de temel prensipleri olmalıdır. Atatürk'ün ortaya koyduğu bu temel prensipler sosyalizm yönünde geliştirilmeli ve Türkiye'nin bugünkü şartlarına uydurulmalıdır. İşte bundan dolayı onların «sosyalizmi», milliyetçilik ideolojisi ile karışık bir burjuva reformizmi mahiyetini almaktadır. Halbuki «Türk sosyalizmi» ideolojisi, bilimsel sosyalizmin her memleket için mecburi olan genel kanunîyeti ni kabul etmedikçe sosyalist bir ideoloji haline gelemez.

Fakat bugün Türkiye'de siyaşî şartlar ve hâlâ yaygın bir halde olan sosyalizm düşmanlığı göz önünde bulundurulduğu takdirde bu sosyalist eğilimli reformist akımın bazı objektif ilerici tarafları derhal göze çarpar. «Türk sosyalizmi»nin en olumlu tarafları onun antiemperyalist, antifeodalist ve (devamlı olmamakla beraber) antikapitalist oluşu, kapitalist olmayan gelişme yolunu benimsemiş bulunmasıdır. En olumsuz tarafı ise, antikomünizmi ve milliyetçiliğidir. Bunlar, onu gerçek bir sosyalist muhtevadan mahrum etmektedir.

Şunu da derhal belirtmek lâzımdır ki, gerek «Türk sosyalizmi» hareketinde gerekse Sosyalist Kültür Derneğinde tam bir ideoloji birliği yoktur. Bunlarda antikomünist sağcı «sosyalist»ler ve burjuva reformistleri ile birlikte birçok noktalarda bilimsel sosyalizme yaklaşan ve onun temel prensiplerine dayanarak sosyalizme giden doğru yolu araştıran gerçek sosyalistler de vardır. Onların tesiriyle, «Türk sosyalizmi» hareketinde ve Sosyalist Kültür Derneğinde sola kayma antiemperyalizm ve antikapitalizm akımı gittikçe kuvvetlenmektedir.

«Türk Sosyalizmi» nazariyecileri, bir diş politika programı yayınlamadılar. Fakat dış politika meselelesi üzerinde birleştikleri noktalar vardır. Onlara göre Türkiye'nin bugünkü dış politikası memleketin millî menfaatlerine uygun değildir, Türkiye halkının 45 yıl önce yaptığı antiemperyalist millî kurtuluş savaşının gayelerinden ayrılmıştır. «Türk sosyalizmi» nazariyecileri ilk zamanlarda Türkiye'nin NATO'dan çıkması meselesini ortaya atmadılar. Fakat dış politika meselelesi üzerinde geniş tartışmalar açtılar. Batı bloku içinde de olsa Türkiye'nin daha bağımsız bir politika gütmesi hususunda ısrar ettiler. Birleşik Amerika'nın Türkiye'yi kendisine bağlı bir memleket haline getirmek için çevirdikleri entrikaları açıklamaya Türkiye'nin Asya; Afrika ve Lâtin Amerika halklarının sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı yapmakta oldukları millî kurtuluş mücadelelerine karşı Birleşik Amerika ile NATO'nun ve bu arada Türkiye hükûmetlerinin güttükleri kötü politikayı protesto etmeye koyuldular. Emperyalist devletlerin yönetmeliği altında bulunan CENTO yu vl Türkiye'nin bu pakta katılışını tenkide giriştiler.

«Türk sosyalizmi» nazariyecilerinin antiemperyalist ve özellikle antiamerikan tutumları 1964'ten sonra daha da şiddetlendi. Aralarından bazıları Türkiye'nin NATO'dan çıkması ve tarafsız bir dış politika gütmesi meselesini ortaya atarak bu fikri savunup yaymaya koyuldu.

«Türk sosyalizmi»nin taraftarları arasında sosyalizm hakkında yanlış görüşlerine rağmen Türkiye'nin reformlarla hızlı kalkınması için mücadele eden birçok vatansever vardır. Bunlardan bazıları bütün ilerici kuvvetlerin halk aydınlarının; işçi sınıfının emekçi köylülerin zenaatçıların; küçük burjuvaların bir araya gelerek antiemperyalist bir millî cephe kurması teklifini desteklemekte hattâ böyle bir cephe kurulmasını ısrarla teklif etmektedir.

Doğan Avcıoğlu; «Gelişme yolu» başlıklı makalesinde millî cephe programının esaslarını şöyle belirtiyor: «Memleketin bir bütün halinde kalkınması için temel şart olan iktisadî bağımsızlığı gerçekleştirmek amacıyla sosyal bünyede değişikliğe yol açacak bazi siyasî değişiklikler yapılması lâzımdır. Bu maksatla emperyalizmin mahsulü olan ve kökleri dışarda bulunan sosyal grupların tesirsiz bırakılması gerekmektedir. Bu da ancak memleketteki bütün ilerici kuvvetlerin bir millî cephe içinde birleşmesiyle mümkün olacaktır.

Millî cephe hükûmetinin ilk vazifesi, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile Petrol Kanununu yürürlükten kaldırmak olacaktır.

Millî cephe hükûmeti tarafsız bir politika gütmeli ve bütün memleklilerle iyi ilişkiler kurmalıdır.

Millî Cephe, esaslı ekonomik ve sosyal reformlar yapılması ilk önce dış ticaretin millileştirilmesi memleketin emperyalizme bağımlılıktan kurtarılması için mücadele etmelidir. (4)

(1) »Yön». 28 Kasım 1962
(2) «Yön», 6 Şubat 1963
(3) «Yön» 22 Ağustos 1962
(4) «Yön», 22 Ocak 1965

Gelecek Yazı:
TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

DÜZELTME

Geçen sayımızda Can Yücel'in yazısında, 13. sayfamızın üçüncü sütununda alttan 25. satırdan başlayan cümle, bir satır düşmesi yüzünden anlaşılmaz hale gelmiştir. Cümlenin doğrusu şöyledir: «Kompırador tarafından sömürüldüğünü görse bile, işsizlik tehlikesi yanında bu sömürülme hiç kalır. Öyleyse artı-değer mihveri üzerinde yürütülecek mücadele, Türk işçisi üzerinde şimdilik pek etkili değildir.» Düzeltir, özür dileriz.

BASIN İLÂN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

Basın — 25094

ŞİDDETLİ BAŞ AĞRILARINA KARŞI GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

KİTAPLAR

samih emre

Eğil Dağlar

«Yahya Kemal Enstitüsü» nün «Yahya Kemal Külliyatı» dizisinden yayımladığı beşinci kitap elimizde: Eğil Dağlar - İstiklâl Harbi Yazıları (İstanbul 1966. 334 sayfa, 20 lira). Yaşadığınca kitap çıkarmaktan sakınmış bir ozanın şiirlerini 45 liraya. nesirlerini 60 liraya sürmek, arada «Yahya Kemal Yaşarken», «Yahya Kemal'in Hâtıraları», «Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası» gibi doldurma kitapları da aynı dizi içinde yayma fırsatını bulmak, güzel bir ticarettir: «Yahya Kemal vârisleri ve Yahya Kemal Enstitüsünün» yararına.

Bir ünün sömürülüşü var ortada; yasaların uygun gördüğü biçimde Konuya baştan girmeyi gerekli görüyorum onun için.

Ölüm günlerinde Yahya Kemal'in, sözlü vasiyetiyle, eserlerinin yayım hakkını Profesör Dr. İhsan Şükrü Aksel'le bazı dostlarına bıraktığı, yaygın bir söylentivdi. Ne var ki bütün ömrünce «şifahi» yaşamış olan Yahya Kemal, hukukta sözün pek de geçerli olmadığını ummamış olmalıydı böylesine. Kardeşi ve kız kardeşinin çocuklarının miras hakları mahkemece kabul edilince. «Yahya Kemal Enstitüsü» müdürü Nihat Sami Banarlı'ya düştü bu kazançlı görev. O günden bugüne Kendi Gök Kubbemiz (1961, 15 lira). Eski Siirin Rüzgâriyle (1962, 15 lira), Rübailer ve Hayyam Rübailerini Türkçe Söyleyiş (1963, 15 lira), Aziz İstanbul (nesirler, 1964, 20 lira) basılıp çıktı ortaya. Sağlığında yazarının dilediği kâğıt ve dizgi beğenisini gerekçe yaparak pahalı kitaplar çıkarmakta direndi enstitü; hem nasılsa satar düşüncesi, hem Yahya Kemal'e lâyık bir eser çıkarma özrüyle. Oysa para kazanmayı değil Yahya Kemal'in eserlerini sıhhatle toplayıp yaymayı amaç edinen bir «enstitü» nün, doğru baskılı ucuz kitaplarla daha gerekli bir ülküye hizmet etmesi en beklenen yoldu. Şairin Türk şiirinde aldığı şeref li yeri yeter sayan tokgözlü bir iyi niyet çabası, örneğin iki buçuk liralık ama yüzbin baskılı bir kitap dizisinin, sınırlı öğrenci harçlıklariyle bile satın alınabilecek, her okuryazarın cebine girebilecek, sürümden ve ucuzluktan kazanacak bir çıkarsız özgeçinin gerçekleşmesinde kullanılmalıydı. Ne var ki bütün uyarılar boşuna. «Eğil Dağlar»ın açıklama sayfalarında Bay Nihat Sami Banarlı, şimdiye kadar çıkanlardan başka daha 8-10 kitabın «aynı usullerle hazırlanarak» sunulacağını haber veriyor. Kitap piyasasındaki fiyat artışlariyle onların 25-30 liralık «hediyeler» olacağını şimdiden tahmin edebiliriz. Böylece —anısına duyulan bir vicdan borcuyla— adı Beyatlı olan birkaç apartman da dikilmiş olabilir.

Eğil Dağlar'da 1921-1922 yıllarında çoğu İleri ve Tevhid-i Efkâr'da yayımlanmış 86 yazı derlenmiş. Edebî yazıları başka kitaplarda toplanacağı için de Dergâh yazılarından, konuyla ilgili, yalnız iki tanesi eklenmiş. Yahya Kemal, yazılı ve sözlü anılarında (Nihat Sami Banarlı'nın yayımladığı kitap) yalnız Tevhid-i Efkâr'daki yazılarından söz açar. Belki ayaküstü kaleme aldığı çoğu kendi üslûbuyla olmayan, yarım yamalak günlük tahmin mantığıyla, belki dikte ederek, belki de ana düşüncesini verip başkalarına yazdırarak ortaya çıkmış olan bu vazıları kendi eserinden saymaz gibidir. Onun için kitabın içindeki en az yarıya yakın yazıdan kuşkulanmakta haklı sebepler var. Bir söylentiye göre Yahya Kemal «yazılarını gazetede söyleyip yazdırır», kesin bilgiye göre de «bu tarihlerde İstanbul Darülfununda müderris olan Yahya Kemal, bu yazıların bazılarına imza yerine iki yıldız koyar.»

Şüphesiz ne takma ad kullanmak, ne de günlük hıza yeti şebilmek için bir yazıcı kullanmak suçtur. Hattâ herhangi bir konuda-kendi özel işi, sanatı gerektirmiyorsa eğer - yazmamış olmak da suç olmaz. Bu bakımdan Yahya Kemal'i İstiklâl Savaşından yana oldu diye savunmak, bu arada kendisine hiç de şeref katmayacak olan-herkesin yazabileceği - zayıf yazılarla bir savaşın ilk neferi diye göstermeye çabalamak niye? Eseri yetmiyor mu onu yeterince yüceltmeye?

Kitap sonundaki notlardan, Nihat Sami Banarlı'nın satırlariyle, bu kitabın düzenlenişinin gerekçesini öğreniyoruz. «Eğil Dağlar, aynı zamanda, günümüzün millî olan ve milliyetimizi destekleyen her faziletini lekelemek tutumundaki menfi propagandaya, zamanında verilmiş bir cevaptır. Bilindiği gibi, yıkıcı propaganda, Yahya Kemal'in Millî Mücadele için bir tek satır yazmadığını ve bir tek mısra söylemediğini defalarca ileri sürmek cüretini göstermiştir. Halbuki bugün fikir, sanat ve tarih dünyamıza sunduğumuz Eğil Dağlar..»

Şüphesiz Yahya Kemal; bir Ali Kemal, bir Refi Cevat, bir Refik Halit, bir Rıza Tevfik hatta bir Cenap Şahabettin gibi Millî Mücadeleye karşı olmamıştır. Ama bir Halide Edip, bir Mehmet Akif, bir Yakup Kadri, bir Falih Rıfkı, bir Yunus Nadi gibi de gününde eyleme ve inanç cephesine bütünlükle katılmamıştır. Büvük bir ozan için belki küçük bir esefden ileri gitmezdi bu gecikmenin hesabı. Örneğin benim de şimdi aklıma gelmezdi bu gereksiz karşılaştırma. Gel gör ki, bir savunu gayretkeşliğiyle mübalağaların genel yanlışına düşüyor Bay Nihat Sami; bakın kitabın sunusunda daha ne sözler var: «Eğil Dağlar, **İstiklâl Harbinin, günü gününe yazılmış en yakın tarihidir.** Aynı kitap Milîl Mücadeleye bilgi ve fikir yoluyla yapılmış bir vatan hizmetidir.. Eğil Dağlar, daha yazıldığı yıllarda Millî Mücadelenin inandırıcı bir desteği ve **o yıllardaki Türk düşüncesinin bir zaferi** olmuştur.. Bir his ve fikir adamı Millî Mücadelenin **daha ilk anlarından başlayarak,** onun nasıl fikriyatını yapar?.. Bu kitapta yazılanlar bunlardır. Nesirle yazılmış **bir Millî Mücadele destanı** olan Eğil Dağlar... İstiklâl Harbi yıllarında Türk Milletinin ruhuna ve idrâkine sunulan ve yalnız bir ümit ve temenni olmaktan çok üstün ve çok imanlı bir duygu ve düşünce kudretinin otantik kitabıdır.. Engin bir tarih düşüncesi, bir milletlerarası münasebetler bilgisi ve büyük bir tefekkür kabiliyeti **bir vatan şairini nasıl millî görüş ve düşünüşlerin en doğrusuna ulaştırır.** Elimizde el yazısıyla asılları bulunmayan makalelerin fotokopi usuliyle alınmış **neşirleri..ni inceleyip tasdik eden** (imzasız ya da çift yıldızlı) ve bize onlar hakkındaki bilgi ve hatıralarını anlatan sayın profesör Muammer Raşid Sevig Beyefendiye çok müteşekkiriz..»

Birçok yanlış bilgi, genelleştirilmiş yargı, abartılmış ölçü dışı övgü var bu satırlarda. Bunlardan birkaçını gösterirken niyetim Yahya Kemal'in ozanlık gücünü de, ulusal etkisini de küçümsemek ya da inkâr etmek cüreti değil; Yahya Kemal preş tişiyle gerçeklere nesnelce bakamayan havarilik hayranlığı edebiyatının niteliklerini belirtmek.

Kitaptaki en eski tarihli gazete yazısı 27 Ocak 1921 tarihini taşır. Alın bir Kurtuluş Savaşı kronolojisi ve bakın neler olmuş bu tarihe kadar: Mondros, Trakya-Batı Trakya-Millî Kongre-İzmir-İstanbulda Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin kuruluşu (7 Kasım-4 Arlık 1918,) Samsun 19 Mayısı, Adana cephesinin kuruluşu, Trabzon-Erzurum-İzmirde teşkilâtlanmalar, İzmir'in işgali üzerine Darülfununda toplantı, Fatih - Üsküdar - Kadıköy - Sultanahmet mitingleri, Batı Anadolunun işgal serüveni ve cepheler.. Malta sürgünleri, Erzurum, Sivas kongreleri.. isyanlar ve savaşlar.. İstanbul'un işgali, T.B.M.M. nin açılışı, Çerkez Ethem'in ihaneti, 1. İnönü zaferi, ilk anayasanın T.B.M.M. ce kabulü. Bugüne kadar bekleyen Yahya Kemal, ilk günden Millî Mücadeleden yana olamamış, onu yazamamıştır. «Bebek Şamandırası», «Siyasiler», «Tecrübe ve Hüküm» gibi suya sabuna dokunmamaya özel bir dikkat göstererek yazılmış küçük bir başlangıçtan sonra 5 Mart 1921 tarihli «Eser» ve onu izleyen «Onun Sesi» yazılarına kadar. Sonra olaylar gene Yahya Kemal'den önde yürür: Londra Konferansı, Türk-Sovyet görüşmeleri, Ardahan - Artvin ve Batum'un kurtuluşu, İtalyanlarla anlaşma, İstiklâl Marşı yarışmasının sonuçlanması (724 şiir arasında)..

İkinci İnönü herkes gibi Yahya Kemal'e de büyük umutların coşkusunu getirir; 13 Martla 30 Haziran arasındaki 56 yazılık çalışkan verimlilik, bir zafere vaktinde yetişmenin acelesini taşır. Yunanlıların ileri yürüyüşü başlar ve... Yahya Kemal gene susar. «Yunanca Harb» adlı yazı 30 Haziran tarihlidir; ondan sonraki yazı «Kıssadan Hisse» 9 Mart 1922 tarihli Tevhid-i Efkâr'da yayımlanmıştır. Arada yazarın Bulgaristan'a seyahat ettiğini, Sofya ve Filibe'de kaldığını (hastalığı için kaplıcalara gittiğini kendi anılarında söylüyor) öğreniyoruz; mücadelenin en kızışmış temposunda sekiz aylık bir sessizlik.

Tam da Eskişehir - Altıntaş savaşlarında Yunanlıların yeniden zaferler kazandıkları aylarda.

Sonu bilinmez uzun Sakarya savaşı, Malta sürgünlerinin serbest bırakılmaları, Türk - Sovyet, Türk - Fransız anlaşmaları, kurtulan birçok şehir.. sonuna yaklaşan savaşın aydın ufkuyla birlikte Yahya Kemal'in yeniden sıklaşan, güzelleşen yazıları.. **İlk gününden başlayarak, günü gününe yazılan Millî Mücadele tarihi** dört yılda çıkan bu 80 parça yazıyla mı olur? Bay Nihat Sami Banarlı lütfen Ömer Sami Coşar'ın Millî Mücadele Basını'nı karıştırsın biraz. Bulacağı çok şey var orda.

Tekrar ediyorum şüphesiz Yahya Kemal de, en azından her Türk kadar Millî Mücadele ye inanmış, onun kazanmasını yürekten istemiş olacaktır. Ama bunu yetişilmez bir üstünlük diye iddiayla ortaya koymak niye? Neyi kurtarır bu gazete yazıları. Örneğin Karaosmanoğlu'nun, F.R. Atay, Halide Edip Adıvar'ın uygun eylemleriyle, nice adsız kahraman'ın vakitli katılmalarının önüne geçmeye mi?»

«26 Ağustos 1922» Büyük taarruzunu bile, «Senin uğrunda ölen ordu budur Yarabbi-Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed nâmın-Galib et, çünkü bu son ordusudur İslâm'ın» diye yücelten Yahya Kemal, özlemlerinin çoğunluğuyla Mehmet Akif islâmcılığına ve Osmanlı saltanatına alışık «eski vatan» taraftarlarına çok yaklaşır. «Kur'anın devletini kurtardınız; Allah, peygamber, Osman Gazi, Fatih, Selim, bütün büyük cedlerimiz sizden hoşnuddurlar» (229), «Onlar, Kur'anı yeryüzünde müdafaa eden bu askerler bin üç yüz sene Allah ve peygamber uğrunda döğüşen İslâm ordularının o son kahramanları..» (24) satırları da yeni Türkiye devletini hangi gözle gördüğünü, milliyetçilikten ne anladığını iyi gösterir. Tevhid-i Efkâr'daki sürekli yazılar - sonuncusunun yedi ay sonra çıkışına kadar-17 Temmuz 1922 de kesiliyor. Böylece Büyük taarruza da, Anadolunun ve İstanbul'un kurtuluşuna da, saltanatın kaldırlışına da yetişemiyen Yahya Kemal, artık hemen hemen sonuna kadar sürecek bir sessizliğin içinde bu büyük olaya hep uzaktan bakacak ve gene susacaktır. Millî Mücadelenin fikriyatı bu susuşlarla mı yapılmıştır?

Bir belge derlemesinin doğal zahmetlerini yüklenen Yahya Kemal Enstitüsü, kendisini yaşatan bütün maddî manevi kaynakları sağlamakta olan bir ozanın anısına yakışmak için bütün bu çalışmaları yapmalıdır şüphesiz. Şu var ki başka bir öznel iddia eklememeye, olduklarından başka değerde göstermeye, abartmaya ve aldatmava gitmeden. Bir şey daha var; bu yazıların Yahya Kemal'i daha çok yüceltmeye de, güçlüce savunmaya da, ona yeni bir değer katmaya da yetmiyeceğini bilsin. Çünkü eser de, mizaç da olduğundan başka türlü olmaya zorlanamaz.

GİTMEZAYAK

Ben bir kadın, kaçarsam sen n'apan?
Zor bulun başka kadın,
Benden güzel var bulaman,
Çorbanı piş'recek,
Sökükler'ni dikecek.
Kim serecek döşeğini?
Kim uv'cak kulunçlar'nı?
Ben kaçarsam sen n'apan?
Uçarsam Gökovaya?
Kalırsan sen ortada,
Bulamayın beni n'apan?
Gittiğim yer Cennetâbâd,
Bulut melek, melek bulut...
Ben uçarsam sen n'apan?
Gittiğim yer Cennetâbâd...
Ya seni bulmazsam orda,
Ben erkeksiz, ben sensiz,
Ben Cennetâlâda n'apam?

Can Yücel

AY SARI AY USUL AY

Hüzün çocuklar için arada bir, yaşlılar için sürekli
Atılan ağı dolduruyor ırmak
Balığı deniyor terzi
Yüreğini iğnesinden kurtarıp pazarları
Ben sevgilenmeyi denerdim. Bıraktım şimdi.
Gerçek derliyorum. İpe diziyorum
Beni doğrulayanı seçiyorum
Bir o kadar beni doğrulamıyan
Kuşkulansam, kuskulanmıyorum o zaman
Caymıyorum kendimi doğrulamaktan
Bir atlayıp bir batırıyorum iğnemi
Terziyim hafta başı balığa çıkamıyan

Göğü atlıyorum, geniş göğü, ferah balkonları atlıyorum
Mutlu çocuk yüzlerini atlıyorum
Atlıyorum suyu. Soluyan diri atları
Yaylaları ormanları atlıyorum da
Varıp Ellasta duruyorum. Gecenin Ellâsında
İğnemi benim iğnemi Ellâsın yakarısına:
— «İnişlerde dolgun diri salınan
Mısırları boyayacak mısın
Ay sarı ay, usul ay
Dağıtacak mısın gökyüzünü orda burda
Eski duvara, tahta çite, asma köprüye
Ay sarı ay, usul ay
Kavruk kara yorulmuş ineğimi
Tazeliyecek misin
Patikayı düz edip uçurumu örtecek misin
Ay sarı ay usul ay.»

Hüzün çocuklar için aradabir ve yaşlılar için sürekli
Bense oyalanıyorum. Terziyim daha
Balığa çıkmasam bile hafta başlarında
Bir batıra iğnemi, bir batırmaya
Oyalanıyorum
Beni doğrulayan ve doğrulamıyan. depsi bir arada
HÜZNE AZ BİRŞEY VAR — YAŞLILAR İÇİN OLAN

Gülten Akın

Attilâ İlhan'ın defteri

5 Ocak Perşembe

Demir-taş'ın (Ceyhun) cebinden çıkarıp gösterdiği kitabın başlığı şu: «Türkiye'de Misyoner Faaliyetleri.»

Birbirimizden ayrı geçmiş bunca yıldan sonra, sanki hiç kesilmemiş bir tartışmaya bıraktığımız yerden devam ediyoruz: «Atatürkçü çağdaşlaşmak ilkesi batılılaşmak diye benimsenince, iş ister istemez hristiyan batının değerlerini ve değer ölçütlerini içimize aktarmak yoluna dökülmüyor mu? O, sorunu sanat düzeyinde ele almış, bir de yazı yazmış derginin birine, «yeni» Türk sanatının «hristiyan» özellikler taşıdığını öne sürüyor. İlk bakışta yadırganan bir sav bu, insana ters geliyor. derinlemesine düşünüldü mü öyle değil ama, söz gelişi **Andre Gide'** in Fransız edebiyatının katolik özellikleri tartışılabilir, savunulabilir bir görüş.

Bence konuyu oldum bittim daha geniş bir çerçeve içine oturtmayı yeğleyoruz: Yeni yılı yine nasıl karşıladık? Kibar mahallelerinde donanmış Noel çamlarıyla değil mi? (İzmir'de Alsancak'ta görüp irkildiğimin çok fazlasını Nişantaşın'da buldum.) Nedir o üstüne mum dikili yıldönümü pastaları, yaş günü torenlerinde ağız birliğiyle söylenen **«harppy birthday»** şarkıları? Nedir o: — «Aaa vallahi ben hiç Türk romanı okumam, hep çeviri okurum» lar, «Türk filmine gitmek mi, Allah korusun.» lar? Çok eski, çok ince işlemeli, çok zarif bir tül perde sanki usul usul yırtılıyor. Bir kaç bin yıllık bu ulusun Asya içlerinden, İslâm'ın derinliklerinden ve bilgeliğinden süzüp getirdiği görenekler, asıllarının çizgisini koruyup da çağdaş gereksinmelere uyarak yenileşecek yerde, gittikçe gözden düşüyor, çöplüklere atılıyor, küçümseniyor. Nereye dönseniz ayni kişilikten kaymanın tiksindirici belirtilerini görebilirsiniz.

Gerçekte Atatürk'ün çağdaşlaşmak ilkesi — ki devrimcilik ve halkçılık ilkeler ile sıkı sıkıya ilişkin olarak düşünmek gereklidir — bu kere de «medeniyetçilik» dedikleri bir «hâkim sınıfın batıya öykünmesi» düzenbazlığı kılığına sokuldu. İyi ama bu, Tanzimat'tan beri oynanan, her seferinde de başımızı toptan derde sokan kötü oyunun yeniden sahneye konuşu değildir de nedir, Türk toplumcuları halkın bu çeşit uydurma medeniyetçiliğe için için ne kadar uzak olduğunu sezebilmeli; ilericilik ve çağdaşlaşmak tezlerini, şimdiye kadar sık sık yapageldikleri gibi, batılılaşmak gözboyayıcılığına paralel düşürmekten iyice sakınmalıdırlar. Çünkü Karl Marx «Türkiye Üzerine»nin bir yerinde bakın ne diyor: «... Bosna - Hersek'te slav menşeli asılzadeler İslâm dinini kabul etmişler ama halk hristiyan olarak kalmıştır. Bundan dolayı Bosna - Hersek bölgesine hâkim sınıf ve hâkim din birbirlerine karışmıştır.» Bizde komprador-ağa seçkinleri daha ince bir «numara» denemektedirler: Kendi hayatlarında yabancının töre ve değer yargılarını geçerli sayıyorlar, ona uyuyor, onunla gittikçe daha çok benzeşmekten handiyse gurur duyuyorlar; halkla ilişkilerindeyse, tam tersine, gerici bir gelenekçilik taraflısı kesiliyorlar, ilericiliğin sözünü ettirmiyorlar. Toplumsal ve siyasal bir ikiyüzlülük bu yaptıkları, hepimiz de farkındayız, farkındayız ya, ötedenberi çağdaşlaşmak ilkesiyle batılılaşmak eğilimini biz de birbirine karıştırdığımızdan bunu bir türlü somut olarak ortaya koyamıyor, beyaz üstünde siyah açıklıyamıyoruz.

★

6 Ocak Cuma

Ben ilk şiir kitabımı savaş sonrası yıllarının çarpıntısı içinde yayınlamışımdır, belki hatırlıyanlar bulunur. Avrupa başkentlerinin çoğunda hâlâ nazilerin demir ökçeli çizmeleri yankılanıyor; toplanma kamplarının, mühürlü trenlerin, gaz odalarının dehşeti her dilden gazetelerin ve haber filmlerinin baş konusunu meydana getiriyordu. Toplumcu Türk şiiri savaş boyunca barış ve özgürlük cephesinin umut şarkılarına katılmıştı: H.İ. Dinamo, Rıfat Ilgaz, Ö.F.Toprak, Cahid Irgad, Suat Taşer, N. Akıncıoğlu vb. tok sesli ve kıvılcımlı şiirler yayınlamışlardı. İçlerinden bir çoğunu, söz gelişi A. Kadir'in unutulmaz «Yolda esirler» şiirini ezberlemiştik:

«Şimdi melûn bir gecedir
bir nöbetçi kürkü gibi simsiyah ortalık
ve görünmez garba giden yollar
O görünmeyen yollara
dokunaklı bir yağmur yağıyormuş gibi
yorgun ayak sesleri dökülmededir.
Hepsini tanıyorum onların
ayni topraktan buğday yediler
ayni topraktan taşıdılar saadeti
harmanlara kucak kucak
ve söylediler ayni türküyü
güneşin karşısında gerinirken
en küçük bir zerresinin bile
en hârikûlade bir tebessümden
fazla kıymeti olan toprak..»

Toplumcu gerçekçilik dendi mi akan suların durduğu o ortamda saygı duyduğum, düşüncesine önem verdiğim her yazarın kitahayli canımı sıkıyor:

«— ...Duvar'da, diyorlar, sağlam toplumcu şiirler var, neden onların arasına o aşk şiirlerini de koymak zorunu duydun?»

Oysa bir türlü toplumcu sanat yapacak bir sanatçının bireysel yaşantı ve heyecanlarını yapıtlarından silmesi zorunluluğuna inanamıyorum ben; bu bana tehlikeli bir zorlama, aşırı bir gayretkeşlik gibi görünüyor. Daha o zamandan belki billûrlaştıramadığım ama iyice sezinlediğim şey, gerçek toplumsal sanatın bireysel özü atması değil kapsaması, toplumsal gerçek içine sındırmesi! Tersine davranışlar gözüme işi ilkele indirgemek, çarpım cetveli mantığına sokmak gibi geliyor. Daha sonraları Avrupa'nın en güvenilir kalemlerinden bu yolda adamakıllı etkileyici ve düşündürücü yazılar okuyan aydınlanmak fırsatını buluyorum. Herkesin birleştiği nokta şurası: Sanatçılar, şu ya da bu öğreti adına toplumsal ve bireysel gerçeklerin şemalaştırılmasına karşı durmalıdır; soyut kesinlemelere, basite indirgemelere gerçeğin çok ağızlı bıçağıyla karşı çıkmalıdır. Bu da onun genel tutumuyla ilerleme ve gelişmeden yana olan davranışlara uymasını gerektirdiği kadar; özel tutumuyla, uygulama düzeyindeki bütün aşırılıkların karşısına en azından bir soru işareti koymasını zorunlu kılar.

Bir okuyucum Varlık'ta bir süredir yayınladığım soyut'a karşı yazılara değinen bir kart iletmiş, Yaşar Nâbi'yle konuşurken sözü geçti, niye daha da açık yazmıyor diyesiymiş! Düşündüm gerçekten açık değil miydi o yazılar diye: Teknik sayılabilecekleri, sanatın okuyucudan çok sanatcıyı ilgilendiren iç sorunlarıyla ilgili oldukları doğru, ama kapalı değiller, onbeş yıldır bu konudaki düşündüklerimin aşağı yukarı bir özetini meydana getiriyorlar. Okuyucunun onları yeterince açık bulmaması acaba bu yazıların ortalıkta dolaşan kesin ve basite indirgenmiş iki akımdan ikisini de yeterli, kanıtlarını geçerli saymamasından mı? Ne toplumcu gerçekçilerin çarpım cetveli kesinliklerini, ne de soyutçuların deli saçması kesinsizliklerini benimsediğimden: her ikisine sorularla, derin kuşkularla, yer yer de kavgacı direnmelerle karşı çıktığımdan, rahat ve düz fikir formüllerine alışmış okuyucumu tedirgin ediyorum besbelli, o yüzden yazılar gereğince açıklanmamış gibi geliyor ona, yoksa pek açık o yazılar,kapalı kapıların oturanları bile rahatsız etmesinden belli olmuyor mu bu?

★

8. Ocak. Pazar.

Kim ne derse desin, geçen yılın en önemli sanat olayı, aslında herkesin gözüne girdiği halde kimsenin sözünü etmediği, belki de etmeyeceği bir olay, olay da değil, ağır ağır fakat ciddi bir bilinçlenme: Yeni Türk sanatçısının, ulusal bileşimini yaparken, batılı yöntemlere başvurması gereği kadar, ulusal ve geçmiş sanat birikiminden yararlanması gereğini kavraması! Başka bir deyişle, öykünme alafrangacılığa, ikinci yeniciliğe, uydurma varoluşçuluğa boş verip, ayakları yerde, ulusal, kalabalığa açılma yetenekleri olan bir sanat tutumunun zorunluluğunu «etinde» duyması!

Ne var ki işin, gazete ve dergilerde, asıl bu yönü konuşulmuyor da, bir başka yönü, bu nedenlerden doğma sonuçların değiştirilmesi olanakları konuşuluyor: Türk okuyucusu Türk sanatından soğumuşmuş, nasıl yapmalı da ikisi arasındaki bağlantıyı yeniden kurabilmeli, depolarda yığılan kitapların sürümünü sağlayabilmeliymiş? Hemen göze çarpmıyor mu bunun bir önceki sorunun farkına varılmasıyla meydana çıktığı? Düne kadar, üstelik ilericilik ve toplumculuk etiketlerini de kullanarak, Batı'dan aktarma bir çeşit komprador sanatı deneyenler, gelişen koşulların aydınlığında birden bire çağdaş Türk sanatının da tıpkı toplumsal Türk çağdaşlaşması gibi batılı yöntemlerle ama batı'ya karşı yapılması gerektiğini görüyorlar. O zaman açık açık yanıldıklarını, son yirmi yılı rastgele harcadıklarını, okuyucuyu canından bezdirdiklerini içten ve sıkı bir öz eleştirmesiyle belirtecek yerde, sözü döndürüp dolaştırıp yan sonuçları dert ediniyorlar, bu onları içine düştükleri açmazdan kurtarmaya yetecekmiş gibi!

Boşuna çaba!

EDEBİYATSIZ...

Ömer Faruk Toprak

İki dostum tartışıyordu. Birincisi pencere önünde, bir cıgara yaktı, yağan karı seyrederek konuşmağa başladı:

«Edebiyatsız, Kültürsüz bir tarihten geliyoruz. Osmanlı İmparatorluğunun altıyüz yıllık döneminde, kültür çalışmaları, edebiyat eserleri ararsanız, eliniz boş dönersiniz. Önemli fetihleri, uygarlığa uygun bazı hukuk kurallarını görmezlikten geliyorum sanılmasın. Ama ben, Osmanlı döneminin edebiyatsız, kültürsüz olduğu kanısındayım. Hangi uygarlığa baksanız, bir kültür düzeni kurmuş, büyük edebiyat eserlerini beraberinde getirmiştir.»

İkinci dostum dikkatle dinledi bunları. Kuşku ile bakıyordu. O da düşüncelerini sıraladı:

«Osmanlı İmparatorluğu dönemi ve daha öncesi, belki de hiçbir Ulusun tarihinde görülmemiş, geniş bir şiir hazinesi ile gelir. Bu gelenek, bu folklor zenginliği biraz fazlası, biraz eksiği ile Çin ve Hint edebiyatında vardır. (Bildiğim kadarı ile söylüyorum). Belki başka ulusların uygarlıklarında da vardır bu şiir geleneği. Ama halk ozanlarımızın kendi toplumları içinden getirdiği şiirleri bir baştan bir başa okursanız, edebiyatsız diyemezsiniz geçmişimize.»

Birinci dostum cigarasından bir nefes daha aldı. Kendi görüşlerinin doğruluğundan emin gülümsedi. Cigarasını, kül tablasına bastırırken önceki sözlerini açtı biraz :

«Ben geçmişimizde geniş folklor zenginliği, şiir hazinesi yoktur demiyorum. Ama bu bir malzemedir. Ham Osmanlı dönemindeki ozanlarımıza şiir gücü, kelime sanatçısı yönünden bakarsak, ancak beş ya da altısı bu kişilik irtifaını göstermiştir. Büyük çoğunluğu ümmidir. Edebiyat açısından bakılırsa, yetiştikleri çağa göre birer değerdirler şüphesiz. Büyük bir kültürün kaynaklarından biri olabilirler. Divan şiirine gelirsek, karışık bir sorun bence. Divan ozanları kelimelerle ördükleri, soyut dünyanın dışına çıkmadılar. Ağını ören bir örümceğin dar yaşantısı vardı içlerinde. Kelime seçiyorlar, teşbih getiriyorlar, istiare yapıyorlardı. Ve orada duruyorlardı. Örneğin toplum, doğa dünyasını tanımamışlardı. Bakıyordunuz, kendi çevrelerinin dışında kalmış insanlarla aralarında bir ilişki yok. Arap ve Fars dillerine iyice kapılmışlar. elit bir kata, çok zaman sarayın gereksinmelerine göre yazmışlar Divan ozanları.. Bir mutlu azınlığa yaslanmışlar, Divanın dar geleneğinden kurtulmak istememişler hiç. Toplumun dışında kalmayı yeğ görmüşler Oysa eski Yunanda, Lâtin edebiyatında daha mılâttan önce tiyatro eserleri var. Bugüne ışık tutuyor üstelik Bizimkiler ise, bir uygarlığa götürmezler. Bugünün edebiyat ölçülerine göre, çözüm bekleyen bir sorun olarak duruyor karşımızda onlar. Düz yazı türünde bazı sevahatnameler, tezkireler, bazı münşeat örnekleri var ama, hepsini bir araya getirseniz, topluca bütünü ile bir ulusun edebiyatı olamazlar.»

İkinci dostumun elinde Fuzulî Divanı. Ondan kuvvet alır gibi konuşmasına tekrar başlıyor, dışarda kar devam ediyor :

«Aslında sizin çelişmeniz şurdan başlıyor. Divan Edebiyatını bilmiyorsunuz. Onun üzerine bir yargıya varmak için, belli başlı bütün divanları incelemeniz gerekir. Evet bir takım farsça, arapça tamlamalar getiriyor, üstelik biçimci, soyut bir şiirdir divan şiiri ama, kelime sanatı, söz sanatı olarak bakarsak, kendi tarihî koşullarına göre önemli bir edebiyat zenginliği bırakmıştır bize. Saz ozanları, halk ozanları ise ayrı bir evren kurmuşlar, ümmi halkımızın duygusallığını, içtenliğini söylemişlerdir. Onları bütün olarak kıymetlendirirsek, edebiyatsız bir ulus sayamam kendimizi.»

Birinci dostum konuşmakta sabırsızlık gösterdi ve hemen başladı :

«Çözüme varmış konular üzerinde tartışıyoruz. Geri kalmış ya da yeni deyimle söyliyelim, az gelişmiş bir ülkeyiz. Eski Türk uygarlığını bir yerde bırakmışız. İslâmiyeti benimsedikten sonra yozlaştırılan din kuralarına iyice adapte olarak, farsça, arapça karışımı bir Osmanlıca çıkmış ortaya. Neresinden baksan bir sömürge yaşantısına saplanmışız. Altıyüz yıllık Osmanlı İmparatorluğu döneminin son ikiyüz yılı, bir çürüyüş ve çöküş devresidir. Anadolu, İstanbulun sömürdüğü bir ülke olmuştur. İstanbul hiçbir şey vermemiş, hep almıştır. Böylece Anadolu, sömürge koşullarına iyice itilmiştir. Doğanın kurduğu, doğanın bozduğu ilkel bir ülke kalmıştır önümüzde. Feodal kurallara göre yönetilen ülkemiz, bu koşullardan Ulusal Kurtuluş Savaşında da sıyrılamamıştır. Mustafa Kemal ile birlikte cephelerde savaş kazanılmış ama, sonraki yönetim ileri bir düşünce sistemine oturtulmadığı için, yozlaşma tekrar hızlanmıştır. Toplumsal gerçeklere giren yeni aydınlarımız, şimdi kendi kendilerine soruyorlar, ne yapmalı, ne yapmalı diye. Bugün nasıl gardrop Atatürkçülüğü varsa, gardrop batıcılığı Tanzimattan sonra aydınlarımıza, İstanbulun Avrupa yakasına iyice yerleşmiştir. Afrikanın ortasından, Asyanın ucuna kadar bir uyanma başlamıştır. Anadolumuz da bu yanmanın gün ışığına döndürmüştür yüzünü. Ağır uykusundan silkinmektedir. Belki kısa bir süre sonra, feodal kuruluşun bağlarından sıyrılacaktır. Asıl önemlisi, aydınlarımızın batı özentisi Osmanlılıktan kurtulmasıdır. Konumuz edebiyattı, kültürdü değil mi? Edebiyat olsun, kültür olsun, toplumsal gelişmeye sıkı sıkıya bağlı bence. Bundan dolayı Cumhuriyet dönemine edebiyatsız geldik diyorum tekrar. Ulusal Edebiyat, son kırk yıldır, otuz yıldır kurulmaya başladı.»

Birinci dostum burada sustu. İkinci dostumla birlikte sokağı seyretmeğe başladı. Karşımda raflarda cilt cilt kitaplar. Altıyüz yıllık Osmanlı İmparatorluğu edebiyatsız diyen arkadaşımın ortaya attığı sorunu düşünüyorum. Birgün gelecek bu konu tekrar tartışılacaktır.

Etnolojik bir araştırma:

MİLYONERLİK REKORU NEDEN MUSEVİLERDE?

Hilmi Özgen

Milli gelirimizin çeşitli etnolojik gruplar arasındaki dağılışı bugüne kadar ele alınmamış bir konudur. Zaman zaman ortaya atılan dayanaksız söylentilerle yurdumuzda gayri müslim vatandaşların büyük kazançlar sağladıkları ve özellikle İstanbul piyasasına hâkim oldukları yolunda bazı iddialar ileri sürülmekte ise de bu konu bilimsel olarak incelenmediğinden doğruluk derecesi tesbit edilmiş değildir.

Esasen yeni Anayasamız, Türk Vatandaşları arasında ırk dil ve din bakımından hiç bir ayrıcalık tanımamış olduğundan bu konunun incelenmesi varılacak sonuçlar bakımından önemli değildir. Ancak ekonomik hayatımıza etkileri bakımından ve özellikle dış ticaret âlemiyle temas yönünden İthalât ve ihracat işlerinin çoğunlukla gayri müslim vatandaşlar elinde toplanması yurdumuz da güdülen ekonomik siyasetin yönlerini tesbit edeceğinden bu araştırmalarla bazı sonuçlara varmamız mümkündür.

Toplumcu bir yazar olarak Türk Vatandaşları arasında ırk, dil ve din bakımından her hangi bir farklılık gözetmek aklımızdan geçmez. Devlete karşı yüklendikleri görevlere ve vatandaşlık yükümlerine bağlı olan gayri müslim yurttaşlarımızı her zaman saygı ile anmışızdır. Ancak aşırı liberalist çevrelerin, yurdumuz için karma ekonomi düzenini savunurken ileri sürdükleri bir tezi çürütmek amaciyle bu konuyu ele almış bulunuyoruz.

Diyorlar ki:

«Liberal ekonomi, sermaye birikimini henüz yapamamış bir toplum olan Türkiye için büyük sermayenin birikmesine ve mill' burjuvazi yaratılmasına imkân sağlayan bir sistem olarak savunulması gerekli bir düzendir..»

Biz de diyoruz ki:

«Bunca yıllık develet himayelerine ve geniş halk kitlelerinin insafsızca sömürülmesine imkân veren göz yummalara rağmen milli kalkınmamızı sağlayacak özel sermaye teşekkül edememekte ve milli gelirin aslan payı aracıların eline geçmektedir.. Özellikle dış ticaret ilişkilerinden doğan büyük gelirler gayri müslüm vatandaşlarımızın elinde toplanarak üretimi arttıracak alanlara yatırılmasından daha çok tüketici alanlarda sarfedilmektedir...»

Bu iddiamızı kanıtlamak için ele aldığımız bu konuda resmî gazetede yayınlanan vergi miktarlarına dayanarak büyük gelirler sağlayan vatandaşları etnolojik bakımdan şöylece sıralamak mümkündür.

MUSEVİ MİLYONERLER

Eminönü Vergi Dairesine 1965 yılında 200 bin liranın üzerinde gelir bildiren vergi ödiyicilerin ödedikleri vergi miktarlarına göre sağladıkları gelirleri beş grupta toplayabiliriz.

1 — Yılda 200 bin lira ile 250 bin lira arasında net gelir bildirenler. Bu grupta toplanan 59 vergi ödeyiciden 25' i Türk asıllı, 30 adedi Musevi, 4 adedi Rum ve Ermeni vatandaşlarıdır.

2 — Yılda 250 bin lira ile 350 bin lira arasında net gelir bildirenler. (Bu gurupta toplanan 16 vergi ödeyiciden 9 adedi Türk asıllı, 5 adedi Musevi, 2 adedi Rum ve Ermeni vatandaşlarıdır.)

3 — Yılda 350 bin lira ile 500 bin lira arasında net gelir bildirenler. (Bu gurupta toplanan 36 vergi ödeyiciden 16' sı Türk asıllı 17'si musevi ve 3'ü de Ermeni vatandaşlardır.)

4 — Yılda yarım milyon lira ile bir milyon lira arasında net gelir bildirenler. (Bu guruptaki 9 vergi ödeyiciden 4 ü Türk ve 5 'i de Musevi'dir.)

5 — Ödedikleri vergi miktarlarına göre yılda bir milyon liranın üzerinde net gelir bildiren vergi ödeyicilerinin adları ile ödedikleri vergiler aşağıdaki cedvelde gösterilmiş olup bu isimlerden anlaşıldığına göre bunların (4) adedi Türk asıllı, (9) adedi musevi (3) adedi de Rum ve Ermeni vatandaşlarıdır.

Vergi Ödeyicinin adı	Ödediği Vergi Lira
İdîdya Alev	593.883.—
Zaharya Bovotes	1.302.065.—
Pepo Uzasinay	663.225.—
Avram M. Levi	517.043.—
Asım Ülker	720.689.—
Sabri Ülker	721.539.—
Nesim Anter	522.980.—
Moiz Sadaka	597.238.—
Norayer Berberyan	662.863.—
Mişon Kastasyano	503.940.—
Avedis Kazanciyan	682.142.—
Haldun Simavi	897.056.—
Erol Simavi	898.096.—
Haim Harunel	1.255.027.—
İzak Alfondri	1.290.638.—
S.Kohen	661.371.—

Yukarda 5 grupta toplanan net gelir miktarına göre vergi ödeyicilerin durumlarını özetliyecek olursak yılda 200 bin liranın üzerinde net gelir sağlayan 135 vergi ödeyiciden 67'si Musevi, 57 si Türk ve 11'i de Rum ve ermeni vatandaşlardır. Halbuki İstanbulun diğer vergi dairelerinde Türk asıllı vergi ödeyicilerinden yüksek kazançlar bildirenler musevilere nazaran daha çok olup bunun da sebebi asıl ticaret merkezi olan Yenicami, Balıkpazarı, Aşirefendi, Tahtakale Uzunçarşı ve Büyk Postane dolaylarındaki ticarehanelerin daha çok Anadolu tüccarları ile iş yapan eski müesseseler olmasından ve bunların gayri müslim tüccarlar elinde bulunmasından ileri gelmektedir.

İstanbul'da ticaretle uğraşan iş adamları toplamının yüzde 75'i Türk asıllı olduğu halde 200 bin liranın üzerinde net gelir sağlayanların yüzde 58 inin gayri müslim vatandaşlar olmasını dış ticaret, toptancılık ve komisyonculuk işlerinin daha ziyade bunlar üzerinde toplanması sebebine bağlamak mümkündür.

Yine itiraf etmeğe mecburuz ki Anadoludan gelen bir çok tüccarlar gayri müslim vatandaşlarla ilgi kurmayı daha emniyetli bulmakta ve Türk tüccarlarla kurdukları ilişkilerden doğan anlaşmazlıklar daha üzücü sonuçlara varmaktadır.

Meslek grupları itibarıyle sağlam bir sınıflandırma yapılması, vergi istatistiklerinin kifayetsizliği yüzünden mümkün olmamışsa da İstanbul Sanayi Odası istatistiklerinden elde ettiğimiz bilgilere göre sanayi alanında yatırım yapanların yüzde 70'i Türk asıllı firmalardır. Tanzimattan bu yana yabancılara ve gayri müslimlere tanıdığımız bunca imtiyazlara rağmen her nedense musevi vatandaşlarımız uzun vâdeli yatırımlar yapmaktan çekinirler. Esasen ithal mallarının yurdumuzu kaplamaya başladığı son yüzelli yıl içinde yabancı dil bilmeleri, dış memleketlerle ilişkileri bulunmaları bakımından musevi vatandaşlarımız Türklere nazaran daha imityazlı durumdadırlar. Bu imkânlardan faydanılarak dış ticaret piyasasını ele geçiren bu vatandaşlar Anadoludaki geniş halk kitlelerinin sırtından büyük kazançlar sağlamışlardır.

DIŞ TİCARET KARLARI NEREYE GİDER?

Bununla beraber tekrar edelim ki sosyalist inançlara bağlı bir yazar olarak gayri müslim vatandaşlarımızı Türk asıllı çoğunluktan ayırmak aklımızdan geçmez. Sömürmenin her türlüsünün karşısındayız. Sömürücünün Türk veya gayri müslim oluşu bu konulardaki yargılarımızı değiştirmez. Hacı Ali Efendi ve Mahdumları Firmasının İlim Yayma Derneğine ve Kur'ân Kurslarına bağışlarda bulunması ile Avramaçi'nin Balat Havrasına yardımda bulunması arasında hiç bir fark görmemekteyiz.

Aksine, uzun müfettişlik yıllarında edindiğimiz tecrübelerle anlamışızdır ki Türk firmaları vergi kaçakcılığında ve karaborsa oyunlarında daha cesur ve gözüpektirler Vatandaşlık görevlerini bizlere nazaran daha büyük bir sadakatle yerine getiren gayri müslim yurttaşlarımızı bu yönleri ile kutlarken liberal ekonomi sisteminin çapraşık kurallarından daha büyük bir ustalıkla faydalanan musevi vatandaşlarımıza hak vermemek mümkün mü? Ancak gönül arzu eder ki musevi vatandaşlarımız çok kolay para kazanılan memleketimizde rahatça kazandıkları paraların bir kısmını da yurdumuzun sinai kalkınmasını sağlayacak yatırımlara tahsis etsinler.

Çölün ortasında kurdukları yepyeni bir uygarlıkla azgelişmiş Orta Doğu ülkelerine güzel bir örnek olan musevi vatandaşlarımız kendi yurtlarında uyguladıkları Kibutz sistemi ile insanların eşitliğini ve kol gücünün yüceliğini ispatlarken sömürücü sistemlerin uygulandığı memleketlerde de en usta iş adamları olduklarını ortaya koymuşlardır. Antisemitizmin psiko-analizini yaparak güzel bir inceleme yazısı yayınlayan ünlü Fransız yazarı Jean Paul Sartre musevilerin içinde bulundukları toplum koşullarına kolayca intibak ederek en büyük çıkarları sağladıklarını ispatlamıştır.

Netekim ülkücü akımların geçerli olduğu namuslu toplumlarda Yahudiler arasında çok güçlü idealistler yetişmiş olup bilimsel sosyalizmin kurucusu Karl Marks ve Macar ihtilâlinin lideri Bela Kun Aslen yahudi oldukları gibi Rus devriminin liderleri arasında bir düzüne ülkücü yahudinin yer aldıkları bilinmektedir. Bu örneklere bakarak sonuca varmaktayız ki yahudilerin davranışları, içinde bulundukları toplumların bir kriteri olarak kabul edilebilir. Nasıl ki kanda lökosit sayısının artması vücutta bir enfeksiyonun bulunduğuna delâlet etmekte ise, bir toplumda yahudi iş adamlarının kazançlarının yükselmesi de o toplumda sömürücü sistemlerin kolayca işlemekte olduğunun yanılmaz bir göstergecidir.

HİTLER ÇOK KÂR VERİYOR

İkinci Cihan Savaşının sürdüğü yıllarda yaptığımız bir soruşturma dolayısiyle öğrenmiştik ki Bursa İpek Kozası T.S. Kooperatifleri Birliğinden İpek deşelerini alarak savaş endüstrisinde kullanılmak üzere Hitlerci Almanya'ya satan bir firmanın perde arkasındaki ortağı bir yahudi idi. Bu yahudi aynı zamanda İngiltere Hükûmetinin resmî dış ticaret örgütünün (United Kingtom Corporation) Türkiye'deki maaşlı eksperi idi. Kendisine buhususu hatırlatarak ne diyeceğini sorduğumuz zaman pişkin bir sırıtma ile gülümsiyerek «Ne yapalım, Almanlar daha çok kâr veriyor...» diye cevap vermişti. Asur Hükümdârı Buhtunnasır'dan sonra Yahudi Milletine en büyük fenalığı yapan Hitlerin zaferine bile yardımcı olan bu yahudi iş adamı elbette ki Türkiye'deki fakir halka acımayacaktır.

Hele arkalarında ünlü politikacılar büyük hamiyet tellâlları olduktan sonra ortaklaşa iş yaptıkları bu adamlarla zavallı Anadolu köylüsünü sömürmekte ne sakınca olabilir? Yeni kurdukları Kutsal Yurtları İsrail'den de ilk kaçanlar yurdumuzdan giden Yahudiler olmuştur. Her cuma sabahı üyesi olduğu Kibutz'a giderek iki saat süt sağan Millet Meclisi Başkanlarının yönettiği ülkücü bir toplumda kolay kazanç bezirgânları barınabilir mi?

Beyoğlu ilçesinde oturan gayri müslim seçmenlerin 1965 seçimlerinde tek emekçi partisine verdikleri oyların azlığı bu ürküntünün ifadesinden başka nedir ki...

Yazımıza son verirken şu hususu tekrar belirtmeyi gerekli görmekteyiz ki ırk olarak hiç bir yahudiye düşmanlığımız yoktur. Onlara bol kazanç imkânlarını sağlayan yahudi mizaçlı politikacılarımız, sahte din ve milliyet bezirganları çeşmenin başında bulundukça ve sömürme düzeni sürüp gittikçe elbette ki açık göz yahudi vatandaşlarımız bu yağmadan arslan payını alacaklardır. Kapitalist ekonomi düzeninde milli burjuvazinin kurulmakta olduğunu, milli sermayenin hızla geliştiğini savunan politikacılarımıza Eminönü Vergi Dairesinin yayınladığı vergi rakamlarına göz atmalarını dilerken emekten yana toplumcular, savaşına katılan yiğit yürekli gayri müslim vatandaşlarımızdan bir kere daha özür dileriz.

İlerici aydınların gazetesi

VATAN

Bayramertesi yeniden

BÜTÜN YURTTA